

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

ויקהל – שקלים

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרב"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

התשפ"ב

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מוצת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

שבת שקלים

הלכות פרשת שקלים

- א.** תיקנו חז"ל לקרות ארבע פרשיות מר"ח אדר הסמוך לניסן עד חודש ניסן, והם:
 א. פרשת שקלים, לפי שבראש חודש אדר משמיעין על השקלים להביא נדבת
 המקדש. ב. פרשת זכור, כדי להקדים זכירת מעשה עמלק למחייתו. ג. פרשת פרה,
 לפי שהיו ישראל נוטהים קודם הפסח באפר פרה אדומה. ד. פרשת החודש,
 שנאמר בה על ר"ח ניסן החודש הזה לכם ראש חודשים א.
- ב.** סדר הפרשיות שקוראים בשבועות אלו, סימנם שזופ"ה ר"ת שקלים, זכור, ופרה,
 החודש, והכלל לזמני קריאת ד' פרשיות אלו, שתהא פרשת שקלים קודם ר"ח אדר
 או בר"ח עצמו ופרשת זכור קודם פורים, ופרשת החודש קודמת לר"ח ניסן או
 בר"ח עצמו ופרשת פרה לפנייה.
 וכאשר חל ראש חודש אדר תוך ימי השבוע, בשבת שלאחר ראש חודש אדר אין
 מוציאים שני ספרי תורה, אלא קוראים בפרשת השבוע בלבד.

עיונים והארות

מקבל עול תורה יום קבלת התורה מרצון. ואז
 צריך עדיין לטהר עצמו שכבר נטמא מעבירות
 שעשה וזה פרשת פרה ואח"כ הוא פרשת
 החודש בבחינת התחדשות להתחיל מהיום שנה
 חדשה וכמו שאומרים בהפטרת פר' פרה וזרקתי
 עליכם מים טהורים וגו' ונתתי לכם לב חדש וגו'
 שזהו ב' פרשיות הללו פר' פרה ופר' החודש.

ב. בגמ' מגילה (כט) זמני קביעת הארבע
 פרשיות וסימנם ט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו. וזה לשון
 מרן שו"ע (סי' תרפה ס"ו): הימים שראוי לקבוע

א. שו"ע (סי' תרפה ומ"ב ס"ק א).

כתב בנטעי גבריא עבודת סדר ד' פרשיות
 שאנו קוראים בחודש אדר שהוא זמן
 תשובה דהנה כדי לעשות תשובה צריך קודם
 להכיר חסרונות עצמו כמ"ש נחפשה דרכינו
 ונחקרה ונשובה וגו'. וזהו מורה פרשת שקלים
 לדעת שהוא חצי ואינו שלם ויש לו עוד הרבה
 לתקן, ואח"כ קוראים פרשת זכור ויום הפורים
 שהם ימי מחיית עמלק שהוא שורש הרע סור
 מרע. ואח"כ קריאת המגילה בבחי' עשה טוב

ג. כשחל ראש חודש אדר תוך ימי השבוע, בשבת שלפני ראש חודש מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים פרשת השבוע, ובשני פרשת שקלים, שהיא מתחלת פרשת כי תשא עד "לכפר על נפשותיכם". והטעם א. מפני שבזמן שבית המקדש היה קיים היו משמייעים באחד באדר על השקלים לשקול מחצית השקל לכל אחד מישראל, ולהביאם לבית המקדש כדי שמראש חודש ניסן יקריבו את הקרבנות מתרומה חדשה הבאה ממועות מחצית השקל^ג. ב. אמר ר' שמעון בן לקיש צפה

עינים והארות

העליונה המטהרת ומנקה את האדם מעוונותיו. ופרשת החודש היא כנגד מוח החכמה שמתקנים אותו ע"י ראש חודש, כמ"ש ראשית חכמה, כי החכמה היא בראש. וכמבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל בדרושי ר"ה, כי חדשי השנה הם כנגד אברי הראש: תשרי-כנגד הגולגולת, חשון כסלו-כנגד ב' אזניים, טבת שבט - כנגד ב' עיניים, אדר - כנגד החוטם, והפה - נתקן במה שמקדשים ישראל את החודש בפיהם. והם האברים המנהיגים את כל גופו של האדם לתורה ולמצוות, ה' יזכנו לתקן הכל.

ועוד נודע שאלו הפרשיות ג"כ כנגד ארבע אותיות הוי"ה ב"ה, וכנגד הארבעה חושים שבאדם: ראייה, שמיעה, ריח, ודיבור. והם הכנה לקראת השנה הבאה עלינו לטובה המתחדשת בחודש ניסן ראש לחדשים.

וראה זה פלא כי ד' החושים הנ"ל שמקומם ב - עי"ן, חוט"ם, אוז"ן, פ"ה, עולים בגי' פוריים, כי פורים הוא הבריה התיכון שבין הפרשיות שכן ב' פרשיות לפניו וב' פרשיות לאחוריו.

ג. טור שו"ע (סי' תרפה). והטעם הוא, דאמר קרא זאת עולת חודש בחדשו, אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה, ובגמרא מגילה

בהם ר"ח אדר זבד"ו, וסימן לשבתות ההפסקה זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו, כלומר כשחל ר"ח בשבת מפסיקין בחמשה עשר בו וסימן זט"ו, וכשחל ביום שני מפסיקין בו' בו וסימן ב"ו, וכשחל ביום ד' מפסיקין בד' בו וסימן ד"ד, וכשחל ביום ו' מפסיקין בשתי שבתות ב' וי"ו בו וסימן ובי"ו.

פרשיות אלו שסימנם שזופ"ה הם ארבע, כנגד ארבעה מוחין שיש בכל פרצוף ופרצוף בעולמות העליונים, וכנגד זה יש באדם ארבעה מוחין, והם: מוח חכמה, מוח בינה, ומוח הדעת שמתחלק לשנים - חסדים דדעת וגבורות דדעת.

פרשת שקלים היא כנגד מוח החסדים דדעת, שאותו מתקנים ע"י הצדקה והחסד שאנחנו עושים.

פרשת זכור היא כנגד מוח הגבורות דדעת, שאותו מתקנים ע"י הגבורות והדינים שאנחנו משתמשים בהם כנגד הרשעים, כגון מחיית עמלק והמון, שכידוע מכים אותם ע"י הגבורות הקשות הנרמזות בברכת האל הרב את ריבנו והדן את דיננו וכו', שיש שם חמש נ"ו, שכל נ"ו היא גבורה קשה כנודע, כנגד חמש גבורות מנצפ"ך.

פרשת פרה היא כנגד מוח הבינה, שמתקנים אותו ע"י הטהרה והקדושה, והיא מטהרת את האדם, שהתשובה היא באמא

הקב"ה שעתיד המן הרשע לשקול כספו על ישראל, אמר מוטב שיוקדם כספו של בני לכספו של אותו רשע, לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים ז'.

עיונים והארות

הוי"ה ב"ה, ובר"ח אדר יפריש י"ג פרוטות, כמנין אח"ד, אשר יחד עולה מניינם ט"ל, וינצל בזה מל"ט קללות, ויזכה לטל של תחיה.

ד. בן הוא בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"ה), וכן הוא בגמרא (מגילה יג): וזה רמוז בתיבת "מחצית", כי הצ' שבאמצע תיבת מחצית רומזת לצ'דקה, והאותיות מ' ת', רחוקות מן הצ', מ' בתחילת מחצית ות' בסוף, ואותיות ח"י סובבות את הצ', לומר כי הצ' שהיא מצות הצדקה מרחיקה את המות ומקרבת את החיים. וזו כונת מצוה יקרה זו של מחצית השקל. [ועיי"ע לקמן בהלכות מחציה"ש - הערה מ"ה]. ועיין בתוס' (שם דף טז ד"ה ודחי) שכתבו, ז"ל: שמעתי שעשרת אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל שהיו שש מאות אלף, ע"כ. ביאור דבריהם הוא, כי כשנחשוב סכום כל חצאי השקלים אשר נותנים ס' ריבוא כל ימי חייהם שהם חמשים שנה, [כי שנות האדם שבעים שנה, צא מהן עשרים לפיטור, דהמצוה רק מובן עשרים ומעלה ישארו חמשים שנה], שכל אחד מישראל נותן בהם מנה של חול למחצית השקל של קודש מידי שנה בשנה, [כי מחצית השקל הוא ב' דינרים, וחמשים פעם ב' דינרים הוא מנה], וששים איש נותנים בחייהם ששים מנה שהם ככר אחד כסף, א"כ ששים ריבוא מישראל עולה עשרת אלפים ככר כסף.

ועי' חזון עובדיה (דיני קריאת ארבע פרשיות במקורות להלכה א ד"ה אולם) שכתב, שדעת הרמב"ן והרמב"ם והתוס' יו"ט, שחיוב מחצית השקל הוא מובן י"ג ומעלה. ושם האריך לפרש כוונת התוס' דלעיל ע"פ מש"כ רבינו בחיי וכו', עיי"ש ותשמח וירוה לך.

(כ"ט): גמרינן בג"ש שחודש זה הוא חודש ניסן. וכיון דבניסן בעי להקריב מתרומה חדשה, לכך מקדימין ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו. ובזה"ז אנחנו משלמים פרים שפתינו בקריאת הפרשה של "כי תשא" דכתיב בה ענין השקלים. וכתב הר"ח הטוב שענין השמעת השקלים הוא מלשון משקל מאזנים, כי אמרו רבותינו בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ולכן צריך שישראל יעשו תשובה קודם, כדי שיהיו ראויים להגאל. וזו כונתם ז"ל כי באדר משמיעים על השקלים, דהיינו שהאדם ישקול מעשיו מאשר חטא על הנפש, כמה מצוות יש בידו, וכמה עבירות יש בידו, ויחזור בתשובה כדי שיהיה ראוי לגאולה.

עוד כתב, כי שקלים גי' ת"ף, כמנין פלונית לילי"ת, כדי שנשבור כחה וכל גונדא דילה, והאלילים כרות יכרתון, וזה הענין של מחיית עמלק בחודש זה.

ונראה לומר עוד, ע"פ הידוע שיש חמש גבורות קשות והן חמשה אלהים, ושם אלהים גי' פ"ו, וחמש פעמים פ"ו יעלה ארבע מאות שלושים, כמנין שקל. אמנם הקב"ה ציוה אותנו ליתן רק מחצית השקל, והענין הוא, כי חצי מארבע מאות ושלושים עולה כמנין מאתים חמש עשרה, גי' גבורה עם הכולל, וכידוע שהגבורות הן עיקר הדינים. והנה אדם יחיד לבדו אינו יכול לבטל את כל הגבורות הקשות, אלא צריך את האחדות של כלל ישראל, ורק עי"ז יתבטלו כל הדינים ויתמתקו ה' שמות אלהים, ובזה נזכה לגאולה שלימה בקרוב.

כתב במועד לכל חי (סי' לא אות ב) בערב שבת שקלים יתן כ"ו פרוטות לצדקה, כנגד שם

- ד. בשנה מעוברת שיש שני אדרים, נוהגות הלכות אלו באדר השני הסמוך לניסן.¹
- ה. אחר הקריאה מפטירין "ויכרות יהודע" שמדובר שם בענין השקלים.¹ וכשחל ר"ח באחד (היינו שחל ל' שבט ביום ראשון) בשבת נוהגים להוסיף בסוף ההפטרה פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש.¹
- ו. אם חל ראש חודש אדר בשבת מוציאים שלשה ספרים, בראשון קוראים פרשת השבוע, ובשני של ראש חודש, ורק אח"כ אומרים חצי קדיש דכבר נשלמה חובת היום בשבעה עולים ובשלישי מפטיר בפרשת שקלים ואומר חצי קדיש ואחר גמר ההפטרה נוהגים לומר פס' ראשון ואחרון של הפטרת השמים כסאי שהיא הפטרת שבת ור"ח (ישעיה פרק סו פסוק א' ופסוק כג-כד).¹

עיונים והארות

ח. **מגילה** (כט.), טור שו"ע (סי' תרפה ס"א). ויקראו בפרשת השבוע ששה עולים, והשביעי המשלים יקרא בס"ת שני בענין ר"ח ויתחיל מ"וביום השבת" וגו', ויאמר לאחריו חצי קדיש, והמפטיר יקרא פרשת שקלים ויאמר עוד הפעם חצי קדיש, כן מנהג הספרדים. ולאחר הקריאה בס"ת הראשון אין לומר קדיש, מכיון שעדיין לא השלימו חובת היום שהם שבעה עולים, ורק לאחר שקראו מנין הקרואים החייבים באותו יום יש לומר קדיש. ועיין בספר זכור לאברהם (מערכת ס"ת דף עה ע"ב) שכותב, שלא יאמרו קדיש אחר ס"ת ראשון אפי' עלו יותר משבעה עולים, שכולהו כשיתא חשיבי. וכ"כ שיירי כנסת הגדולה (סי' תרפד). אולם מוכח מדברי מרן החיד"א בספר לדוד אמת (סי' י אות יד) שכל מקום שמוציאים שלשה ספרים יש לומר קדיש אחר ס"ת ראשון אם עלו שבעה עולים, חוץ מיום שמחת תורה שם יש טעם שאין אומרים קדיש לאחר ס"ת ראשון. וכן כתב המאמר מרדכי (סי' רפב ס"ק ז), וכן מובא בשו"ת צדקה ומשפט (חלק או"ח סי' ו), וכן מנהג בגדד.

ה. **מגילה** (ו:). והטעם הוא כדי לסמוך גאולה לגאולה, גאולת מרדכי לגאולת משה, וא"ת נעשה כל המצוות בשניהם, ת"ל בכל שנה ושנה, מה כל שנה ושנה פעם אחת, אף בשנה מעוברת פעם אחת, ומה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן, אף בשנה מעוברת באדר הסמוך לניסן.

ו. **וכדאיתא** בגמ' מגילה (כט:): בשלמא למאן דאמר כי תשא - היינו דמפטירין ביהוידע הכהן, דדמי ליה (שהפטרה זו דומה לענין הפרשה), דכתיב ביה (מלכים א' יב, ה) כסף נפשות ערכו (וכתיב הכא: "ונתנו איש כפר נפשו" והוא מענין נתינת מחצית השקל שבפרשת כי תשא). ובמכילתא איתא בוא וראה רחמיו של מי שאמר והיה העולם על בשר ודם, שאדם קונה את עצמו בממון מידי שמים, שנאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם וגו' ואומר איש כסף נפשות ערכו. וכו'. וכ"ה בטור ובשו"ע (סי' תרפה) שמדובר שם בענין השקלים שנאמר כסף נפשות ערכו. חזון עובדיה (שם הלכה א).

ז. **חזו"ע** (שם).

ז. נהגו בק"ק חסידים בית אל יכב"ץ כי בשעת הוצאת ג' הספרים מן ההיכל בעוד שההיכל פתוח אומר החזן פסוקים אלו: מי לא ייראך מלך הגויים וגו' (ירמיה י' ז'). מאין כמוך ה' גדול אתה וגו' (שם ו'). וה' אלהים אמת וגו' (שם י'). אתוהי כמה רברבין (דניאל ג' לג'). ימין ה' רוממה (תהלים קי"ח ט"ז). שמע ישראל וגו'. ה' מלך וגו' (ב"פ). אנא ה' הושיעה נא (ב"פ). אנא ה' הצליחה נא (ב"פ) ט.

ח. אם שכחו הציבור לקרוא פרשת שקלים:
אם נזכרו באותה שבת לאחר שכבר אמרו ההפטרה וברכותיה צריך לחזור ולהוציא ס"ת ולקרוא את הפרשה בברכה, וקדיש, והפטרה בלא ברכה כיון שכבר הפטירו בהפטרת השבוע אין צריך לחזור ולברך'.
אם נזכרו לאחר שהתחיל לברך על ההפטרה יגמור הברכה ויאמר קצת פסוקים מהפטרת השבוע ויוציאו ס"ת ויקרא מענינו של יום ואחר ברכה אחרונה יאמר קדיש ויקרא ההפטרה בלא ברכה שלפניה, אבל עם ברכה שלאחריה יאמר ואם נזכרו אחר שברך ברכה אחרונה על התורה, יוציאו ס"ת אחר ויאמר קדיש ויקרא אח"כ אחר הפרשה עם ברכותיה יב.
ואם לא נזכרו עד שעת מנחה י"א שמוציאים ס"ת לפרשת שקלים ויקראו בו אחר פרשת השבוע. וי"א שהתקנה לפרשת שקלים היא רק בתפילת שחרית, ואם נזכרו במנחה הו"ל עבר זמנו בטל קרבנו. ושב ואל תעשה עדיף יג.

עיונים והארות

ודע, דגם במקום שיש רק ס"ת אחד וגוללין ממקום למקום כדי לקרוא כמה קריאות, אחר כל קריאה יאמר קדיש, דהקדיש על הקריאה ולא על הס"ת, וכמ"ש בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ה הלכה נד).

י. ב"פ המ"ב (סי' תרפה ס"ק ב). וחזו"ע (שם הלכה ו).

יא. מ"ב (שם).

יב. מ"ב (שם). וכה"ח (ס"ק ח).

יג. חזו"ע (שם).

ט. עיין בספר דברי שלום במנהגי בית אל תכב"ץ (מנהג ו). שכתב כי לא מצא טעם כתוב למנהג זה. וכתב עוד: שאלתי לחו"ר דורנו ולא שמעו ולא ראו טעם למנהג זה. ונלע"ד לומר טעם לזה, ע"פ מנהג שנהגו בני סארגוסטו, שהיו

פרטי דינים הנ"ל הם בכל ד' פרשיות.

- ט.** אם שכחו לקרוא פרשת שקלים בשבת שקלים, אין לקרוא בשבת הבאה, כיון שעבר עיצומו של יום שתקנו לקרוא פר' שקלים, אין לנו לחדש מדעתנו לקרותה בשבת הבאה, דעבר יומו בטל קרבנו וכל מזות חז"ל באו בדקדוק י".
- י.** טעו וקראו פר' שקלים בשבת שלפניו אין צריך לחזור ט".
- יא.** טעו וקראו הפרשיות באדר א' צריך לחזור ולקוראם באדר ב' ט".
- יב.** אם אחר שגמר פרשת השבוע טעו והתחילו לקרוא פרשת שקלים במקום לקרוא בשל ר"ח, יסיים פרשת שקלים והעולה השלישי יקרא בשל ר"ח ויפטיר השמים כסאי, ולא יפטיר בשל שקלים י".

הלכות חודש אדר

- א.** ישתדל כל אדם לעשות תשובה מכל ליבו בערב ראש חודש אדר ויקרא כל התהלים עם סליחות דשבעה כורתו ברית, כי הזמן מסוגל ביותר. וגם כי הוא סיום ימי השובבי"ם והכל הולך אחר החתום א".
- ב.** משנכנס אדר מרבים בשמחה, ומי שיש לו דין ומשפט נגד גוי, ישתדל מאד שהדין

עיונים והארות

וכתב בחזו"ע (שם במקורות אות כו) דלא זכר (המ"ב) מ"ש מרן בבדק הבית למסקנה שצריך לחזור דהלכה כרשב"ג בשם ר' יוסי (מגילה ו:): וכמו פסק הטור (סוף סי' תרפ"ח). וכ"פ הכה"ח (ס"ק ו).

י. **שערי** אפרים הביאו מ"ב (שם ס"ק ה).

א. **אשרי** אדם יאחז דרכו להתענות ולומר סליחות בערב ר"ח אדר שהוא יו"כ קטן, וישוב בתשובה שלימה. כי כשם שקודם ראש השנה ניתנו לנו ימי הרחמים חודש אלול, כך קודם חודש הגאולה ניסן, ניתנו לו ימי חודש אדר הנהדר להתעורר בתשובה.

יד. **כ"פ** החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' כז). וכן דעת השערי אפרים (שער ה סעי' צה) ובחידושי הגרע"א והביאם המ"ב (שם ס"ק ב'). וכן דעת הכה"ח (ס"ק י) שאין משלימין. ובחזו"ע (שם הלכה ו) הביא דעות דיש תשלומין לפרשת שקלים וטעמם לזה כיון שעדיין שייך מה שאמרו הקדימו שקליכם לשקלי המן, וגם עדיין ראויים להביא שקלים. ולכן מי שרוצה להשלים יש לו מי שיסמוך.

טו. **חזו"ע** (הלכה ט).

טז. **כתב** המ"ב (שם) טעו וקראו הפרשיות באדר א' בב"י משמע דאין צריך לחזור, ודעת הדרכי משה, וכ"פ הא"ר דצריך לחזור. ע"כ.

יתקיים בחודש אדר מפני שיד ישראל על העליונה, ומגלגלין זכות ליום זכאי.

עיונים והארות

אדם צריך אז לשקול עצמו וערכו, וחישוב עם קונו מאשר חטא על הנפש, וכמה מצוות יש בידו וכמה עוונות חמורות עשה וקלקל בנפשו בעוונות הרבים, כדי שאז יכיר מיעוט ערכו וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח.

ומה שאמרו על הכלאים, יובן כי על הרוב יהיה אחד באדר אחר סדר משפטים, שהוא סיום

השופטים, שאז העולם תיקנו תיקון הקרי של שכבת זרע לבטלה שנפלו לבורות נשברים ונתערבו. ולכן אז בגומרים התיקון אז משמיעין על הכלאים שהם כלאי זרעים שלא יתערבו. והכוונה על זרע האדם, שלא יחזור ויקלקל זרעו חס ושלוש לערב הטוב ברע חלילה. או יובן בס"ד, משמיעין על השקלים גימטריא ת"ף במנין פלונית [ליל"ת], לשבר כחה היא וכל גונדא דילה, והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי.

ובמועד לכל חי (סי' לא אות א) כתב וז"ל: ולהזהר בהפרשת מעות לצדקה כסדר

שכתב בספר מעשה הצדקה דף קכה, ולומר נוסח התפילה הכתובה שם בדף קלב ע"ב אות נט, קחנה משם, ועיין עוד שם לחדש אדר, ועיין בחמ"י דף סג ע"ג, נוסח התפילה ליום התענית של משמרת ערב ראש חדש אדר, יעוין שם.

ב. תענית (כט.), אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשונכנס אב ממעטין בשמחה, כך משונכנס אדר מרבין בשמחה. אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה. וכן הביא מג"א (סי' תרפו סק"ה).

ונכתוב מעט מעניני חודש זה, הנה אדר הוא נוטריקון א'-דר. א' מרמז לאלופו של

וב"ב באוצר נחמד (דבילצקי עמ' מג) וז"ל הרה"ג כמוה"ר אליהו כהן ז"ל והרב המופלא כמוה"ר חיים אבולעפיא ז"ל קבלו מתלמיד מורינו כמוה"ר חיים ויטאל ז"ל שצריך אדם לצום ביום משמר ר"ח אדר ולקרוא את התהלים וזה סגולה לתיקון הנשמה עכ"ל. (הובא בנטעי גבריא).

ועי' בשפת אמת (ליקוטים לחודש אדר) שכתב וז"ל: ראש חודש אדר לשון חוזק כמו אדיר במרום ה' כי אדר כמו אלול עת רצון לתשובה, באלול קודם ראש השנה בבחינת יראה, ואדר קודם ניסן שגם כן ראש השנה זמן תשובה מתוך אהבה ושמחה ונדיבות להש"ת, ובעל תשובה בחילא סגי, לכן נקרא בלשון חוזק, והחודש אשר נהפך וכו' בחינת תשובה שנעשין זכויות, וכמו כן אלול הארבעים יום שנהפכו מכעס לרצון בקבלת לוחות אחרונים, וכן באדר היה קבלת התורה ברצון ונדיבות, כמו שכתוב הדר קבלוה בימי אחשוורוש וכתב רש"י מחביבות הנס ע"ש, והכנה לשבת הגדול מ' יום, כמו מאלול ליום הכפורים כמ"ש בזוה"ק שהוא כמו יום הכפורים בעשור.

וכתב מו"ר הב"ח (אדרת אליהו פ' משפטים) וז"ל: ואפשר לפרש בס"ד דרך רמז דברי רבותינו ז"ל שאמרו באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, והוא כי ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, ואם כן, כיון שחדש ניסן מסוגל לגאולה, צריך שישראל יעשו תשובה קודם, כדי שיהיו ראויים לגאולה. ואם כן כמו שקודם חדש תשרי יש חדש אלול, שצריך להרבות סליחות ותחנונים להתעורר בתשובה, כי זמן בית דין שלשים יום, לכן השתא גם קודם חדש ניסן בשלשים יום, שהוא באחד באדר, צריך לעורר העם בתשובה. וזה שאמרו משמיעין על השקלים, כלומר שכל

ג. ראוי להתענות ביום שבעה באדר שהוא יום פטירת משה רבינו, ויש שנוהגים לעשות לימוד בליל שבעה באדר ומנהג יפה הוא, וכשהשנה מעוברת טוב לעשות הלימוד גם באדר ראשון, וגם באדר שני.¹

עיונים והארות

ממתיק ומיקל על חבלי המשיח. על כן תמצא רמז "משיח בן יוסף" יעלה בגימטריה "אדר שני". שע"י ההתחזקות בתורה ותפילה ומעשים טובים, יקויים בהם בישראל מקרא שכתוב "בשובה ובנחת תושעון".

חודש אדר הוא אחרון לחדשי השנה, וצריכים אנחנו להכין את עצמנו בהכנה הראויה לחודש הגאולה הוא חודש ניסן שבו עתידין להגאל. ועל כן משמיעים בו על השקלים, הנתנים לפדיון וכופר נפש. חשוב ותמצא כי "שקל" הוא בגימ' "צדיק יסוד עולם". כלומר על ידי הצדקה ותיקון המעשים יזכו כל ישראל "ועמך כולם צדיקים" לרשת ארץ בגאולה העתידה. לפיכך תראה גם, כי האותיות הבאות אחר "שקל" הם "תמר", שהוא נוטריקון "תם מר", ר"ל שנשלמה הגלות ונסתלקו המחלוקות שגורמות לגלות, ובוה נתכונן בהכנה המתאימה לחודש הגאולה. וכן תמר נוטריקון תם מר, מ"ר גימ' עמלק, כי בחודש זה מוחים שמו של עמלק מן העולם.

מזלו של אדר 'דגים' ולא דג בלשון יחיד, כמו גדי טלה אריה וכו', אלא דגים בלשון רבים, כי יש בו ב' אדרים בשנה מעוברת. וכן דגים ר"ת י"ג מכילן דרחמי. וכן 'דגים' בגימ' הוא שמות הרחמים והחסדים "א-ל הויה", שהם בגימטריה "זן", כמנין התיבות שיש במזמור כ"ז בתהלים "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר" הנאמר לפני ברכת "המוציא לחם", להורות כי בחודש זה מתגלית המחשבה הקדומה להטיב עם ישראל, ולרוממם כשנים קדמוניות.

ג. **טור** שו"ע (סי' תקפ), ובשו"ת מהרי"ל (סי'

עולם, אחד יחיד ומיוחד. כי בכל ימות השנה כשהעולם פועל לפי מהלך טבעי, נסתרת ההשגחה העליונה ואינה ניכרת. עד כדי כך שעלול האדם לטעות אחר אלילים מעשי ידיו ולומר להם אתם אלהי. אבל כאשר מתגלים נסים שהם למעלה מדרכי הטבע כשה' יתברך משדד מערכות, אז מכירים הכל ומוזדים כי אין בבריאה כל כח וכל יכולת זולתי רצון ה', המחיה כל עולמים, כמו שנאמר "ואתה מחיה את כולם". ובחודש זה ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, וניכר ונתגלה לעין כל כי אלופו של עולם הוא "דר" ונמצא בכל מקום, כמאמר הזוהר הקדוש "לית אתר פנוי מיניה".

גם חודש זה מסוגל מאד לתשובה, ולכן מרבים בשמחה, כי ע"י התשובה מקרבים את הגאולה, והוא הכנה לניסן, כמו שאמרו המפרשים על הפסוק, "כי לולא התמהמנו כי עתה שבנו זה פעמיים", "לולא" אותיות "אלול", ואם חלילה התמהמנו לשוב בתשובה בחודש אלול, "כי עתה שבנו" דהיינו ניתן לנו זמן נוסף לשוב בתשובה, בחודש "זה" שהוא בגימטריה י"ב, כלומר בחודש השנים עשר הוא חודש אדר, ובפרט בשנה ש"זה" החודש הי"ב מתגלה "פעמיים", כלומר בשנה מעוברת. והענין בזה, שכשם שאלול הוא הכנה לתשרי, כן אדר הוא הכנה לניסן, ומי שאיחר לשוב באלול יכול עדיין לתקן באדר.

והנה חודש אדר הוא כנגד שבטו של יוסף, ועל כן השב בתשובה ומתקן מעשיו בחודש זה, ממתיק את גזר דינו של משיח בן יוסף שחלילה לא יהרג במלחמת גוג ומגוג, ועי"ז ג"כ

עיונים והארות

להתענות בשני יעו"ש. וכן כתב בתשובת אגורה באהליך זיתענה באדר שני יעו"ש. וכן הסכים בתשובת חתם סופר (חלק אורח חיים סי' קסג) להתענות בשני. ובשאלת יעב"ץ (סי' קז) כתב בשם אביו הרב חכם צבי לקובעו בשני והוא הכריע דשני הדיעות יש להם על מה שיסמוכו וסוגיין דעלמא להתענות בראשון יעו"ש. ועל כן מי שאפשר לו יש להתענות בשניהם כמ"ש לעיל סימן תקס"ח סעיף ז' בהגה יעו"ש, ומי שקשה עליו התענית להתענות בשניהם אז יש לילך אחר המנהג.

וכתב עוד בכה"ח (שם ס"ק כג) יש נוהגין לעסוק בתורה בליל ז' באדר מתחלת הלילה עד סופה כדי לעשות תיקון כרת, ואם השנה מעוברת עושין בשניהם.

ומו"ר מופת הדור בחזו"ע (הלכות ודיני חודש אדר הלכה ב) כתב וז"ל: מנהג חסידים ואנשי מעשה (הבריאים) להתענות ביום שבעה באדר שהוא יום פטירת משה רבינו. וכשהשנה מעוברת יש נוהגים להתענות ביום ז' באדר א', ויש נוהגים להתענות ביום ז' באדר ב'. והמנהג האחרון יותר נכון להתענות באדר ב'. ויש נוהגים לעשות לימוד בליל שבעה באדר, ומנהג יפה הוא. ובשנה מעוברת יעשו הלימוד גם כן בליל שבעה באדר ב', וטוב לעשות הלימוד גם בז' באדר א', וגם בז' באדר ב'.

לא) בשם בעל הלכות גדולות. וכתב מרן ב"י (שם), שלא ראה מעולם ולא שמע מי שנהג להתענות בימים ההם שהובאו בטור (שם), מ"מ בשו"ע פסק שיש להתענות ביום זה.

וסדר הלימוד שאנחנו נוהגים ללמוד בז' באדר, הוא הסדר שתיקן רבינו יוסף חיים זיע"א. ויש שנהגו לומר הסדר שתיקן החמ"י ואנו לא נהגנו לאמרם רק סדר הלימוד של הרי"ח זלה"ה. ונוהגים ביום זה לנסוע למירון על ציון הרשב"י זיע"א כי נשמת משה ורשב"י משורש אחד, ומרבים בשירות ותשבחות. ואנו נוהגים לעשות גם סעודה והדלקת נרות, ולומדים מאמרי הזוה"ק או אדרא זוטא כפי הזמן והמקום ועושים הילולא גדולה לכבוד מרע"ה. וכתב הרי"ח זלה"ה בהקדמתו לתיקון ז' באדר, שבשנה מעוברת יש מתענים באדר ראשון ויש באדר שני ויש שמתענים בשניהם, אמנם סדר הלימוד יעשו בשניהם, יעו"ש. ועי' מועד לכל חי (סי' לא אות ז). והנה בילקוט (יהושע ה, בפסוק וישבות המן ממחרת הפסח), מחלוקת תנאים מתי היא עת פטירת מרע"ה, לר' יהושע בז' באדר נפטר, ולר"א המודעי שנה מעוברת היתה ונפטר בז' באדר א', ולר' אליעזר נפטר בז' בשבט. והתלמוד שלנו (בקיודשין לח). אזיל כר' יהושע. ובכף החיים סופר (ס' תקפ ס"ק כב) כתב וז"ל: ובהלכות קטנות (חלק ב סימן קעג) כתב די

מאמרי הזוה"ק

פרשת ויקהל

זוהר הקדוש על מחצית השקל

רעיא מהימנא

ח"ב דף קפ"ז ע"ב

בְּקוּדָא [א] לִיתֵן מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ מצוה לתת מחצית

השקל. שאל רשב"י את משה רבנו רַעֲיָא מְהִימְנָא מֵאֵן מַחְצִית

הַשֶּׁקֶל הרועה הנאמן מה ענין מצות מחצית השקל לפי סודם של דברים. כי סוד ה"שקל"

הוא מלשון משקל, והמשקל יש לו שתי כפות, וא"כ מחצית השקל הוא חצי משקל כלומר כף

אחת, של המשקל וא"כ מה סודו. והשיב לו משה רבנו אִיהוּ כְּגוֹן חֲצִי תְהִיִן וְדָא

ו' מְמוּצָע בֵּין שְׁנֵי תְהִיִן שהוא כמו חצי ההיין כלומר חצי מב' ההיין שבשם הוי"ה

ב"ה, כי ב' ההיין הם ב' כפות של המשקל, וזו האות ו' דהוי"ה היא סוד הדעת בסוד הלשון שהוא

לשון המשקל שהיא, באמצע בין שני ההיין שהם ב' כפות של המשקל. אַבְנָא לְמִשְׁקָל

עיונים והארות

והאות י' היא אבן המשקולת. ולצורך יחוד חו"ב, עולות טיפות מ"ן מבינה בכף הימנית של המשקל ושם נשקלות הטיפות זו לעומת זו, המ"ן כנגד המ"ד, כי כפי ערך משקל המ"ן כך ירדו המ"ד כנגדה, ע"כ.

א. הקדמה: קצרה להבין דברי הרעיא מהימנא: כתב רבינו האריז"ל בספרו הקדוש מבוא שערים שער ה' ח"א, שענין המשקל הוא הדעת שיש בו הוי"ה פשוטה, ושתי אותיות ה' שבו הם שתי כפות המשקל, והאות ו' היא לשון המשקל,

בַּה דָּא י' האבן לשקול בה, היא אות י' שהיא החכמה מ"ד שוקלת לעומתה את הבינה שהיא המ"ן. ומה שכתוב עשרים גרה השקל **עֶשְׂרִים גְּרָה הַשֶּׁקֶל**. דָּא יו"ד היא אות יו"ד מלאה שהיא עשרים, ויש בה ג' אותיות כי י' פשוטה היא י"ס דחכמה הנקרא אבא, ואות הו' הוא הז"א שהוא בחי' ו"ק, ואות הד' היא הנוק' שהיא דלה ועניה. **הָעֵשִׂיר** העשיר הוא ז"א שהוא אות ו' והוא עשיר שהארתו מרובה מבחי' אספקלריא המאירה **לֹא יִרְבֶּה דָּא עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא לֹא יִרְבֶּה עַל י'** לא ירבה דהיינו, זה עמוד האמצעי שהוא אות ו', א"כ, לא ירבה על י' שאפי' שמקבל אור מן החכמה, בכ"ז רק לפי שיעורו יקבל והוא בחינת ו"ק, ומזהו"ק נעשים עשר ספירות. **וְהָכִי אֶתְמַר בְּסֵפֶר יִצִּירָה עֵשֶׂר סְפִירוֹת בְּלִימָה עֵשֶׂר וְלֹא אֶחָד עֵשֶׂר** וכך נאמר בספר יצירה כמה וכמה פעמים, עשר ספירות בלי מהות וקשה להשיגם, והם רק עשר ואסור להוסיף על העשר, כי כך עלה במחשבה. **וְהַדִּל לֹא יִמְעִיט דָּא צְדִיק לֹא יִמְעִיט מֵעֵשֶׂר** והדל הוא סוד אות ד' שהיא הנוק' סוד דלה ועניה שאין לה מגרמה כלום, אפ"ה לא תתמעט מעשר ספירות, ומסביר שבחי' הד"ל, זו ג"כ נקראת צדיק כי עטרת היסוד שהיא בחי' אות ד' שהיא מלכות גם בכלל היסוד, לא יפחות מעשר ספירות, כי אפי' שהיא בחי' ד' דלה ועניה בכ"ז לא תפחות מעשר, **כְּמָה דְאֵת אָמַר עֵשֶׂר וְלֹא תִשַׁע, מִפְּחֻצִּית הַשֶּׁקֶל דְּאִיהוּ י'** (נ"א מִחֻצִּית הַשֶּׁקֶל עֵשֶׂר הוּא). כמו שאתה אומר שם בספר יצירה כי אי אפשר לפרצוף להיות פחות מעשר ספירות, וז"ש שהוא אות י' פשוטה הרומזת לי' ספירות.

אָמַר לַיהוָה רַעִיָא מְהִימְנָא (מלאך) אַנְתָּ בְּשָׁמַיִם רַחִים אַנְתָּ

מְפֹאֲרִיךְ: אמר לו הרועה הנאמן משה רבנו לרשב"י, אתה בשמים, כלומר כחך

גדול בשמים במתיבתא דלעילא, אהוב אתה לקונך, ולכן, לִית תְּוֹהָא כְּבַל אֵינוֹן

מְלִין יְקִירִין דִּיפְקֹון מְפֹמְךָ: אין תמיהה ופלא בכל אותם דברים וסודות יקרים

שיוציאים מפִיךָ, דְּהָא מָאן דְּאִיהוּ מְלָכָא אוּ בְּרָא דְּמְלָכָא לִית

תְּוֹהָא דִּיפְקֹון מְרַגְלָאִין בְּפִתּוּרֵיהּ: שהרי מי שהוא מלך, בן של מלך, אין תמה

ופלא, שיוציא מפיו מרגליות של סודות התורה על שולחנו, מְלִיִין סְגוּלוֹת מְלִיִין

נְהוּרִין שהם מלאות סגולות, מלאות אורות. לְבַר נָשׁ אַחְרָא אִיהוּ תְּוֹהָא

לבן אדם אחר, הוא תימה ופלא אבל לא לך. אָמַר לַיהוָה בְּרִיךְ אַנְתָּ רַעִיָא

מְהִימְנָא: אמר לו רשב"י למשה רבנו ברוך אתה הרועה הנאמן. מְתַמְן וְאֵילֶךְ

אֵימָא אַנְתָּ דְּעֵלְאִין וְתַתְּאִין נְחָתוּ לְמִשְׁמַע מִינְךָ: מכאן ולהלאה אמור

אתה, כי עליונים ותחתונים ירדו מלמעלה לשמוע ממך סודות התורה. אָמַר לַיהוָה

אֲשֵׁלִים מְלוּלְךָ: אמר לו רעיא מְהִימְנָא לרשב"י, השלם קודם דבריך, אָמַר לַיהוָה

לֹא אֵית כְּעַן לְמִימַר יְתִיר אֵימָא אַנְתָּ עַד זְמַנָּא אַחְרָא: אמר לו

רשב"י, אין לי עתה מה לומר עוד, לכן, תאמר אתה רעיא מְהִימְנָא עד זמן אחר שאני אומר.

מאמרי הזוהר בענין השבת

בשבת זוכים ישראל לתוספת נשמה קדושה

בשבת זוכים ישראל לתוספת נשמה קדושה, וכאשר עולות הנשמות, הקב"ה שואל אותן איזה חידוש חדשתן בשבת, והקב"ה אוסף כל פמליא דלעילא ואומר להם בשמחה גדולה, תראו איזה חידוש של תורה אמרה נשמה של פלוני. וככל שהאדם מוסיף בשמחת שבת ובעונג שבת ובאור השבת, כך מכניע כנגד זה צד הקליפה שהיא בוכה ויושבת בחושך ואז נכנעת ואינה מחטיאה את עם ישראל.

(זוהר שלח לך קעג ע"א)

כָּל מַעְלֵי שַׁבְּתָא, בְּדִ מְקַדְּשֵׁי יִשְׂרָאֵל יוֹמָא לְתַתָּא בכל ערב שבת כאשר מקדשים ישראל את יום השבת למטה דהיינו שמקבלים עליהם שבת, **בְּרִיזָא בְּרִיזֵי לְאַרְבַּע סְטְרֵי עֲלָמָא** הכרוז מכריז לארבע רוחות העולם, **אֶתְפַּנְשֵׁי מִשְׁרַיִן קְדִישֵׁי, אֶתְקִנֵי בְּרִסְיִן** (קדישין) התאספו מחנות קדושים של המלאכים הקדושים המנהיגים את העולם בימי החול, התקינו את הבסאות הקדושים שהם ז"ן, ז"א כסא לבינה ומלכות כסא לז"א. **מֵאן חָמֵי חֲדָה בְּתַלְתַּת מָאָה וְתִשְׁעֵין רְקִיעֵין** מי זוכה לראות את השמחה שיש בשלוש מאות ותשעים רקיעים כמספר שמי"ם שהוא ז"א, וכמספר "השכינה" שהיא מלכות, **בְּמָה מְמַנֵּן, בְּמָה שְׁלִטְוֵנִין, מְתַפְנְשֵׁין לְאַתְרֵיהּ** כמה ממונים וכמה שליטים הממונים על ימי החול מתאספים והולכים למקומם למעלה. **בֵּינֵן דִּישְׂרָאֵל לְתַתָּא מְקַדְּשֵׁין** (לקודשא בְּרִיךְ הוּא) כיון שישראל למטה מקדשים ומקבלים עליהם את קדושת השבת, **בְּרִיזֵין אֶתְעַר אֵילָנָא דְתַיִי** אז מתעורר אילן החיים הנקרא "עץ חיים", **וְאֶקִּישׁ בְּאֵינוֹן טַרְפִּין דִּילֵיהּ** ומכה באותם עלים שלו שהם המלאכים הנשפעים ממנו, **רוּחַ נְשִׁיבוּ חַד מְנוּ עֲלָמָא דְאַתִּי** נושבת

רוח אחת מתוך עולם הבא בסוד עוה"ב עולם הבינה כדי לעורר לזו"ן, **וְאִינוּן עֲנָפִין דְּאִילָנָא מְתַנְעֲנְעוּ, וְסֻלְקִין רִיחִין דְּעֵלְמָא דְּאִתִּי** ואותם הענפים של האילן מתנענעים ומתעוררים ומעלים ריחות של עולם הבא.

הָהוּא אִילָנָא דְּחַיִּי אֲתַעַר, וְאַפִּיק נְשָׁמְתִין קְדִישִׁין, וּפְרִישׁ עַל עֵלְמָא ואז אותו אילן החיים שהוא ז"א מתעורר ומתייחד ומוציא נשמות קדושות לעם ישראל ופורש אותן על העולם הזה בשביל הנולדים מייחוד ליל שבת. **וְעַם כָּל דְּאִי, נְשָׁמְתִין נְפָקִין** ועם כל זה מלבד אלו הנשמות יש עוד נשמות יוצאות מגן עדן לרדת לעוה"ב בקביעות, **וְנְשָׁמְתִין עֲאֲלִין** ויש נשמות נכנסות לג"ע, (אֲלִין מִתְעַרֵי אֲלִין). **אֲלִין נְפָקִין וְאֲלִין עֲאֲלִין, וְאִילָנָא דְּחַיִּי בְּחֻדָּה** אלו הנשמות יוצאות ואלו הנשמות נכנסות ועץ החיים בשמחה.

וּכְדִין, יִשְׂרָאֵל בְּלָהוּ מִתְעַטְרִין בְּעֵטְרִין דְּאִינוּן נְשָׁמְתִין קְדִישִׁין, בְּלָהוּ בְּחֻדָּה בְּנִיחָא ואז בכניסת השבת כל ישראל מתעטרים בעטרות של אותן נשמות קדושות וכל ישראל בשמחה ובמנוחה. **וְכָל הַשַּׁבָּת, אֵית לֹון הָהוּא חֻדָּה, וְהָהוּא נִיחָא,** וכל יום השבת יש להם את אותה השמחה ואותה המנוחה, **וְכָל צְדִיקֵיִיא דִּי בְּגֻנְתָּא, בְּלָהוּ סֻלְקִין וּמִתְעַנְגִין בְּעֵנוּנָא עֲלָאָה, דְּעֵלְמָא דְּאִתִּי** וכל הצדיקים אשר בתוך ג"ע כולם עולים ומתענגים בעונג העליון של עולם הבא. **כִּיּוֹן דְּנִפִיק שַׁבְתָּא, בְּלָהוּ נְשָׁמְתִין פְּרָחִין וְסֻלְקִין** כיון שיוצאת השבת כל הנשמות פורחות ועולות.

תָּא חֲזִי בא וראה, בַּד עֵייל שַׁבְּתָא, נִשְׁמְתִין נְחֲתִין לְשַׁרְיָא עַל
 עָמָא קַדִּישָׁא כאשר נכנסת קדושת השבת יש נשמות שירדות לנוח ולשרות על עם
 הקודש עם ישראל. וְנִשְׁמְתִין דְּצַדִּיקֵיָא סְלָקִין לְעִילָא ונשמות הצדיקים עולות
 למעלה לג"ע העליון. בַּד נְפִיק שַׁבְּתָא, נִשְׁמְתִין סְלָקִין, אִינוּן דְּשָׂארוּ
 עֲלֵיהּוּ דִישְׂרָאֵל כאשר יוצאת שבת יש נשמות שעולות למעלה והן אותן ששרו עליהם
 על עם ישראל שזכו לנשמה יתירה. וְנִשְׁמְתִין נְחֲתִין, אִינוּן נִשְׁמְתִין
 דְּצַדִּיקֵיָא ויש נשמות יורדות למטה, אותן נשמות של הצדיקים שעלו בערש"ק לג"ע העליון

יורדות לג"ע התחתון.

כִּיּוֹן דְּסְלָקִין בְּלָהּוּ נִשְׁמְתִין דְּשָׂארוּ עֲלֵיהּוּ דִישְׂרָאֵל כיון שעלו כל
 הנשמות ששרו עליהם על עם ישראל, סְלָקִין וְקִיּוּמִין בְּדִיוּקְנָא קַמִּי
 מְלַכָּא קַדִּישָׁא עולות ועומדות בדיוקנן לפני המלך הקדוש, וְקוּדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא
 שְׂאִיל לְכַלְהוּ, מֵאִי חֲדוּשָׁא תָּוָה לָכוּ בְּתַהוּא עֲלֵמָא בְּאוּרִיָּתָא
 והקב"ה שואל את כולן איזה חידוש היה לכן באותו עולם התחתון בתורה כלומר מה זכיתן לחדש
 בסודות התורה לעטר את נשמתם בזה. וְכַפָּא אִיהוּ מֵאֵן דְּחֲדוּשָׁא דְּאוּרִיָּתָא
 אֲמַרְתָּ קַמִּיהּ אַשְׁרִיהּ אוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה שאומרת חידושים יקרים מהתורה לפני השי"ת.
 כְּמָה חֲדוּהָ עֲבִיד כְּמָה שמחה עושה בעולמות העליונים זה שמחדש חידושי תורה,
 קוּדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא כְּנִישׁ לְפַמְלִיָּא דִּילֵיהּ והקב"ה אוסף כל הפמליה שלו
 למעלה, וְאָמַר, שְׁמַעוּ חֲדוּשָׁא דְּאוּרִיָּתָא, דְּאֲמַרְתָּ נִשְׁמְתָא דָּא
 דְּפִלוּנִי ואומר שמעו את החידושים של התורה שאמרה נשמה זו של פלוני, וְכַלְהוּ

מוקמי הַהיָא מְלָה בְּתַרֵי מְתִיבְתֵי וכולם מקיימים את אותו ד"ת שחודש בשבת בשתי ישיבות אם של הקב"ה אם בישיבת המלאך מ"ט. אֵינּוֹן לְתַתָּא, וְקוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא לְעֵילָא, חֲתִים לְתַהוּא מְלָה הם למטה והקב"ה למעלה מאשר וחותם לאותו חידוש.

זוהר דברים רעב ע"ב

וּבְשַׁבַּת, בְּכָל מְלוּי, צָרִידָה לְאַתּוֹסְפָא מִחֹזַל עַל הַקֶּדֶשׁ וּבִיּוֹם שַׁבְּתָא בְּכָל דְּרַבֵּי צָרִידָה לְהוֹסִיף עַל מַה שֶּׁעָשָׂה בִּיּוֹם חוֹל דְּהֵינּוּ, בֵּין בְּמַאכְלָיו, וּמְשַׁתֵּיו בֵּין בְּמַאכְלִים עֲרִבִים יוֹתֵר מִבְּחֹזַל וְכֵן שְׁתֵּית מִשְׁקָאוֹת מְשׁוּבְּחִים יוֹתֵר מִבְּחֹזַל, בֵּין בְּלְבוּשֵׁיו וּמְלֻבוּשִׁים נְאִים לְבָנִים יוֹתֵר מִמָּה שְׁלֹבֵשׁ בְּחוֹל, בֵּין בְּהַסְבֵּיתִיהּ. דְּצָרִידָה לְתַקְנָא לִיָּה מִסְבָּה שְׁפִירָא בֵּין כְּשִׁמְסִיב עַל הַשּׁוֹלְחַן שְׁצָרִידָה לְתַקַּן וְלַהֲכִיֵּן לוֹ הַסְבָּה טוֹבָה וִיפָה, בְּכַמָּה כָּרִים וּבְכַסְתּוֹת מְרַקְמָן מְרוֹקְמִים בְּרַקְמָה יְקָרָה, מְכַל דְּאִית בְּבִיתִיהּ מְכַל מַה שִׁישׁ לוֹ בְּבִיתוֹ, בְּמַאֲן דְּתַקֵּין חוּפָה לְבַלָּה. דְּשַׁבְּתָא אִיהֵי מְלַבְּתָא, וְאִיהֵי כְּלָה כְּמוֹ שְׁמִתְקָנִים חוּפָה לְכַלָּה כִּי יוֹם הַשַּׁבַּת הִיא הַמְּלַכָּה אֶשֶׁת הַמֶּלֶךְ וְהִיא הַכְּלָה הַכְּלוּלָה. וּבְגִין דָּא הָוּוּ נְפָקֵי מְאָרֵי מִתְּנִיתִין עָרַב שַׁבַּת לְאַקְדָּמוֹתֵי לְאַרְחָא וְלַכֵּךְ הִיוּ יוֹצְאִים חֲכָמֵי הַמְּשֻׁנָּה בְּכָל עֲרַב שַׁבְּתָא לְהַקְדִּים לְקִרְאָתָהּ בְּדֶרֶךְ, וְתוֹו אָמְרֵי וְהִיוּ אוֹמְרִים בְּאִי כְּלָה בְּאִי כְּלָה. וְצָרִיבִין לְאַתְעָרָא שִׁירָה וְחֲדוּדָה לְפַתְזָרָה לְגַבְּהָ וְצָרִיבִים לְעוֹרֵר שִׁירָה וְשִׁמְחָה עַל הַשּׁוֹלְחַן לְכַבוֹד שַׁבַּת מְלַכְתָּא.

וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא, דְּאִית רְזָא כְּנֻוּנָא אַחְרָא וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא, שִׁישׁ סוּד בִּאּוּפִין
 אַחַר בְּשִׁמְחָה שֶׁל שַׁבַּת דְּצִרְיָה לְקַבְּלָא גְבִירְתָּהּ שְׁצִרְיָה לְקַבֵּל אֶת הַגְּבִירָה
 שֶׁהִיא שַׁבַּת הַמַּלְכָּה, כְּכַמָּה נְהוּרִין דְּשִׁרְגִין בְּשַׁבַּת בְּכַמָּה אִוְרוֹת שֶׁל נְרוֹת שַׁבַּת
 קוֹדֵשׁ, וּבְכַמָּה עֲנוּגִין, וּלְבוּשֵׁין שְׁפִירִין וּבְכַמָּה תַעֲנוּגוֹת וּבְמַלְבוּשִׁים יָפִים
 וְחֻשׁוּבִים מִיּוֹחַדִּים לְשַׁבַּת, וּבֵיתָא מְתַקְנָא, כְּכַמָּה מְאֵנִי דְּתַקְוִנָּא וְהַבֵּית צִרְיָה
 לְהִיּוֹת מְתוּקָן בְּכַמָּה מִינֵי כְּלִים כְּגוֹן סִכּוּ"ם וְכוּיֹצֵא שְׁצִרְיָכִים לְשַׁבַּת, לְצוּרֵךְ שֶׁהַבֵּית יֵהִיָּה מְתוּקָן
 וּמְסוּדָר, כְּהַסְכָּה יָפָה לְכָל חֵד וְחֵד שֶׁתְּהִיָּה הַסְּבָה יָפָה לְכָל אַחַד וְאַחַד מִבְּנֵי הַבֵּית.
 וְנִהְיֵי חֲדוּהָ וְתַקְוִנָּא וּבִזְמַת הַשְּׂמִחָה וְהַתִּיקוֹן, גְּרַמִּין דְּאִשְׁתְּאַרְתַּ שְׁפָחָה
 בִּישָׂא בְּחִשׁוּכָא, בְּרַעְבּוֹן, כְּכַמָּה כְּהַסְפָד גּוֹרְמִים שֶׁנִּשְׁאַרְתַּ הַשְּׂפָחָה הַרְעָה
 שֶׁהִיא פְּלוֹנִית בְּחוּשֵׁךְ וּבְרַעַב וּבְכִיָּה וּבְהַסְפָד, כְּכַמָּה שִׁישׁ אֹפְכִין בְּאַרְמְלָתָא
 וּפְלוֹנִית מְלוּבֶשֶׁת מְלוּבֶשֶׁת שְׁחוּרִים כְּמוֹ אִשָּׁה אֶלְמָנָה. דְּאִי מְלֵאָה זֹו, תִּרְכָּה זֹו שְׂאָם
 מְלֵאָה צַד הַקְּדוּשָׁה, חֲרַבָּה צַד הַטּוֹמָאָה הַקְּלִיפּוֹת.

יֵצֵר מִזֵּב, מְטֻרְוֹנִיתָא קְדִישָׂא יֵצֵר הַטּוֹב שִׁישׁ לָנוּ הוּא בְּחַי' הַמַּלְכָּה הַקְּדוּשָׁה.
 מְלִכּוֹת הַקְּדוּשָׁה דִּנְחַתָּא בְּשַׁבַּת הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה בְּחַי' תּוֹסַפַּת הַנִּשְׁמָה
 שִׁיּוֹרְדַת בְּשַׁבַּת לְשִׁכּוֹן בְּעַם הַקְּדוּשָׁה. כְּלִילָא מֵעֶשֶׂר סְפִירִין כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת.
 מְעַטְרָא בְּשִׁבְעַ שְׂמָהָן שְׂאִינֵן נְמַחְקִין מֵעוּטְרַת בְּשִׁבְעַ שְׁמוֹת שְׂאִינִים נְמַחְקִים.
 כְּכַמָּה מְרַכְבּוֹת דְּחִיּוּוֹן. וּבְכַמָּה חֵיילִין וּמְשָׁרְיִין בְּכַמָּה מְרַכְבּוֹת שֶׁל חַיּוֹת
 הַקְּדוּשָׁה וּבְכַמָּה צְבָאוֹת וּמַחְנוֹת שְׂגָם הֵם בָּאִים לְשֵׁרוֹת בְּעַם יִשְׂרָאֵל. וּמְלִכָּא נְפִיק
 לְקַבְּלָא כְּכַמָּה מְשָׁרְיִין וְהַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא ז"א יוֹצֵא לְקִרְאָתָהּ לְקַבֵּל אוֹתָהּ בְּכַמָּה מַחְנוֹת

של מלאכים ושרפים. **וְאִשְׁתָּאֲרַת יִצְרַר הָרַע שְׁפַחָה בִּישָׂא בְּחִשׁוּכָא**
 ונשארתי היצר הרע שהיא שפחה רעה פלונית בחושך, **בְּאֲרַמְלָתָא בְּלֹא בַעְלָהּ בְּלֹא**
מְרַבְּבוֹת כאלמנה בלא בעלה ובלא שום מרכבה שתהיה לה.

וְאֵלִין דְּאֵתְמַר עֲלֵיהוּ ואלו הם שנאמר עליהם, **לְמִזְבְּחִין וְלְמִקְטָרִין**
לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם שהוא כוכב גדול בשמים **וְלְמִזְלוֹת אֲשֶׁר לֹא**
צְנוּתִי, הוא **פּוֹלְחָנָא דְּשִׁפְחָה בִּישָׂא**, דְּשִׁלְטָא והוא עבודה שעובדים
 לשפחה הרעה ששולטת **בְּעַרְבֵי שְׁבַתוֹת וְעַרְבֵי לַיְלֵי רְבִיעִיּוֹת**. מַה הָווּ
אֵלִין עֲבָדִין ומה היו אלה עושים. הָווּ נְטִלִין לְבוֹשֵׁין אוֹפְכִין היו לובשים
 בגדים שחורים, **וְחִשְׁבָּאן נְהוּרִין**, וְעֲבָדִין הַסְּפָדָא בְּלַיְלֵי שְׁבַתוֹת
 ומחשיכים האורות ועושים הספד בלילי שבתות **כִּדִּי לְאִשְׁתֵּתְפָא בְּהִדָּה** כדי להשתתף
 עימה עם פלונית **כְּמָה דְּאִיהִי שְׂרִיא** כמו שהיא שורה בצער בחושך ובהספד, **כִּי**
גַם זֶה לְעוֹמֵת זֶה עֹשֶׂה הָאֱלֹהִים כנגד שישראל עושים שמחה ומנוחה
 (קהלת ז')

ואור, הפוך מזה אצל הקל"י יש חושך ועצבות וטלטול בכל הגוים אמנ.

דרוש לחודש אדר הנהדר

מעלת חודש אדר

חודש אדר הוא החודש השנים עשר והוא האחרון בחדשי השנה למנין שמונים מניסן, ומזל החודש דגים לפי שבחודש זה הדגים שבנהרות ושבאגמים פרים ורבים, ומזל דגים הוא מזל של ברכה מפני שהדגים מכוסים מן העין, ואין עין רעה שולטת בהם ואין הקללה שורה בדגים לעולם, ואפילו במבול לא מתו הדגים, ואף מזלם של ישראל עולה בחודש זה. בחודש זה בו' באדר נולד משה רבנו ע"ה ובחודש זה בפורים קיימו וקבלו היהודים את התורה מאהבה בימי מרדכי ואסתר.

חודש אדר הוא החודש השנים עשר - החודש האחרון למנין החדשים, והכל הולך אחר החתום. ומזלו דגים-גי' ז"ן א"ל הוי"ה שמות של חסד ורחמים, להורות כי בחודש זה מתגלים הרחמים והחסדים בעולם. וכמו שאמרו דגים ר"ת י"ג מכילן דרחמי.

אדיר במרום יהוה - ראשי תיבות גימטריא י"ג. רמז ל"ג מידות הרחמים המתעוררות להשפיע בחודש זה. והנה ר"ת אד"ר רעוא דרעוין אשתכח. אין דבר רע. רישא דלא אתידע. וכן דג בהיפוך אתון גד, שהוא לשון "מזל טוב", כי בחודש זה מתרומם מזלם של ישראל כי יורד רחמים גדולים מי"ג מיכלן דרחמי ולכן הוא זמן שמסוגל לתשובה ולתורה.

סגולה גדולה לנשמה לקרות בערב ר"ח אדר כל התהלים כולו

בספר תהלה לדוד על תהילים כתב וז"ל: קבלתי פה אל פה משני מאורות הגדולים הרב מר קשישא כמוהר"ר אליהו הכהן ז"ל והרב המופלא כמוהר"ר חיים אבואלעפיא ז"ל שהם קבלו מתלמידי מוהר"ח ז"ל להתענות ביום המשמרה של ר"ח אדר ולקרות בו כל התהלים כולו, והוא סגולה נפלאה לנשמה, וקבלתי מהם על זה ענינים נוראים עכ"ל. וכתב בספר מעשה הצדקה (דף קכח אות מז) וכיון דהדבר הזה הוא סגולה נפלאה, הנה מה טוב ומה נעים לעשות חברה אחת על הדבר הזה מיראי ה' וחושבי שמו, להתענות ביום ערב ר"ח אדר וללמוד בו ביום כל התהלים כולו כאשר נוהגים לעשות באיזה עיר, וגדול מאד לימוד התורה דרבים.

ובספר חמ"י (פ"א לפורים) כתב דתענית זה סגולה נפלאה להיות לו עזר וסיוע לבל ינכו לו מזכויותיו.

יתפלל על התורה והמצוות שיתקיימו בו בחודש אדר

וה'חווה' מלובלין ז"ע (דברי אמת פר' תרומה) את גדולת יום ראש חודש אדר, במאמרם (ביצה טו): 'הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר', כי 'נכסיו' - הנשואים כקנין בידי האדם לנצח, הם מעשיו הטובים, (דאילו 'כסף וזהב' אינם נכסים נצחיים שהרי 'לא במותו יקה הכל, לא ירד אחריו כבודו' - תהלים מט, יח), ובפרט ה'תפילות' שהם מדברים העומדים ברומו של עולם (ברכות ו: וברשי" ד"ה דברים), ולא עוד אלא שעיקר התפילה בלחש היא לכן נקרא 'נכסים' מלשון כסוי והצנע, וזהו אמרם 'הרוצה שיתקיימו' ויתקבלו לרצון 'נכסיו' - אלו תפילותיו, 'יטע בהן אדר', פירוש יתפלל על זה בראש חודש אדר, אז יפלה ה' את תפילתו, שנאמר אדיר במרום - זה התפילה העומדת ברומו של עולם, ה' - נעשה כולו 'רחמים', יתקבלו בקשותיו ויתמלאו משאלותיו.

חודש אדר כנגד שבטו של יוסף מנשה ואפרים

חודש אדר הוא כנגד שבטו של יוסף אשר ברכתו וידגו לרוב, ולכן מזלו דגים שאין עין הרע שולטת בהם, ולכן נחלק שבטו של יוסף לשני שבטים - אפרים ומנשה, כי מזלו דגים לשון רבים - ב' אדרים, ב' שבטים.

מזלו דגים

מזלו של אדר "דגים" בלשון רבים, ולא דג בלשון יחיד כבשאר החדשים-גדי טלה אריה וכו', כי בשנה מעוברת ישנם ב' אדרים. וכן דגי"ם ר"ת י"ג מכילן דרחמי. וכן "דגים" בגימ' הוא שמות הרחמים והחסדים "א-ל הויה", שהם בגימטריה "זין", כמנין התיבות שיש במזמור כ"ז בתהלים "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר" הנאמר לפני ברכת "המוציא לחם", להורות כי בחודש זה מתגלית המחשבה הקדומה להטיב עם ישראל, ולרוממם כבשנים קדמוניות.

אדר לשון דירה

וכפי שאמרו חכמינו שכל תכלית בריאת העולמות לא היתה אלא מפני שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, כי הרי בניסן נברא העולם, ושליש יום קודם יצירת הולד מתחלת הכרזת הולד, ונמצא א"כ כי בחודש אדר מתחלת התעוררות של אהבה לשכון בתחתונים ולקבל נחת רוח ממעשיהם, ולפיכך שם החודש-אדר, ע"ש אותה דירה המתוקנת ונשלמת בחודש זה.

דורשי רשומות אמרו - אד"ר, הוא מלשון גורן כמו "אדרא" והוא מרמז לאלופו של עולם שגר אתנו וזהו א'דר, אלופו של עולם דר-בתחתונים. וירבה בחודש זה בתורה ותפילה וצדקה להכניע קליפת עמלק מן העולם, ובו מחיית עמלק.

מסוגל להעלות הניצוצות ולעשות מהם לבושים קדושים

אמרו חכמינו ז"ל (תענית כט א) "משנכנס אדר מרבין בשמחה", כי עיקר השמחה לאדם היא בהעלותו הניצוצות שירדו בקליפות אל הקדושה, לעשות מהם נשמות ולבושים קדושים לעבודתו יתברך, ומהניצוצות הללו נעשה לאדם המעלה, ומתקן אותם מעין לבוש רוחני המגן עליו מן החיצונים, ומזה מגיעה לו השמחה.

והנה קודם אדר הם ימי השובבי"ם הנוראים - העת של העלאת הניצוצות לקדושה, וכשמגיע אדר כיון שכבר העלה את הניצוצות, עתה באדר הם נעשים לו מלבוש וזהו אדר - לשון מלבוש, כמו אדרת אליהו וזהו מאמר חז"ל משנכנס אדר, דהיינו כשמגיע לאדם הלבוש מהניצוצות הקדושים שהעלה בשובבי"ם, אז מרבין בשמחה, כי באה לו השמחה על ידי שהעלה ותיקן אותם [קדושת לוי].

חודש אדר מסוגל לזכות לשני שולחנות

חודש אדר מסוגל הוא למזלן של ישראל, לזכות בו לשני שולחנות תורה וגדולה במקום אחד, לפיכך תמצא רמז לדבר: מרדכי הצדיק שעל ידו נעשה תקפו של נס, נקרא "איש יהודי" - "איש ימיני" - חשב ומנה תיבות אלו ותמצאם בגימטריא ב' פעמים "שולחן" כלומר "שולחן ועוד שולחן". רמז לב' השולחנות שהנחיל מרדכי לכל ישראל, ע"י תקפו של נס - ישועת ישראל.

כיוצא בזה חשב ומנה: "מרדכי ואסתר" - בגימטריא "אורך ימים עושר וכבוד". כן יהיה לנו ולכל ישראל אמן.

ונהפוך הוא לדורות עולם

מובא בכתבי המקובלים כי "מרדכי" - גימטריא "רב חסד", רמז להתעוררות חסדים גדולים בעולם. כי יש "חסד" ויש "רב חסד". רב חסד הוא בהתעוררות י"ג מידות הרחמים העליונים, שכאשר זוכים ישראל להתעוררות, נשפעת מהם שפעת חיים וחנינה ברכה וישועה. וכמו בזמן חטא העגל שהיה הקטרוג רב ואיום, עד שכביכול רצה הבורא יתברך לעשות כליה בעמו ונחלתו, וכאשר הזכיר משה רבנו את י"ג מידות הרחמים, הצליח להפוך את מידת הדין

לרחמים, כן גם מרדכי, הצליח להפוך את גזירת הכליה על ישראל שנחתמה בשמי מרום "להשמיד להרוג ולאבד" - על ראש שונאי ישראל וליהודים נהפך יום זה לדורות עולם, ליום אורה ושמחה ויום טוב. ועל כן "מרדכי" הוא "רב חסד".

א-דר. א' מרמז לאלופו של עולם

והנה אדר הוא נוטריקון: א-דר. א' מרמז לאלופו של עולם, אחד יחיד ומיוחד. כי בכל ימות השנה כשהעולם פועל לפי מהלך טבעי, נסתרת ההשגחה העליונה ואינה ניכרת, עד כדי כך שעלול האדם לטעות אחר האלילים - מעשי ידיו, ולומר להם אתם אלהי. אבל כאשר מתגלים נסים שהם למעלה מדרכי הטבע, כשה' יתברך משדד מערכות, אז מכירים הכל ומודים כי אין בבריאה כל כח וכל יכולת זולתי רצון ה', המחיה כל עולמים, כמו שנאמר "ואתה מחיה את כולם". ובחודש זה "ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו", וניכר ומתגלה לעין כל כי אלופו של עולם הוא "דר" ונמצא בכל מקום, כמאמר הזוהר הקדוש "לית אתר פנוי מניה".

חודש אדר מסוגל לתשובה

גם מסוגל חודש זה מאד לתשובה, ולכן מרבים בשמחה, כי ע"י התשובה מקרבים את הגאולה, והוא הכנה לניסן, כמו שאמרו המפרשים על הפסוק, "כי לולא התמהמנו כי עתה שבנו זה פעמיים", "לולא" אותיות "אלול", ואם חלילה התמהמנו לשוב בתשובה בחודש אלול, "כי עתה שבנו" דהיינו ניתן לנו זמן נוסף לשוב בתשובה, בחודש "זה" שהוא בגימטריא י"ב, כלומר בחודש השנים עשר הוא חודש אדר, ובפרט בשנה ש"זה" הוא החודש השנים עשר מתגלה "פעמיים", כלומר בשנה מעוברת. והענין בזה, שכשם שאלול הוא הכנה לתשרי, כן אדר הוא הכנה לניסן, ומי שאיחר לשוב באלול יכול עדיין לתקן באדר.

והנה חודש אדר הוא כנגד שבטו של יוסף, ועל כן השב בתשובה ומתקן מעשיו בחודש זה, ממתיק הוא את גזר דינו של משיח בן יוסף שחלילה לא יהרג במלחמת גוג ומגוג, וכן עי' ממתיק ומיקל הוא את חבלי משיח. על כן תמצא רמז "משיח בן יוסף" יעלה בגימטריה "אדר שני". שע"י ההתחזקות בתורה ותפילה ומעשים טובים, יקויים בהם בישראל מקרא שכתוב "בשובה ובנחת תושעון".

"שקל" הוא בגימ' "צדיק יסוד עולם"

חודש אדר הוא האחרון לחדשי השנה, ובהתאם לכך צריכים אנחנו להכין עצמנו בהכנה הראויה, לחודש הגאולה הוא חודש ניסן שבו עתידין להגאל. ועל כן משמיעים בו על השקלים,

הנתנים לפדיון וכופר נפש. חשוב ותמצא כי "שקל" הוא בגימ' "צדיק יסוד עולם". כלומר על ידי הצדקה ותיקון המעשים יזכו כל ישראל "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ" לרשת ארץ בגאולה העתידה. לפיכך תראה גם, כי האותיות הבאות אחר "שקל" הם "תמר", שהוא נוטריקון "תם מר", ר"ל שנשלמה הגלות ונסתלקו המחלוקות הגורמות לגלות, ובוה נתכונן בהכנה המתאימה לחודש הגאולה. וכן תמר נוטריקון תם מר, מ"ר גימ' עמלק, כי בחודש זה מוחים שמו של עמלק מן העולם.

חודש זה מסוגל להסיר קליפת עמלק

חודש אדר הוא זמן המסוגל לנצח בו את עמלק, ובו יכול האדם לאזור חיל נגד קליפת עמלק. ומצינו, שגם משה רבנו השתמש בכח החודש הזה כדי להכניע את עמלק. כמו שמבארים על הפסוק (שמות יז, יד), "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל". דהנה בכל חודש יש לו צירוף משם הוי"ה ב"ה, השייך לבחינה של אותו חודש. [וכל צירוף יוצא מפסוק מסוים, כוונה זו מכוונים בכל ראש חודש, כשאומרים בתפילת מוסף 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשים', וכן מן הטוב שיצייר האדם לעצמו תמיד את צירוף אותו החודש בבחינת 'שויתי ה' לנגדי תמיד', ועי"ז מניע את צד הרע]. והנה חודש אדר הצירוף שלו הוא ההי"ו, ויוצא מן הפסוק (בראשית מט, יא), "אוסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתוננו". ובגוף האדם רמוז שם הוי"ה באופן זה, הראש הוא כנגד אות י', הגוף הוא כנגד אות ו', ושתי הידיים הן כנגד ב' ההי"ן. וכיון שהצירוף של חודש אדר יש בו כח שעל ידו נוצחים את עמלק, לכן הרים משה רבנו את שתי ידיו למעלה, כדי לרמוז בזה את הצירוף של חודש אדר. וכשהרים שתי ידיו שהם בחינת ב' ההי"ן, ולמטה מכן הראש שהוא כנגד אות י', ולמטה ממנו הגוף הרמוז לאות ו', נהיה הצירוף ההי"ו, שהוא הצירוף של חודש אדר, ולכן "כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל".

ובשנה מעוברת ישנם ב' אדרים, כי אשה מעוברת מולידה תאומים, שהוא אדר א' ואדר ב', ואין בין אדר א' לאדר ב' רק מקרא מגילה ומתנות לאביונים, וחודש אדר הוא כולל את כל החדשים, וסופם, וע"כ מכוונים בו בכל י"ב צירופי הוי"ה של כל החדשים.

חודש אדר בחוטם כנגד חוש הריח

הצירוף של הרוחניות העולה מתוך הגשמיות, נמצא בחושי האדם, חמשה חושים באדם חוש הריח בולט כרוחני ביותר, על כן אמרו חז"ל במסכת ברכות, "איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף - זה הריח". הקרבנות, שתכליתם גם היא להעלות את הגשמי אל מקורו,

מצוינים תמיד במילים "ריח ניחוח אשה לה". וכאשר קרבנו של נח מתקבל ברצון, נאמר "וירח ה' את ריח הניחוח".

והנה, מצאנו בשם האריז"ל: "ידוע כי חדשי השנה כולם הם בחינת אברים שבראש. תשרי - גולגלת, חשון כסלו - אזניים, טבת שבט - עיניים, אדר - חוטם" כנגד הריח. ריח מלשון רוח, נושא הריח מצליח לפעול בחודש הזה את פעולתו.

מרדכי ואסתר הביאו את התשועה בימי הפורים. ריח טוב עולה משמותיהם של שני הצדיקים הללו, וכידוע, שמו של אדם מעיד על מהותו, על נקודתו הפנימית. וכך דרשו חז"ל (חולין קלט:): "מרדכי מן התורה מנין, דכתיב 'מר דרור' ומתרגמים מירא דכיא". שרשו של מרדכי הוא בקטורת הסמים, אותה עבודת במקדש שבאה "לריח ניחוח אשה לה". וכן מצינו (מגילה י:): "תחת הנעוצין יעלה ברוש - זהו מרדכי שנקרא ראש לכל בשמים".

על אסתר דרשו (שם): "אסתר מן התורה מנין, שנאמר ואנכי הסתר אסתיר", "ולמה נקרא שמה אסתר - על שם שהיתה מסתרת את דבריה" (מגילה יג). ומרדכי בא כאמור משרשה של הקטורת שהיתה קרבה לפנים, ואחת בשנה - לפני ולפנים - בהסתר!

גם שמה השני של אסתר - הדסה, קשור לחוש הריח. כך שנינו במדרש (ויק"ר ל, יא) לגבי ארבעת המינים: "מה הדס - זה יש בו ריח ואין בו טעם - כך ישראל יש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה". ושוב מופיע הריח באותו יהודי שאין בו תורה, וכלפי חוץ ייתכן שהוא נראה מנותק מקשר לקב"ה, אבל יש בו מעשים טובים שהרי אפילו ריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון - וזה סודו ורמזו של ריח ההדס.

ואם במדרש שמות עסקינן נוסף שגם שמו של המקום הוא בעיר הריח - שושן. "שושן זה יש בו ריח... ולעולם ריחו לא זו ואין העולם מתקיים אלא על ריחא דא, ועל דא הדס במוצאי שבת" (זוהר, שמות), וכך שזורים המקום והגיבורים כולם בחוש הריח.

חוש הריח משתייך גם לשמו של האיש הרשע של המגילה. אותה גמרא שעסקה ברמזי שמותיהם של מרדכי ואסתר שואלת "המן מן התורה מנין, שנאמר המן העץ". הגמרא רומזת לקשר מהותי בין המן הרשע לחטא הנחש הקדמוני.

המן הרשע היה כוחו מן הנחש הקדמוני

ה'בני יששכר' (אדר ד, א) כותב בשם ר' חיים ויטאל ש"המן היה גלגולו של הנחש הקדמוני". שכן המן בא לצרור את היהודים, מכוח נפילתו של אדם הראשון בחטא האכילה מן העץ:

"ובזה תתבונן מפלאות תמים דעים. הנה המן הרשע היה כוחו מן הנחש הקדמוני אשר פיתה לאכול מן עץ הדעת. כן הוא גרם בעצתו שיאכלו ישראל מסעודתו של אחשורוש... וגרם שהתעורר חטא אדם הראשון ונקנסה עליהם מיתה, כמו על אדם הראשון באכלו מן עץ הדעת".

אותה סעודה מפורסמת שבגינה נתחייבו ישראל כליה באותו הדור (מגילה יב:) יזומה היתה על ידי המן הרשע. הוא ידע שכליה ומיתה על ישראל יש להביא רק בהכשלתם באכילה, כאותו נחש שפיתה את אדם וחוה. אך בדבר אחד טעה המן הרשע - אכן אדם הראשון נפל ברשתו של הנחש, אך הנפילה לא היתה מוחלטת, חוש אחר שרד לו לאדם לפליטה גדולה - זהו חוש הריח.

בעיין בפרשת אותו החטא, מראה שארבעה חושים נפגמו: "ותרא האשה" - הראיה, "ותקח מפריו" - המשוש, "ותאכל" "ויאכל" - חוש הטעם, "וישמעו" - חוש השמיעה. חוש הריח לבדו לא מוזכר בשום מקום בפרשת החטא. "ולזה החוש נקרא כוח המתקיים יותר מכל החושים כיון שלא נהנה כל כך מחטא אדם הראשון... ולכן הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו... וזה החוש ינתן למלך המשיח... והריחו ביראת ה'".

ובו, בחוש הריח, היתה נפילתו של המן. אכן, בני ישראל נהנו מהסעודה, ולכאורה נתחייבו כליה. אך עתה בימי מרדכי ואסתר, עלה ריחם הטוב של הצדיקים, וממנו עלתה התשועה ליהודים. וכך מסביר ר' אלימלך מדינוב: "ויזעק זעקה גדולה ומרה" - מפני שהקול יפה לבשמים", אותה זעקה, מטרתה לעורר את חוש הריח שלא נפגם בחטא הנחש הקדמוני.

עבודת השמחה היא ענין גדול מאד

כתב הרמב"ם (סוף הלכות לולב): "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת ה' שציווה בהן, עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו, שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". ובספר הכוזרי (מאמר ב, אות ג) כתוב: "כללו של דבר, כי תורתנו נחלקת בין היראה והאהבה והשמחה, תתקרב אל אלהיך בכל אחת מאלה, ואין כניעתך בימי התענית יותר קרובה אל האלהים משמחתך בימי השבתות והמועדים. - כשתהיה שמחתך בכוונה ובלב שלם, וכמו שהתחנונים צריכים מחשבה וכוונה. ושתשמח במצווה עצמה מאהבתך המצווה בה, ותכיר מה שהיטיב לך בה, וכאילו אתה באכסנייתו קרוא אל שולחנו וטובו, תודה על זה במצפון ובגלוי, ואם תעבור בך השמחה אל הניגון והריקוד היא עבודה ודבקה בענין האלהי".

ו"פלא יועץ" כותב: מה טוב ומה נעים שישמח ישראל בעושיו שמחה של מצוה על כל מצוה שעושה יגיל וישמח יותר ממוצא שלל רב, ובפרט בשבתות ובמועדים, ככתוב "אז תתענג על ה'". וכתוב "ושמחת בחגך", ובפרט בשעת עבודת התפילה צריך לשמוח שמחה רבה, דכתיב "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", ופירשו שרוצה לומר - יותר מרוב כל.

אף בגמרא נאמר שהמדרגות הרוחניות הגבוהות ביותר קשורות דווקא בשמחה: "ושבחתי אני את השמחה" (קהלת ח') - זו שמחה של מצוה, 'ולשמחה מה זו עושה' (שם ב') - זו שמחה שאינה של מצוה, ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך שמחה של מצוה, שנאמר (מלכים ב' טו, ג) "ועתה קחו לי מנגן, והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". אמר רב יהודה (שבת לא): וכן לדבר הלכה".

"משנכנס אדר מרבנים בשמחה" בשמח"ה ר"ת הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וממילא יתקיימו נכסיו כי ידע שעניניו גם הם תלויים בשמים ולא בידי אדם.

במה נעוצה חשיבותה הגדולה כל כך של השמחה.

א) השמחה בעבודת ה' מוכיחה עד כמה חשובה היא אצל העובד, וכמה הוא מאושר על שזכה להתקרב אל ה'.

ב) השמחה מורה על שלמות נפשית. אולם השמחה אינה רק נובעת מן האהבה ומן השלימות הנפשית, אלא היא גם מביאה אליה. מי שאוהב את ה' שמח במצוותיו, אך גם להיפך - מי ששמח בעשיית המצוות סופו שיגיע לדרגה גבוהה יותר של אהבת ה'.

עבודת הפורים היא איפוא "עבודה גדולה", ויש לעמול כדי לזכות לה, גם השמחה בפורים קשורה בשלושת הענינים הנזכרים. בחיזוק האמונה - הוא דבר שמביא לידי שמחה, כמאמר חז"ל: "אין שמחה כהתרת הספיקות". בתשובה - אף היא מביאה לידי שמחה כמו שאמרו חז"ל (תענית ל') לא היו ימים טובים לישראל כמו יום הכיפורים, שהחטא גורם לעצבות והתשובה מביאה את האדם לשמחה גדולה. בתורה, שהתורה מוסיפה שלימות לאדם וגם היא מביאה לידי שמחה, כמו שאמרו חז"ל - אין שמחה אלא חכמה.

משנכנס אדר מרבנים בשמחה

הלכה זו "משנכנס אדר מרבין בשמחה" נכתבה רק במסכת תענית (דף כט). ובהקשר של חודש אב, ולא נכתבה במסכת מגילה אשר היא המסכת המיוחדת לענין פורים. ונראה כי הטעם

לכך הוא בכדי ללמדנו שאף בשעת צער, האדם צריך לזכור את ימי השמחה העתידים לבוא, ואל לו להתייאש מן הפורענות. וכן נאמר (ישעיה נ"ה): "כי בשמחה תצאו", דהיינו, על ידי השמחה בעבודת ה' יתברך ניתן לצאת מכל הצרות. לפיכך, למרות שפורים הנו רק מדרבנן, נאמר במדרש (מדרש משלי פ' ט'): "כל המועדים עתידים בטלים וימי הפורים אינם בטלים לעולם, שנאמר: "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים", דהיינו, משום ששמחתם הרוחנית של עם ישראל בימי הפורים אינה נפסקת לעולמים, אפילו לא בשעות של צער ועצב.

ומה שהגמרא מקשרת דווקא בין חודש אב לחודש אדר, נראה לומר בכדי לרמוז לעם ישראל, שכפי שחודש אדר נהפך לעם ישראל מיגון לשמחה, שנאמר: "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאכל ליום טוב", כך גם חודש אב עתיד להיפך לחודש של ששון ושמחה לעם ישראל. וכן מבואר במדרש: "עתיד הקב"ה להפוך תשעה באב לשמחה, שנאמר: "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

ועוד מצאנו במשנה "באחד באדר משמיעים על השקלים". לפי שבאחד בניסן צריך להביא קרבנות צבור מתרומה חדשה, דהיינו, משנכנס אדר מכריזים על חידוש התרומות לעבודות הקודש במקדש מרבין בשמחה.

ומה שחז"ל לא הגדירו במדויק כיצד לשמוח, משום שחז"ל התכוונו ללמדנו, שכל אדם ירבה בשמחה של מצוה בכל מה שמשמחו, משום שאין גבולות לשמחה הרוחנית של ימי חודש אדר. לפיכך לגבי מיעוט השמחה בחודש אב חז"ל הגדירו בהגדרות הלכתיות ברורות את דיני האבלות. לעומת זאת חז"ל לא הגדירו איך מרבים בשמחה בחודש אדר, משום שהשמחה היא דבר פנימי ורוחני המשתנה מאדם לאדם, כמובא במדרש: "בעשרה שמות נקראה שמחה: גילה, שישה, שמחה, רינה, פצחה, צהלה, עלצה, עליזה, חדוה, תרועה, ויש מוציאים תרועה ומעיילין דיצה".

לפיכך שמחת חודש אדר איננה שמחה של בדחנות או צחוק ח"ו, אלא שמחת האמונה המבוססת על הביטחון בקב"ה, וכן נאמר: "ושבחתי אני את השמחה' שמחה של מצוה, ולשמחה מה זה עשה" זו שמחה שאינה של מצוה. ללמדך: שאין שכונה שורה לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר שמחה של מצוה.

ימים של הכנה ליום פורים הקדוש

והנה חדש אדר הוא חודש מיוחד בשנה בעקבות הנסים שאירעו בו לישראל וככתוב (אסתר ט): "והחודש אשר נהפך להם מאבל ליום טוב".

ימים אלו הם ימי ההכנה לפורים. וכבר ידועים דברי האריז"ל שההכנה למצוה בדברים מסוימים היא חשובה יותר מהמצווה עצמה. ויתכן שהסיבה לכך היא, העובדה שההכנה באה מצד האדם עצמו, ומשום כך רבה חשיבותה, וכן בה רואים מהו ערכה האמיתי של המצוה אצל האדם. הרמב"ן סובר, שכל שעושה מצווה בלא לכוון תחילה על עשייתה, עובר על דברי הכתוב "לא תלכו עמי בקרי" - היינו שלא נעבוד את ה' בדרך מקרה. ואם כן, עלינו לדעת איזו הכנה נצרכת לפורים שהוא יום שכולל בו את כל יסודות היהדות ובפרט את שלושת העניינים: אמונה, תשובה, קבלת התורה.

א) רבותינו ז"ל אמרו (חולין קלט): "אסתר מן התורה מנין שנאמר (דברים לא).. "ואנכי הסתר אסתר פני ביום ההוא". במגילת אסתר לא נזכר שם שמים אפילו פעם אחת, כדי ללמדנו שצריך לראות את הנס והנהגת ה' גם כשהיא בהסתר. ואמרו חז"ל (מגילה י"ט) שצריך אדם לקרוא את המגילה כולה, כיון שכל פרט הוא חלק מהנס, ואפילו פרט שנראה שולי, כמו שליחת האגרות שבהן נכתב: "להיות כל איש שורר בביתו ומדבר בלשון עמו", הוא גם חלק מהנס, וכך אמרו (מגילה י"ב): "אלמלא אגרות ראשונות כבר לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט". שונאי היהודים שהיו אז, לא היו ממתנינים לזמן הכתוב באגרות המן. אולם, האגרות הראשונות שעשו רושם גרוע על ראשי המדינות גרמו לכך שהם חששו מפני המלך שהוא חסר יציבות, ומשום כך, אמרו בלבם, נמתין לפחות עד הזמן הנקוב באגרות ולא פגעו ביהודים מיד.

ב) ביום הכיפורים עושה אדם חשבון נפש על מעשיו שלו, וכן עיקר תשובתו היא על מעשיו. משא"כ בפורים שהוא זמן תיקון החסרונות של הכלל. ר' שלמה אלקבץ בספרו 'מנות הלוי' מבאר מדוע שולחים מנות בפורים גם למי שיש לו- כדי לתקן את מה שאמר המן "ישנו עם מפוזר" - במדינות העולם "ומפורד" - בינו לבין עצמו, כי העם היהודי הוא אכן מאוחד ומשום כך שולחים מנות כדי להראות את החיבה והאחדות.

סעודת פורים, גם היא תיקון למה שנהנו מסעודתו של אותו רשע. לא שאכלו - אלא שנהנו, כיון שעל האכילה יש מקום ללמד זכות, כי חששו שמא הדבר יעורר שטנה אצל שונאי ישראל. אך על מה שנהנו מסעודת הרשע - זו היא תביעה גדולה. ולכן אסתר גזרה תענית

במסירות נפש - שלושה ימים. ולדורות, מתקנים זאת על ידי הסעודה: כמו שאמרו חז"ל: "חייב אדם ליבסומי בפורי'א", האדם בפורים, אוכל שותה ומתבסס, והעיקר בזה לא להנאת החיך ולא למילוי הכרס, אלא "החיוב לזכור את חסדי ה' ונסיו". וכבר אמר ר' ישראל מסלנט, שהרבה יותר קל לצום ביום כיפור לשם שמים מאשר לאכול בערב יום כיפורים לשם שמים. הרי שעבודת התיקון של פורים גבוהה היא עד מאד.

ג) קבלת התורה במעמד הר סיני, לא היתה מושלמת, כיון שהיה צורך בכפיית הר כגיגית, ואף שאמרו "נעשה ונשמע", בכל זאת כשראו את האש הגדולה ונחרדו כל כך עד שיצתה נשמתן, היה חשש שיחזרו בהם בהבינם את גודל האחריות שקבלת התורה מחייבת, כמו שפירשו התוספות (שבת פח, ד"ה כפה). ועל כך אמר רב אחא בר יעקב: "מכאן מודעא רבה לאורייתא" - שיש תשובה לישראל למה שלא קיימו את המצוות, משום שקיבלו את התורה רק מתוך הכרח. ועל כך הסיק רבא: הדור קבלוה בימי אחשורוש. כמו שכתוב: "קיימו וקיבלו" - קיימו מה שקיבלו כבר. וכמו שפירש המהר"ל, שהדבר נעשה על ידי קבלת המצוות המיוחדות לפורים - שזה מגלה למפרע על קבלת התורה בהר סיני, שאין אדם מוסיף על העיקר אם אין העיקר רצוי בעיניו.

הרי שכל שלושת העניינים הגדולים של היהדות, אמונה, קבלת תורה ותשובה - קשורים לפורים. דורשי רשומות אף דרשו (מובא בני יששכר) נוטריקון "פורים": פסח וסוכות ראש השנה יום הכיפורים מתן תורה. וכל אלו הדברים מצריכים הכנה גדולה. ואם כן מה היא ההכנה לפורים!?! והתשובה בחז"ל (תענית כט): "משנכנס אדר מרבין בשמחה". להורות לנו שגם לימוד התורה וגם התשובה וכל מעשינו יהיו בשמחה.

מאמרי הפרשה

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם" (לה, א)

להקהיל קהילות בכל שבת ושבת ובכל חג וחג

רבותינו בעלי האגדה אומרים, אין פרשה שמתחילה ויקהל אלא זאת בלבד, אמר הקדוש ברוך הוא, עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם בהלכות שבת כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, ולכנוס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהיה שמי הגדול מתקלס בין בני. מכאן אמרו, משה תקן להם לישראל לדרוש בענינו של יום, בפסח עצרת וחג. אמר משה אם אתם עושים כסדר הזה, הקדוש ברוך הוא מעלה עליכם כאילו המלכתם אותו בעולמו, שנאמר "ואתם עדי נאם ה' ואני אל" (ישעיה מ"ג י"ב) וכן בדוד הוא אומר "בשרתי צדק בקהל רב" (תהלים מ' י') וכי מה בשורה היא לישראל צריכין בימי דוד והלא כל ימיו של דוד מעין דוגמא של משיח היה, אלא פותח ודורש לפניהם דברי תורה שלא שמעתן און מעולם.

והרב "שפתי כהן" מגורי האר"י ז"ל כתב, כי משה רבנו כינס גם את הנשים ללמוד דיני שבת, השייכים בעיקר להן, כגון דיני בישול, דהיינו באיזה אופן מותר להחזיר הסיר וכו', דיני בורר, דיני טוחן וכו' ואפילו את הילדים כינס.

לימוד תורה באחדות מטהר את האדם כמקוה

כתב הגאון חיד"א ע"ה, כי "ויקהל" גי' מקוה. שהקב"ה צווה להקים קהילות ולדרוש דרשות וללמד הלכות זוה"ק, כי לימודים אלו - בפרט בשב"ק חשובים ביותר כי הם מטהרים את האדם כמקוה, ויש לזה רמז "דף יומי" ע"ה גי' מקוה. "דף זוהר" ב' פעמים מקוה, וכל זה ביום חול, אמנם ביום שבת קודש, כוחו כפול אלף פעמים. וצריך שיהיה לימוד וקהלה זו באחדות אחת בלב אחד באהבה ושלוש ורעות, כמ"ש "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב" שנקהל יחד לאחדות, וע"י זה נזכה לתורה, שבת, ומשכן. וכמו המעשה שהובא בגמ' שבת (לא). באותו נכרי שבא אצל הלל ואמר לו למדני כל התורה על רגל אחת ואמר לו "דעלך סני לחברך לא תעביד" דהיינו מצות - ואהבת לרעך כמוך, כי ע"י האחדות כאילו מקיים את

כל התרי"ג מצוות ואין צריך לבוא בגלגול, כי כולם ערבים זה לזה ומה שחסר לזה משלים לו חברו, ונחשב לו כאילו הוא בעצמו עשה את אותה מצווה וכן השבת שקולה ככל התורה כולה, כי השומר שבת כאילו קיים כל תרי"ג מצוות. ועל זה הוצרך לצוות כאן לא תבערו אש ביום השבת, דהיינו אש המחלוקת, לפי שכולם פנויים ממלאכה ואז מצויה המחלוקת יותר מבשאר הימים ויצה"ר מפתה מאוד על זה יותר מבחול.

"עדת" מלשון עדי עדיים שהם הכתרים שזכו להם ישראל

ויקהל משה את כל עדת: לשון עדי עדיים מפני שבמעמד הר סיני כשאמרו ישראל נעשה ונשמע באו המלאכים והניחו שני כתרים על ראש כל אחד ואחד, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכשעשו העגל אמר הקב"ה למשה לך רד, ר"ל החליפו אות דל"ת של "אחד"ד", ברי"ש של לא תשתחוה לאל "אחר" והשתחוה לע"ז. ומכיון שאין צדיק בארץ (רד גי' צדי"ק) לך ר"ד הלך צדיק מהארץ, [ר"ל הרגו את חור שהיה צדיק, חו"ר גי' הצדי"ק עם האותיות], ובאו מלאכי חבלה ולקחו הכתרים, וכשירד משה מן ההר ראה את המלאכים וכתרים בידם, מיד גער בהם והם פחדו וברחו, וכל הכתרים נפלו מידם מפחד ורעד שהיה להם מנוזפת משה, ומשה רע"ה קבץ את כל הכתרים הרוחניים וחזר לפני הקב"ה ואמר, רבש"ע אלו הכתרים שקבצתי, שלי הם או של ישראל. אמר לו הקב"ה שלך הם מפני שיש דין אם באו אנשי חיל לעיר ושללו שלל, ובא גבור אחד והציל מידם הרי זה שלו, ואין לבני העיר שום טענה עליו מפני שנתן נפשו בכפו והלך לקראת החרב ואפשר שהיו הורגים אותו (עי' בבא קמא קי"ד ע"א). כששמע כן משה, לקח את כל הכתרים והניחם בראשו כמ"ש ויתן על פניו מסוה, שהיו לו קרני הוד של הכתרים הרוחניים ונעשה פלא פלאות. מסו"ה גי' פל"א שהיו קרני הוד - אל"ף פחות אחד, כמ"ש "ותחסרהו מעט מאלהים" וזה הרמז שאל"ף ד"ויקרא" זעירא. וכשבא משה - ויראו מגשת אליו, מאלו הכתרים שהיו לו, הם קרני האור. אמר להם משה מן הדין איני חייב להחזיר לכם, אבל אני עושה לפנים משורת הדין ומחזיר לכם בתנאי שתשמרו שבתות כהלכתן, וזה נרמז במה שאנחנו מתפללים בשחרית של שבת - ישמח משה במתנת חלק"ו דייקא, וזהו שצווה להם על ענין השבת ויקהל משה את כל עדת בני ישראל דייקא.

טעם סמיכות "כי קרן עור פני משה" ל"ויקהל משה"

ה"אור החיים" הקדוש זי"ע מבאר את הסמיכות של "ויקהל משה" לסיום הפרשה שעברה המדברת על קרני ההוד בפניו של משה. כי משה רבנו ע"ה חשש שמא יהיו מבני ישראל שייראו מגשת אליו מקרני האור שעל פניו, לכך "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל"...

האנשים לבד והנשים לבד.

ובעל הטורים מפרש את הסמיכות באופן אחר, לפי מה שאמרו חז"ל (ב"ר יא. ב) אינו דומה מאור פניו של אדם בשבת כבחול, לכך נסמך כי קרן עור פניו לפרשת השבת.

כללות נפשות ישראל - המה מהווים שלימות התורה

ויקהל משה: ששים רבוא אותיות לתורה, וששים רבוא נפשות ישראל, וכל אחד מישראל נפשו קשורה באות אחת בתורה, ובכללותם הם שלימות התורה, וזהו: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל". והיו ששים רבוא, "ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה'", פירוש, כלומר, כללות נפשות ישראל - הוא הדבר אשר צוה ה', המה מהווים שלמות התורה. (בוצינא דנהורא)

"אַלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּם" (לה, א)

לחזור על הלימוד מאה ואחד פעמים

"צוה" בגימטריא מאה ואחד, וזה בא לרמזו שצריך לחזור ולשנן את התורה מאה ואחד פעמים, וכמו שאמרה הגמ' (חגיגה דף ט: עה"פ (מלאכי ג' י"ח) "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו", והקשו היינו צדיק היינו עובד אלוהים היינו רשע היינו לא עבדו, ותירצו שעבדו ולא עבדו שניהם הם צדיקים גמורים, אלא שאינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, ועד כדי כך שזה שלא שנה פרקו מאה ואחד פעמים נקרא "לא עבדו".

ורבנו האר"י ז"ל אומר שהמלאך הממונה על השכחה נקרא 'פוטה' שזה בגימטריא מאה, ולכן המלאך הזה יש לו שליטה על האדם עד מאה פעמים, אבל מי שחוזר מאה ואחד פעמים כבר אין למלאך שליטה עליו והוא לא ישכת, ולכן חזרה של מאה ואחד פעמים היא סגולה לא לשכוח את הלימוד.

ומספרים על הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל שחזר על מסכת ב"ב שהיא המסכת העיקרית של דיני ממונות שלש מאות פעם! וזה עוד חוץ מכל הגמרות והפוסקים שלמד, וכבר בהיותו בן י"ח שנים התמנה להיות דיין עם עוד גדולי תורה, וזהו מ"ש (משלי כ"ב כ"ט) "חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב" - שכיון שהיה איש זריז ומהיר לחזור על לימודו זכה לשבת ולדון לפני רבנים גדולים "מאן מלכי דרבנן" ואיך הוא הגיע לזה - הכל בזכות השקידה הנפלאה שלו, וזה מה שצריך לזכור - את החשיבות של החזרה על הלימוד. (רבנו יהודה מעלם

זצ"ל)

"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַה' כָּל הַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמֵת" (לה, ב)

מאמרים בעניני שבת קודש

ללמוד בהלכות שבת

כתב בספר חסידים, שכשם שאמרו: שואלין ודורשין בהלכות פסח, כך חיוב מוטל לדרוש ולתור בהלכות שבת, ולעבור עליהם לפחות פעם אחת בשנה. [פלא יועץ, אות שבת]

זכרון שעתה מצווה אותם על השבת, לכן הוצרך לומר ויקהל, לרמוז לנו שבשבת צריך לעשות קהילות קהילות, ולדרוש בפניהם על הלכות שבת, כי רבים המה. וגם לקבוע שיעורים בתורה, בפרשת השבוע והלכות ועוד, כי תכלית יום השבת - כדי ללמוד בו תורה, כמאמר הכתוב "זכור את יום השבת לקדשו". ובודאי שמשיגים קדושה רק ע"י לימוד התורה, ולא ע"י קריאה בעיתונים או כשיושבים ומדברים דברים בטלים וכדומה. (קול יהודה)

זכות שמירת שבת כהלכה מועיל למחול לו לאדם את כל עונותיו, כמו שכתוב בגמרא: כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו חטא כדור אנוש מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נו, ב): "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע". אל תקרי מחללו אלא מחול לו. ומה שאמר כהלכתו, משום שידוע שיש ט"ל אבות מלאכות, ובכל אב כמה וכמה תולדות, ובירושלמי פרק כלל גדול איתא, דרבי יוחנן וריש לקיש דייקו כל כך עד שמצאו בכל אב ט"ל תולדות. ולזה רמז הגמרא שישמור שבת כהלכה, דהיינו שלא לחלל אותה בשום פרט.

זכיצד נוכל לבוא לזו המדרגה לשמור שבת בכל פרטיה, העצה היעוצה היא - שיזרו האדם את עצמו ללמוד הלכות שבת ולחזור עליהן תמיד, כדי שידע האסור והמותר, דאי לאו הכי אפילו אם ילמד כל עניני המוסרים המזרזים לשמירת שבת כראוי לא יועיל לו, וכדאיתא במדרש משלי: "לדעת חכמה ומוסר" - אם יש בידו של אדם חכמה, יכול הוא ללמוד מוסר, ואם אין בידו של אדם חכמה אין יכול ללמוד מוסר. והכונה, דאם הוא טועה בעיקר הענין, שחושב שאין זה בכלל איסור, מה יועיל לו המוסר, וכמו כן בעניננו, אם הוא חושב על איזה דבר שאין זה בכלל מלאכה או שבות, לא יועיל לו שום מוסר.

או דרך משל, שקרה שנדלקה המפה שעל השלחן בשבת, הנה אדם בהול על ממונו, ויתכן שמפני זה ימהר לכבות, גם כי יודע שהוא אסור, והכל מפני שאינו יודע אופן המותר, אבל אם היה לומד הלכות שבת, היה יודע אופן המותר בזה, והיינו שישפוך מים על המקום שלא אחזה בו האש, או שיקרא לאינו יהודי לכבות את השריפה.

וכן באיסור בורר מצוי מאד להכשל מפני חסרון ידיעה, דרך משל, כי כשיש לו בשר של שני מיני עופות מחולקים, ורוצה לברור מין אחד מחברו ולהניחו לאחר זמן, דאיסור גמור הוא, כמבואר בפוסקים, אלא יקח מה שהוא רוצה לאכול עתה, והשאר ישאר ממילא. וכן ללקוט השומן שעל החלב בצמצום, יש בזה משום בורר, אלא יניח מעט לצד החלב, או שיקח מהחלב עמה, ועוד כמה וכמה הלכות בעניני בורר.

וכן במלאכת דש, ולישה, ומלבן ובשארי אבות מלאכות מי שלא למד, יוכל בנקל להכשל בהן, שנמצא בכל אחת כמה פרטי הלכות שנוגעים באיסור דאורייתא, ובפרט בענין בישול ושהיה והטמנה שבהם הלכות רבות מאד, והרבה חילוקי דינים בכל הנוגעים למעשה שבת, וכבר העיד הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו "יערת דבש" כי אי אפשר כלל במציאות שינצל מאיסור שבת אם לא ילמד כל הדינים על בוריין היטב היטב. [משנה ברורה, בהקדמה להלכות שבת]. זה "חתם סופר" זי"ע בספרו "תורת משה" (פרשת בשלח דף כח) כותב וז"ל: "איתא בספרים כשם שההכנה לשבת מביאה ברכה והשפעה יתירה, כך הלימוד בעניני שבת ובמסכת שבת [אף ביום חול] מביא השפעה יתירה".

מעשה נורא עם יוסף בן סימאי שפרצה בביתו דלקה ונעשה נס וכיבו אותה מן השמים יוסף בן סימאי היה אדם נכבד ומפורסם, הוא היה אפוטרופוס של המלך, ומשום כך כבדו אותו אף הגויים. בשבת אחת נפלה דלקה בחצרו של יוסף אשר בשיחין, האש היתה גדולה מאד ונראתה עד למרחוק.

במרחק מה מן הבית נצב מבצר של חיל הרומאים, כשראו החיילים את האש אמרו זה לזה: יוסף הוא אדם השומר על מצות דתו, ובודאי לא יכבה את השרפה, הבה נרוץ ונכבה אנו את האש, שאם לא כן ישרף כל ביתו. מהרו החיילים ורצו אל חצרו של יוסף בן סימאי. מה לכם כי נזעקתם אל חצרי, שאל אותם בעל הבית. מובן מאליו שבאנו לכבות הדלקה, השיבו, כי הלא ידענו שאתה לא תכבה אש בשבת.

גם לכם אסור לכבות בשבילי, (טעה יוסף בדבר ההלכה) מעדיף אני שישרף כל רכושי ולא יחללו שבת עלי.

נדהמו החיילים אך לא נסו להתוכח עמו, כי ידעו שבעניני היהדות יעמוד הוא על דעתו.

והנה לפתע התקדרו השמים בעבים וגשם עז נתך ארצה. הגשם החזק שירד על הלהבות, כבה אותן תוך דקות מספר, והאש שככה.

איש קדוש אתה אמרו החיילים, ומן השמים סייעו בידך לכבות את השרפה.

במוצאי שבת רצה יוסף להודות לחיילים על טרחתם ושלח לכל אחד מהם שתי מטבעות זהב, ולמפקדם שלח חמש מטבעות זהב.

כשנודע בבית המדרש על הנס הגדול שנעשה ליוסף בן סימאי, אמרו החכמים: "אמנם זוהי דרגה גבוהה, אבל אילו למד יוסף בן סימאי הלכות שבת, לא היה צריך להטריח כלפי שמים לעשות לו נס, שהלא כך שנינו: נכרי הבא מעצמו לכבות דלקה של יהודי, אין אומרים לו 'כבה', ואין אומרים לו 'אל תכבה'". [שבת קכא]

וללמדנו עוד כי השבת - מתנה טובה - זו שניתנה לישראל, תכליתה לאחד את ישראל והיו ללב אחד, כי בששת ימי המעשה, מתוך שעסוקים במשא ומתן וכו', יש ביניהם קנאה ותחרות, ולכן באה השבת לסלק ולחסל את הפרודים. אור השבת מפיץ טל אורות בבתי ישראל. מנוחת הגוף ומנוחת הנפש מן הדאגות, כי משום "עונג שבת" מצוה על האדם מישראל, שיסיח דעתו לגמרי מעסקיו והיו בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה, כדי שיתפנה האדם ביום הקדוש הזה, ויתמסר כולו לתורה. וזהו "שבת שבתון" אמיתי - שבת לגוף, שבת לנפש.

ימי השבוע מתברכים מהשבת

לכאורה הדברים צריכים ביאור, הרי מאחר שהכתוב בא להודיענו איסור מלאכה ביום השבת מדוע הצריך להקדים ולומר ששת ימים תעשה מלאכה, וכי מהיכן אני למד לאסור את המלאכה בששת ימים.

אלא ידוע מה שאמר בזה"ק יתרו (פח ע"ב) ר' יצחק פתח, כתיב ויברך אלהים את יום השביעי, וכתיב במן ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו, ושואל הזוהר הקדוש, כיון דלא אשתכח ביה מזונא מאי ברכתא אשתכח ביה, ומתרץ אלא הכי תנא כל ברכאן דעילא ותתא ביומא שביעאה תליין. ותנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה, משום דההוא יומא מתברכאן מיניה כל שתא יומין עילאין, וכל חד וחד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומוי מההוא ברכה דמתברכאן ביומא שביעאה וכו', דהא בההוא זמנא אזדמן ברכה לאתברכא כל שתא יומין דשבתא, ע"כ.

מבואר בזוה"ק שכל ימי השבוע מתברכים מיום השבת, כי בכל ימי השבוע בא השפע מהמלאך מט"ט שהוא הממונה ביצירה, אך ביום השבת בא השפע מהשכינה הקדושה, מהאצילות המתלבשת בלבושין דבריאה, ואז מתבטלים החיצונים ואין להם יניקה ובא שפע גדול לכל המידות ומתברכים מזה כל ימי השבוע.

א"כ למדנו שכל מעשיהם ופעולתם של בני האדם בששת ימי המעשה בעסק הפרנסה להביא טרף לביתם, כולם אין בהם קיום אלא מכוחה הגדול של השבת, כי ע"י שעם ישראל שומרים השבת בכל פרטיה ודקדוקיה, שורה הברכה במלאכתם בששת הימים, וכמ"ש כל ברכתא דעילא ותתא ביומא שביעאה תליין.

ולזה אמר ששת ימים תעשה מלאכה, כלומר המלאכה שאנו עושים בששת ימים אין לה קיום אלא ע"י יום השבת שכתוב בו וביום השביעי יהיה לכם קודש, כי השבת קודש מינה "מתברכין כל ימי המעשה" וזולתה אין הברכה נכנסת בששת ימי המעשה.

וכמו שפירש האור החיים הקדוש "ששת ימים תעשה מלאכה", לא אמר - תעשה בפתח אלא תעשה - מאליה תהיה נעשית, מתי - אם "ביום השביעי יהיה לכם קודש" שאנחנו מקדשים את יום השבת ושומרים אותה בכל הלכותיה ופרטיה ומענגים אותה, אז מתברכים כל ימי המעשה והמלאכה נעשית מאליה.

וביאר מרן החפץ חיים, כי השבת היא הלב של כל ימי השבוע, וכמו שהלב מזין את הגוף כך השבת נותנת מזון ושפע לכל ימי השבוע. משל לכמה רופאים שטיפלו בחולה אחד הסובל מכמה חלאים ב"מ, וכל רופא טיפל באותו אבר שעליו התמחה ביותר. היה שם רופא מומחה למחלת הלב, פנה אל הרופאים ואמר להם, עד שאתם משתדלים להמציא תרופה לאברים שאין הנשמה תלויה בהם בתחילה, צריך לרפא את הלב כי בלעדי הלב לשוא כל העמל והיגיעה בשאר האברים.

כן לעניננו, השבת היא הלב של כל ימי השבוע, אם אין אנחנו משמרים אותה כמו שצריך בכל פרטיה ומענגים אותה כפי יכולתנו, א"כ כל ימי השבוע ח"ו אינם מתברכים ואין להם חיות, ואם נשמור את השבת שאז "הלב בריא", כל ימי השבוע יהיו מבורכים בזכות השבת.

הנה אם חסר לאדם איזה אבר, עדיין חיותו אינה פוסקת, יכול הוא להתקיים אפי' שהוא בעל מום. משא"כ הלב, בלי הלב אין קיום לגוף, כן הדבר אם חסרה לאדם איזו מצוה, נפסק הכח החיוני שכנגד אותו אבר, משא"כ אם חסר הלב או הראש האדם לא חי, וכן, אדם שלא זוכה לקדושת השבת אין לו חיות.

כל השפע והמזון יורד לעולם דרך המקדש בזכות השב"ת ר"ת ה'ר ש'דה ב'ית ת'פילה

ולכן אנחנו צריכים להתחזק ביום השבת כי היא מקור הברכה, וכל השפע והמזון שיורד לעולם הכל בזכות השבת. כי יום השבת הוא בחי' המלכות, שהיא השכינה המשפעת ומחלקת המזון לבניה, ולכן צריך לדקדק ולהזהר מאד בהלכות שבת.

והנה "אמונה" ע"ה בגימטריא "מזון", כי ע"י שהאדם מאמין ובוטח בבורא יתברך גורם ומביא על עצמו ברכה ושפע, ומזונו מצוי לו ברווח. ושפע ומזון זה יורד ממקום המקדש העליון למקום המקדש התחתון המכוונים זה כנגד זה, וזה שער השמים שמשם יורד השפע והמזון לציון וירושלים ואח"כ לארץ ישראל ומשם לכל העולם כולו. וא"כ "מזון" שהוא גי' מאה ושלוש כמספר אמונה ע"ה, ויורד המזון והשפע מבית המקדש העליון לבית מקדשינו ותפארתינו ומשם לכל העולם כולו. וכשבא אברהם אבינו להר המוריה והתפלל שם, אמר הקב"ה אברהם אהובי בא אצלי והתפלל ושמה אותי, בזכותו אני כופל המזון לבני, והוריד הקב"ה פעמיים מזון לעם ישראל שהם בגי' 206 גי' "הר" ע"ה, ולכן קרא לו אברהם הר המוריה. וכשבא יצחק למקום המקדש והתפלל ותיקן שם תפילת מנחה כמש"כ "ויצא יצחק לשוח בשדה", אמר הקב"ה בזכותך אני מוריד עוד "מזון" לבני וא"כ שלש פעמים מזון גי' שלוש מאות ותשע שזוהו גי' - "שדה", ולכן קרא יצחק למקום המקדש "שדה". וכשבא יעקב והתפלל במקום המקדש אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני בזכותו אני נותן עוד מזון לבני, והנה ד' פעמים מזון ארבע מאות ושנים עשרה גי' "בית" ולכן קרא למקום "בית אל". כשבא משה רבנו וראה את המקום מרחוק, אמר לו הקב"ה אתה לא צריך לבוא די שאתה רואה ומתפלל, אמר הקב"ה בזכותך אני מוריד עוד מזון לבני שזה חמש מאות וחמש עשרה, שזוהו גי' - "תפילה". וזה שכתוב "תפילה למשה". והנה כל השפע הזה והמזון כולו בזכות "השב"ת" שאם עם ישראל שומר את השבת כראוי ומענג אותה, כל ימי השבוע מתברכים בזכותו ואז יורד השפע מבית המקדש לעם ישראל וזה נרמזו בתיבת השבת ר"ת הר שדה בית תפילה.

יקדים אדם לקבל את השבת

מצוה מן התורה להקדים ולהוסיף תוספת שבת, ומובא בגמרא (פסחים קה:): כי מצוה לקבל שבת כמה שיותר מוקדם, שחביבה מצוה בשעתה וזריזין מקדימים למצוות. ובוה שאדם מקדים לקבל את השבת, ומוסיף מחול על הקודש יותר מחיובו, בזה מראה את חביבותה של השבת, שהוא שמח בכיאת השבת, וזהו כבודה של השבת, שיוצאים ומקדימים לקראתה, כיוצא לקראת המלך.

רב עמרם גאון, כתב שמצוה להקדים לקבל שבת כמה שאפשר, ושכך נהגו במקומו. וכן כותב הרמב"ם בהלכות שבת פרק ל' מצוה לכבד את השבת. ומהו כבודה, שיהא יושב בכובד ראש, ומיחל לקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך! חכמים הראשונים, היו מקבצים תלמידיהם בערב שבת, ומתעטפים ואומרים, בואו ונצא לקראת שבת המלכה.

ואומר ה"חפץ חיים": כמה נואלו קטני אמנה, המאחרים לקבל את השבת, וממהרים לצאת, הרי כל ששת ימי המעשה, יונקים מן הקללה של "בזעת אפך תאכל לחם", ורק השבת נתברכה בברכת ה', ואלו המאחרים לקבל את השבת, הרי הם מאחרים לקבל ברכתה, וגם במוצ"ש ממהרים הם לצאת ממנה אל הקללה, ואילו אלו המכירים את ערך השבת, ממהרים להכנס לשבת כדי לקבל ברכתה, ומאחרים לצאת, כדי לא להכנס מהר לקללת ימי המעשה.

דרש ר' ישראל מאיר הכהן בעל "חפץ חיים": טעם שאמרו, כל המשמר שבת כאילו קיים כל התורה כולה, ולהיפך המחלל אותה, כאילו הפר כל המצוות, לפי שמצינו שהקב"ה אמר למשה רבנו: "מתנה טובה יש לי בבית גנוז, ושבת שמה, ואני מבקש לתנה לישראל", ואם הכלה מחזירה לחתן את המתנות ששיגר לה, הרי זה מוכיח שאינה רוצה בו, והשידוך מתבטל. כך גם השבת: אם אין שומרים אותה כראוי, הרי שמחזירים המתנה שנתן לנו ה', ובזה מראים חלילה שאין לנו חפץ בה, ולא בקשר בינינו לאבינו שבשמים.

רפואה שלמה

כל המוסיף מחול על הקודש מוסיפים לו חיים, כך אומר התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי. אלו שמקדימים לקבל את השבת, זוכים לקבל תוספת חיים. חז"ל תקנו לומר בשבת לחולה "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא" שבזכות השבת תבא הרפואה בקרוב, יש הרבה סיפורים, על חולים שקבלו על עצמם תוספת שבת, וזכו בתוספת חיים, נגד כל התחזיות של הרופאים.

קבלת שבת בשעה מוקדמת גורמת לרפואה שלמה

בספר "לשכנו תדרשו" מובא סיפורו של רבי שמחה קפלן, רבה של צפת: כאשר למדתי ביישיבת מיר התאכסנתי אצל משפחה שהיה להם בן יחיד. באחד מימי ששי כאשר הלכתי ליישיבה, ראיתי את בעל הבית מתכונן לצאת לשוק העיירה למסחר. בדרכו לצאת, שמעתי שבעלת הבית אומרת: "היום ערב שבת, תחזור מוקדם".

חזרתי מהישיבה בצהרים לאחר תפילת המנחה, והנה רואה אני את בעלת הבית עומדת ליד החלון ומצפה לבעלה, כשהיא ממלמלת: עוד מעט שבת - עוד מעט שבת. תמהתי מאד ואמרתי לה: הרי עוד היום גדול ויש עוד כמה שעות עד לכניסת השבת.

בעלת הבית ענתה: אספר לך את קורות חיינו ותבין את דאגתי: שנים רבות היינו נשואים ולא זכינו להפקד, ובעזרת ה' לאחר שנות סבל וזכינו לבן, אך לדאבונו לא התפתח הילד כראוי וסבלנו רבות בגידולו. רופא העיירה אמר לנו שכנראה יש לילד מום בלב. ועלינו לנסוע לוילנא, לרופא גדול המתגורר שם.

לאחר בדיקות שונות אמר לנו הרופא הגדול: "ליד הזה אין סיכוי לחיות יותר מכמה שנים, אין כל תרופה למחלתו. חזרו לביתכם והשלימו עם המציאות".

שבורים ורצוצים יצאנו מבית הרופא. לא ידענו לאן פנינו מועדות. בקושי הגענו לאכסניה שבוילנא, ושם פרצתי בבכי תמרורים ומיאנתי להנחם. אנשים באכסניה ששמעו על צרתנו אמרו לנו: הרי אתם נוסעים חזרה למיר, בדרך כדאי לכם להכנס לראדין, שם מתגורר ה"חפץ חיים", פנו אליו ובודאי תושעו. מיד נסענו לראדין אך מה דוה לבנו בשמענו שאין מכניסים לביתו אנשים, כי מצבו חלוש ביותר ואין באפשרותו לקבל אנשים.

בעוד אנו עומדים תוהים, והנה סייעתא דשמיא!! רואים אנו את בעל נכדתו של החפץ חיים, אברך צעיר שזה לא מכבר למד בישיבת מיר והיה מתגורר בביתנו. והנה, שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו... והוא הכניס אותנו לחדר סבו. החפץ חיים ישב אז על כסאו וספר עזרא הנביא בידו. ישבנו וסיפרנו לו על מחלתו של בנו והחפץ חיים ענה לנו: "מה ביכולתי לעזור, כסף אין לי ומה עוד אוכל לעזור לכם". פרצתי בבכי תמרורים. נכדו שהכניס אותנו אליו הוסיף ואמר "והרי זה בן יחיד!!!"

קרא לי החפץ חיים זצוק"ל בלשון חיבה: "בתי, קבלי עלייך שתקדימי לקבל את שבת מלכתא". שאלתי אותו מה כוונתו והוא ענה: "ביום ששי בחצות תהיה כבר מפת שבת פרוסה על השלחן ופמוטי הנרות סדורים על השולחן, ומזמן הדלקת הנרות לא לעשות שום מלאכה, והיה מה!"

הדברים יצאו מפי החפץ חיים וקבלתי קבלה נחושה בלבי, שלא לשנות מאומה מדבריו. **מיד** בהגיענו למיר כבר חל שיפור ניכר בילדנו, וקימעא וקימעא החל לאכול ולהתפתח כשאר ילדי גילו. ביקרנו אצל רופא העיירה ששלח אותנו לוילנא והוא השתומם למראה עינינו. הוא לא היה יכול להבליג על תמהונו ונתן לנו סכום כסף כדי שניסע לוילנא לרופא הגדול.

כשהגענו לויילנא אמר לנו הרופא: "הלצון אתם חומדים לי, זה ילד אחר ולא אותו ילד שבדקתי לפני תקופה קצרה". אמרנו לו: "בן יחיד הוא לנו" אמר לנו הרופא: "האם הייתם בוינה" (בוינה היה אז מרכז רפואי עולמי). אמרנו לו: לא. שאל, אלא איפה?!"

"הלכנו לחפץ חיים והוא יעץ לנו את עצתו..."

אמר לנו הרופא: אנחנו הרופאים יש בידינו לתקן את הקיים, לב פגום מנסים אנו לתקנו. ואלו החפץ חיים, הוא יכול לברוא "יש מאין". עכשיו יכול אני לספר לכם שהלב של בנכם היה אכול לגמרי במצב של "אין"...

וסיימה בעלת הבית את דבריה: "מאז ועד היום, אנו מסיימים מוקדם מאד את ההכנות לשבת. לכן, אני דואגת לבעלי המאחר לשוב".

כתוב בזוהר הקדוש (ח"ג קע"ט ע"ב): "לא זזה שכינה מישראל, בכל שבתות וימים טובים - ואפילו בשבתות של חול". ובאר ר' משה טיטלבוים בעל "ישמח משה": - מצוה להוסיף מחול על הקודש, ואותה תוספת יש לה דין שבת, והיא הנקראת "שבת של חול" וגם אז יש השראת שכינה בישראל.

רבי אליהו לאפיאן היה שרוי בשבת באוירה שונה בתכלית. פעם הזכיר את דברי ה"חיי אדם" שמי שתיקן את נפשו, ירגיש את ביאת "הנשמה יתירה" בטבילת ערב שבת. רבי אליהו הוסיף שכמה פעמים הוא עצמו הרגיש בזה.

בעת ששהה בבית החולים, בקשה המשפחה לא להזכיר לו ששבת קרבה, מכיון שהוא היה שרוי במצב של קרוב לעילפון, והזכרת השבת היתה מכניסה אותו לסערת רגשות, שהיתה מסוכנת במצבו. ולכן, לא הדליקו נרות בחדרו, ולא התהלכו בבגדי שבת. אולם דבר לא הועיל, כי מיד עם התקדש היום, היו פניו מאדימות מעט ושפתיו מרחשות פסוקי "לכו נרננה".

המקדים לקבל את השבת, המזיקים מתבערים ממנו ומביתו ואינם מזיקים לו

וכתב השל"ה, צריך לקבל שבת בהקדם ככל האפשר, ומי שאומר מזמור שיר ליום השבת אחר השקיעה "מביא סכנה רבה", כי המזיקין שנבראו בערב שבת בין השמשות מתעוררים ממקומם להזיק.

ואנחנו בבית מדרשינו, עוד מזמן מו"ר הגאון המקובל ר' מרדכי שרעבי זצוק"ל, היינו נוהרים לקבל השבת מוקדם, והיה עולה מורנו המקובל ר' ציון ברכה זצ"ל ש"ץ ופניו להבות אש, ומתחיל "שועתינו קבל" וכו' בנועם שיח שאין כמוהו, ואחריו הקדיש במקום נאו"ה עם

כוונת הרש"ש זיע"א, והיינו מרגישים התעלות שאין כמוה, והניגון הזה כאשר שומעים אותו, סגולתו לבער הקליפות והמזויקים, ועד היום ב"ה אנחנו ממשיכים בוה, ה' יזכנו.

זכידוע מנהגו של ר' אברהם הלוי ברוכים משב"ק של האר"י ז"ל, שהיה מסבב בכל בתי היהודים בצפת בשעות הצהריים של ערב שב"ק, וכל מי שלא גמר את העבודות היה קונס אותו, ולוקח לו את הסירים של האוכל.

מפתח לכל הישועות

בקבלת שבת אנו אומרים "לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה" השבת - היא המקור של הברכה, כל הברכות שבעולם, באות בזכות שמכבדים את יום השבת, כן קבע הקב"ה מאז בריאת העולם. הזוהר הקדוש אומר, שכל השפע שיש בעולם, בא רק בזכות השבת, וככל שמכבדים ויותר את השבת ומקדימים לקבלה, כך מקבלים יותר ברכות ויותר שפע גשמי ורוחני. אשרי מי שזוכה להוסיף מחול על הקודש.

כתוב במדרש אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גזני, ושבת שמה, ואני רוצה לתת אותה לבני ישראל, לך והודיעם. מלך מלכי המלכים הקב"ה, מעיד על השבת שהיא מתנה טובה, ושולח במיוחד את משה רבנו, להודיע לנו, כדי שנבין את ערכה של השבת, ושנודרו לקראתה, כדי שנזכה לקבל על ידה את כל הברכות שבעולם.

הרב הקדוש מלובביץ ז"ל כתב כי ההשפעה של השבת היא כה גבוהה, עד שאינה יכולה להשתלשל ולרדת לעולם הגשמי אלא לעניינים רוחניים בלבד - תורה ותפילה ועבודת ה', אבל ההשפעה של הדברים והצרכים הגשמיים באה מתוספת שבת, וככל שמקדימים לקבל שבת הרי ממשיכים על עצמם יותר שפע גשמי לששת ימי המעשה. והיה אומר לו היו בעלי בתים שומעים לי - לעשות תוספת גדולה לשבת, היה להם שפע של פרנסה כל השבוע.

שפע בפרנסה

בספר מלאכת שבת מובא כי קבלת שבת מוקדם, סגולה לפרנסה. וכן מובא בספר סוד ה', שכאשר אדם מכניס את השבת מוקדם, הקב"ה משלם לו במידה כנגד מידה, בזכות שהוא הרחיב את גבול הקדושה את גבולה של השבת וצמצם את הגבול של זמן החול, בזכות זה אם תבוא לו פעם עת צרה, יקרא אל ה' וירחיב לו ד' מצרתו, ויזכה לנחלה בלי מצרים.

סיפר יהודי שפרנסתו נפגעה מאד, וכשהגיע לאזניו כוחה הגדול של השבת והתועלת העצומה שיש בהקדמת קבלת השבת, קיבל האיש על עצמו להקדים את קבלת השבת יותר מהזמן המקובל במקומו. הישועה, כך סיפר, הגיעה מהר מאד. ראיתי בחוש את ברכת השבת, אמר,

כשהרווח הכלכלי מצטרף לרווח העיקרי, של כניסה לשבת קודש, ברגיעה בשמחה ובאושר. הנסיון שלו יכול ללמד לאחרים. הקדמת קבלת השבת, היא עצה נפלאה, היכולה לסייע לכל אחד לקבל ברכה מרובה.

כשבאים אל יהודי ושואלים אותו מדוע פתחת את חנותך בשבת, האם אינך יודע כמה חמור האיסור של חילול שבת, משיב הלה ואומר: ומה אוכל לעשות הלא מרובים צרכיו של אדם מישראל, והפרנסה מצומצמת ומחוייב אני לעסוק במסחרי ולא לנעול אותו יום אחד בשבוע.

אמר על כך החפץ חיים משל. דומה הוא אותו יהודי לשוטה אשר דימה בנפשו, כי אם יתקין עוד ברז למיחם, יוכל להוציא ממנו יותר מים. ולא עלה על דעתו, שלא רק שאין הברז הנוסף מוסיף מים למיחם, אלא גם המים שנמצאים בו יגמרו יותר מהר כשיצאו מעוד ברז.

הקב"ה הזן לכל ומכין לכל בריותיו את מזונם לכל שבוע, נותן לפי רצונו לכל אדם כקצוב לו, והפרנסה המגיעה לכל אחד ניתנת לו בימי עבודתו, ששה ימים או פחות, רק שוטה הוא מי שחושב שאם יפתח ברז נוסף ויעבוד גם בשבת, תהיה לו יותר פרנסה, לא כן, אלא שאותה פרנסה תבוא אליו על ידי שבעה צינורות, ואם כך מה ריוח מחילול השבת שלו.

שומר שבת לא ידע דבר רע

מעשה שהיה באדם אחד קבלן גדול מתושבי העיר יפו, הוא בנה את עשרים הבתים הראשונים של אחת מערי הארץ, ההשקעה הגדולה ביותר בבנין היתה אז המלט, כי הוצרכו לקנותו ולהביאו מחוץ לארץ תמורת הון רב. הלה הזמין כמות גדולה של מלט, המלט הגיע ביום ששי בתחלת הקיץ בחביות מגולות, והנה אחרי הצהרים של אותו יום ששי, כשכל המלט היה כבר מונח בשטח של הבניה והפועלים כבר חזרו לעיר מגוריו יפו, נתקדרו השמים בעבים, ובכל רגע היה עלול לירד גשם זלעפות, הופיעו הפועלים אצלו בבהלה והזהירוהו אודות כמות המלט הגדולה הנמצאת בחביות מגולות במקום הבניה, ואם ירד עליהם המטר יתקלקל המלט לגמרי וההפסד בממון יהיה בל יסוער, ואין לו ברירה אחרת למען הצלת ממונו אלא שהם יסעו לשם עם עגלות טעונות קרשים לכסות את החביות היטב. אולם כפי הזמן שנתר להם עד שבת, בודאי לא ימלטו מחילול שבת ח"ו.

הקבלן שהיה איש ירא אלהים, ענה אותם נחרצות, אני אינני מוכר את השבת תמורת כל הון שבעולם! וכן אני מזהיר, ששום יהודי לא יחלל את השבת עבורי, גם לא בכדי להציל את כל רכושי שעלול לרדת לטמיון.

ואמנם בליל שבת ירדו גשמים עזים בארץ, כך שהדבר היה ברור שכל הרכוש הגדול נאבד ונפסד. אולם יהודי יקר זה, ערך את שלחן השבת שלו בפנים מאירות, שר את הזמירות כרגיל, למד חומש ורש"י, ועסק באמירת תהלים כהרגלו כאילו שום דבר לא קרה ולא יקרה, כפי שאכן הורו חז"ל, שבשבת על האדם להרגיש כאילו כל מלאכתך עשויה.

רק בצאת השבת, לאחר שהבדיל על היין, החל לבו נוקפו על ההפסד הגדול באיבוד הכמות הגדולה של מלט שעלתה לו בדמים ויגיעה רבה ועכשיו ירד הכל לטמיון. מיד נטל עגלה לנסוע למקום הבניה. אולם, כשהגיע לשם הופתע ונדהם ממראה עיניו, כל חביות המלט שלו היו מכוסות היטב בקרשים ופחים ואבנים כראוי וכיאות, ולא נגרע ממנו דבר. הוא לא האמין למראה עיניו, ורצה לממש את הנס בידו, הוא תחב ידו לתוך המלט והנה הוא יבש וטוב לשימוש, וחשב בדעתו, מי יודע אולי נשלחו מלאכי עליון לשמור על השקעתו הגדולה, ולכסות את חביות המלט השייכות לו שלא ינוקו במטר...

לאחר מכן נודע הדבר, שאנשי חברת "סולל בונה" אמנם שלחו אנשים לכסות את חביות המלט שלהם, אך בחשכת הלילה הגיעו הפועלים לשטח הבניה השייך לו וכסו את החביות שהיו שייכות לו במקום לכסות את החביות של סולל בונה... וכך ניצל רכושו, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.

מבטל כל הגזירות

בתלמוד ירושלמי מובא, שהתנא הקדוש ר' חנינא בן דוסא שהיה מלומד בנסים, היה מקדים מאד לקבל שבת, מובא במסכת שבת אמר ר' יוסי יהא חלקי עם מקבלי שבת בטבריא, ששם היו מקדימים מאד לקבל את השבת. וכן מסופר על הבעש"ט הקדוש ועוד הרבה צדיקים שפעלו ישועות גדולות לעם ישראל, שהקפידו מאד לקבל שבת מוקדם.

בזמן הרב הקדוש מלובביץ זצ"ל כשהיתה גזירה לגייס את בחורי ישראל לצבא הגויים, ובאו אליו אסיפת נכבדים מהעיר פינסק לטכס עצה מה לעשות לבטל את הגזירה, אמר להם הרה"ק מלובביץ זצ"ל אם יצליחו להשפיע על תושבי ליטא, שיקדימו לקבל את השבת ויעשו תוספת גדולה לשבת, אני מקבל עלי לבטל את כל הגזירות מיישראל. וכן ידוע בזמנינו שיעצו חכמי ישראל שליט"א לכל מיני בעיות של שידוכים, ילדים וכד', לקבל את השבת מוקדם, "השבת היא מקור הברכה ובכחה לבטל את כל הגזירות" ואכן זכו כולם לישועות בדרך פלא.

אם רוצים לשמור שבת בשלימות צריך מקודם להעביר את החלודה

אך את שבתותי תשמרו: על הפסוק "אך את הזהב ואת הכסף" דרשו חכמינו: "אך", להעביר את החלודה. כשבאים להכשיר כלי כסף וזהב, יש להעביר מהם תחילה את החלודה ואת הפסולת. כיוצא בזה, מתכוונת התורה גם כאן במלה "אך", שלפני שנכנסים לשבת, יש להעביר תחילה את החלודה והפסולת של החולין, כדי להכנס לשבת נקי וזך, ואז "את שבתותי תשמורו", אפשר לשמור על קדושת השבת בשלימות. (שפת אמת)

לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה

במצות שמירת שבת צריך לדעת שחלק נכבד מהמצוה הוא להרבות בתורה ביום קדוש הזה, כמו שאמר רבי ברכיה (ירושלמי שבת פרק ט"ו ובפרק כ"ג ט): לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה.

וכך כתב רבנו יוסף חיים (בן איש חי הלכות בהקדמה לפרשת שמות) שכתבו המקובלים ז"ל שגדול עסק התורה שנעשה בשבת אלף פעמים יותר מעסק התורה של חול. והרב "מקדש מלך" (המקובל רבי שלום בוזגלו זצ"ל בפירושו על תיקוני הזוהר הנקרא "כסא מלך"), כותב כי שעה של לימוד תורה בשבת חשוב כמו שנה בימי החול, ואם עוסק בסודות התורה חשוב כמו שבעים שנה. ובהיות ויום זה הוא מתנה מהקדוש ברוך הוא לבני ישראל כמו שהגמרא (שבת י) אומרת מתנה טובה יש לי בבית גנוי ושבת שמה וכו', לכן צריכים לדעת כיצד להשתמש במתנה זו באכילה ושתיה ובלימוד התורה ולא בדברים בטלים.

וכך היה סדר לימודו של ה"חפץ חיים" ביום השבת ללמוד חומש עם פירוש רש"י והרמב"ן על התורה וכל הזוה"ק על הפרשה, ומדרשים (בשם תלמידיו המובהקים). וכתב מרן רבנו יוסף קארו ז"ל שירא שמים ילמד חומש עם פירוש רש"י.

ומהר"ש מבעלו כתב שהלומד חומש עם פרוש רש"י זוכה לשבת במחיצתו של רש"י ז"ל, ומעשה שהיה (לפני כ-30 שנה) בבחור שלמד בישיבה ונפטר צעיר, ובא בחלום לחברו וגילה לו שיושב הוא במתיבתא של רש"י, ושאלו במה זכה לכך, ענה לו משום שכל שבת היה לומד חומש עם פירוש רש"י ז"ל.

ומרוב חביבות ורום מעלת "שבת קדש" העיד תלמיד מובהק של ה"חפץ חיים" שפעם סמוך לכניסת שבת הלך לביתו של רבו לשאול אותו שאלה שנתקשה בה וראה מחזה לא

רגיל: ה"חפץ חיים" היה לאחר טבילת המקוה ופניו היו זוהרים כמלאך ה', עומד בזוית של החדר, ומשפשף ידיו זו בזו כאדם שמוכן להרויח הון עתק, ואומר "עוד מעט שבת" וחזר על עצמו כמה פעמים, אמר התלמיד המחזה הזה נחרט בזכרוני למשך כל ימי חיי ומאז למדתי מהו גודל רום מעלת שבת מלכתא.

למוד תורה בימי ששי ושבת

עד כדי כך הצליח השטן לבלבל את הלומדים שהביא אותם לידי מחשבה שההליכה לשוק היא מצווה ששווה לבטל עליה את לימוד התורה...

אחד החיזוקים המדוברים ביותר בישיבות, הוא הצורך לבצר את הלימוד בערבי שבתות ובשבתות. האווירה שנוצרה, בענין זה, היא כל כך גרועה, עד שאי אפשר שלא להרגיש את ה"מעשה שטן" שבכך.

אין כמו השטן היודע את ערך הלימוד של ימים אלה. כתב הבן איש חי בפרשת נח כי הלימוד בשבת שווה פי 1,000 מהלימוד ביום חול. והגר"א לאפיאן וצ"ל העיד שכאשר ביקר פעם את ה"חפץ חיים" בשבת קודש, עשה לו החפץ חיים את החשבון הזה: שקולה שבת כנגד כל התורה כולה, (ויום ששי, הסמוך לשבת, סופג כבר את קדושתה של השבת, כידוע), ולכן כל מצוה שעושים בשבת שוה תרי"ג מצוות, ולפי הגר"א הסובר שכל תיבה של לימוד תורה, היא מצוה בפני עצמה, הרי כשלומדים בשבת מוכפלת כל תיבה ב-613. ואם נוסיף לזה ששקולת ת"ת כנגד כל המצוות הרי שנכפיל שוב ב-613 כנגד מצוה אחרת אם כן, כאשר יושב אדם ומנצל את שעוטיה של השבת ללימוד תורה, הרי אין סוף למצוות שיש בידו לאסוף.

ה"חפץ חיים" נוהג היה לומר, שיש שני סוגי סוחרים. האחד הוא הסיטונאי, המרויח אחוזים ניכרים מאד בכל מה שהוא מוכר, אבל הקשרים המסחריים שלו הם רק עם בעלי החנויות.

לעומתו עומד בעל החנות המרויח רק אחוזים ספורים, אבל הוא מוכר את הסחורה להרבה לקוחות. נמצא, שהאחוזים המועטים שלו, עשויים להכפיל את הרווח הגדול של הסיטונאי.

בשבת, אמר החפץ חיים, אפשר להרויח גם כמו חנוני וגם כמו סיטונאי, שהרי המצות שמקיימים בה, מתחלקות לחלקים רבים...

אך כנגד כל זה, עומד השטן, שיודע כי אם יצליח לפתות את הלומדים לבטל מלימודם, או לפחות להוריד קצת מכמות הלימוד ואיכותו, הרי שהצלחה גדולה תהיה בידו...

אמנם בשנים האחרונות יש שפור ניכר בנושא, וכוללי ימי ששי נפתחים כמעט בכל מקום יישוב חרדי, אך עדיין יש מה לשפר ומה לחזק בענין זה, שהוא ככל הנראה אחד הדברים הצריכים ביותר חיזוק בדורנו, שכן ללא רציפות הלימוד אי אפשר לגדול בתורה.

ת"ח מפורסם המתגורר בירושלים, סיפר ששמע בנושא זה דברים כדרכנות מפיו של הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת לייקווד, בשיחה שנשא ב"עץ חיים" בירושלים.

וכדאי לציין כי בלייקווד יש חיזוק גדול בלימוד בימי ששי ושבת, ואווירת הרפיון המורגשת במקומות אחרים, לא רק שאינה נראית שם כלל, אלא אדרבה ימים אלה הם המרכז הרוחני של הישיבה, עד כדי כך שהת"ח ששוחח אתנו אמר, כי לפי מיטב זכרונו אפילו השיעור הכללי, נאמר בישיבה ביום ששי. וכל זה כדי להקנות לבחורים את הידיעה על חשיבותו של הלימוד דוקא בימי ששי ושבת.

"ויברך אלהים את יום השביעי"

הברכה והשפע בא דרך קו הדת"י ר"ת: דגן והוא לחם של שבת, ת'ירוש והוא יין, י'צהר הדלקת נרות בשמן זית

יום השבת התברך ע"י הקב"ה שנאמר "ויברך אלהים את יום השביעי" וברכת ה' היא תעשיר בין ברוחניות ובין בגשמיות. ופי' רבנו יוסף חיים זצ"ל כי השפע בא ממה שראינו שכתוב "וברך והרבך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך, דגןך, תירושך, ויצהרך, ר"ת דת"י דגן תירוש יצהר - וידוע שהספירות הקדושות הן עשר ומתחלקות לב' קוין חח"ן - ימין בג"ה - שמאל ודת"י באמצע, ודרך שם בא השפע ולכן כבר בכניסת השבת מקדשין את השבת בשלשה אלה, שהם "דגן" שזה הלחם לבצוע על י"ב ככרות, "תירוש" זה קידוש על היין, ו"יצהר" זה השמן של הדלקת נרות שבת.

וראינו בגמרא (שבת קי"ט ע"א) בעי מיני רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבא"י מפני מה הן זוכין, א"ל בשביל שמעשרין שנאמר "עשר תעשר" עשר בשביל שתתעשר. שבבבל מפני מה הן זוכין, בשביל שמכבדים את התורה. ושבשאר ארצות במה הן זוכין, א"ל בשביל שמכבדים את השבת. דאמר ר' חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעה"ב אחד בלודקיא, והביאו לפניו שולחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם ושש עשרה שלשלאות של כסף תלויים בו וקערות וכוסות וקיטוניות וצלוחיות קבועים בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו אומרים "לה" הארץ ומלואה" וכשמסלקים אותו אומרים "השמים שמים לה"

והארץ נתן לבני אדם". אמרתי לו, בני במה זכית לכך, אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת. אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך.

ועיין בזה"ק (ח"ב דף רנ"ה ע"א) "ושבחתני אני את השמחה אשר אין טוב לאדם תחת השמש, כי אם לאכול ולשתות ולשמוח הוא ילוננו בעמלו ימי חייו והוא אשר נתן לו האלהים תחת השמש" (קהלת ח' ט"ו) אומר הזוה"ק - והוא יִלְוֵנוּ, למי הכוונה, ומפרש, זה האדם שאוכל ושותה בסעודות שבת לכבוד השבת וכל מה שמוציא לאכול ולשתות הוא מלוה אותו בהלוואה לקב"ה, והקב"ה נותן ומשלם לאדם כפל כפליים מכל מה שהוציא לצרכי שב"ק, כי הסעודות הם של הקב"ה ואנחנו מוציאים אותן עבורו והוא מחזיר לנו, יוצא כביכול שהקב"ה לוה מאתנו.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש [שמות לה, ב]:

כל ימי השבוע משתייכים ליום השבת

אם נתבונן נראה שכל ימי השבוע משתייכים ליום השבת, שהרי יום ראשון הוא ראשון לשבת וכן שני ושלישי וכו' ולאחר יום ששי מגיע יום שבת שיש לו שם בפני עצמו, ולא נקרא שביעי אלא שבת, כי כל הימים משתייכים אליו. ולא כאומות העולם שלכל יום יש שם בפני עצמו, כמו שבשפה האנגלית ליום א' קורים יום השמש, ליום ב' יום הירח וכו' ואין קשר לשבת. והסיבה היא שהשבת היא השפעה של הברכה לשאר ימי השבוע כמו שכתוב בפיוט לכה דודי "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה". ומי שלא שומר שבת ועובד גם ביום שבת הרי הוא מהדר אחר קללת אדם הראשון "בזיעת אפיך תאכל לחם" או שמא הוא רוצה ח"ו "לעזור" להקדוש ברוך הוא להמציא לו פרנסה [החווה מלובלין].

ומשל למה הדבר דומה, לאדם שטעה בדרך עם משאו הכבד שעמו, והתפלל לקדוש ברוך הוא שיזמין לו אדם שיקח אותו למקום חפצו. לפתע ראה עגלה עוצרת לידו, שאלו העגלון, להיכן אתה צריך להגיע, אמר למקום פלוני. אמר העגלון, בדיוק אני נוסע לאותו מקום, שמח האיש שמחה גדולה ועלה לעגלה. באמצע הדרך רואה העגלון שהאדם הזה מניח את משאו על כתיפו, שאלו מדוע אתה לא מניח על הרצפה, ענה, אין אני רוצה להכביד על העגלה בכדי שנוכל להגיע יותר מהר למחוז חפצנו. אמר לו העגלון, שוטה שבעולם! וכי סבור אתה שאם תניח המשא על כתפך יקל המשא על העגלה, בשביל הסוס זה לא משנה היכן אתה מניח המשא, הכל אותו כובד.

כן הקדוש ברוך הוא נתן לנו שבת מלכתא ואמר: "וביום השביעי יהיה לכם קדש" כל הימים מתברכים מקדושת השבת, לחנם אתה טורח ויגע ביום זה למצוא פרנסתך, ואדרבא היא

תגרום חלילה חרבן לשאר הימים ותפגע בגופו של המחלה כשלא משמרין אותה, לבד מהעונש החמור של הסקילה. [המגיד מדובנא].

מי ששומר שבת בהכרח שהיא תגן בעדו

מסופר על הגאון ר' ישראל יעקב קנייבסקי זצ"ל (הסטייפלר) שבצעירותו כשגייסוהו לצבא הרוסי לא היו מתחשבים ביהודים להניח להם לשמור את השבת, ובמסגרת האימונים בנשק חייבו אותו לירות ברובה בשבת. וכידוע מי שממרה פי המפקד נותנים לו עונש כבד להישלח לסיביר שזה פקוח נפש ודאי. מה עשה הרב, תפס את הרובה בשנוי שלא כדרך חול - ביד שמאל, והפך את קנה הרובה לאחוריו, וירה למטרה. ולפלא שהקליע פגע במטרה על אף שהיה בכיוון ההפוך, כשראה המפקד את הנס הגלוי והרגיש שאדם קדוש עומד למול עיניו, מיד פטרו לביתו. [לשכנו תדרשו]

בזכות שמירת שבת זכה רבי איסר'ל זלה"ה לבן קדוש והוא הרמ"א

בספר רחמי אב מביא מעשה מהגביר רבי איסר'ל זלה"ה, שהיתה לו חנות גדולה של בדים יקרים וכל מיני משי, והיה מנהגו שכאשר הגיע חצי היום בערב שבת היה סוגר החנות כדי להכין את עצמו לקדושת השבת. פעם אחת נתקנא בו הס"מ ורצה לנסותו, ובא אליו בערב שבת בדמות שר גדול, והחל לברור לעצמו הרבה סחורות יקרות, והתעכב בחנות לעשות השואות מחירים של הסחורות, בתוך כך הגיע חצי היום, ופנה רבי איסר'ל לסגור את החנות כדרכו, אולם השר התחנן לפניו שימתין מעט ויגמור עמו העסק. אולם ר' איסר'ל לא הסכים בשום פנים ואופן, תמורת כל הון שבעולם לא יוותר על הכנתו לשבת קודש. השר יצא מיד את החנות, ור' איסר'ל הפסיד סכום גדול. בשכר זאת זכוהו מן השמים בבן קדוש, רבנו הרמ"א [רבי משה איסרליש] מאורן של ישראל.

שבת מנוחה

רבים מהטועים שואלים מדוע נאסרה עשיית מלאכה ביום שבת, מאחר שבשבילם עונג הוא לעשות מלאכה - להבעיר ולבשל, ועוד מלאכות כיוצא באלו, ואם כן למה נצטוונו לעונג שבת דוקא בשביתת המלאכה.

בספר "סדרו של שבת" ח"ב מסביר זה על פי משל נפלא, למלך הרוצה לעשות יום שמחה לבניו, ומצווה עליהם לבוא לארמונו עם כל בני ביתם בלבוש מהודר ומצוחצח ובמצב רוח של שמחה, כי רצונו לעשות להם יום שלם של סעודה, אכילה, שתיה, מנוחה ולשמח

עמם, ושישמחו המה בו ויעזבו כל ענינם ועסקם ויבואו לשמוח בשמחת המלך בלבד. ובאו כולם לכבוד אביהם המלך מלבד בן אחד שלא בא. וכששאלו אביו מדוע נפקדת מלבוא לשמוח בשמחתי, עונה לו אותו בן, הרי לא נתכוננת בזה אלא לשמחני, לי היתה שמחה אחרת בזה שהלכתי לבלות בבתי משתאות וקרקסאות, ובזה נהנתי ושמחתי יותר מאילו הייתי בא אליך. **וכי זו תשובה!?** הרי זו חוצפה נוראה!!!

כמו כן הקב"ה, מזמין אותנו יום אחד בשבוע לנוח ולשמוח הוא אתנו ואנו עמו, וכמוזכר בזוהר הקדוש (מתורגם) (שמות טו, א): אשר יום השבת הוא יום שמחה, וז"ל היום הזה הוא שמחת העליונים והתחתונים, כולם שמחים בו, שממלא ברכות בכל העולמות, וכל העולמות מתקנאים בו, ואפילו הרשעים שבגהינם נחים בו, מלבד אותם שחללו שבת בפרהסיא, ע"כ. ואיך יעז אדם לומר: שמחתי והנאתי היתה לילך ולבלות יותר מלבוא אל אבי המלך, הרי בזה מורה שאין אהבת אביו בלבו. וכי לא יקצוף עליו אביו מלכו וידחהו מהיכלו ולא יחפוץ מלהביט בבן כזה יותר!?

וכן מביא הרמב"ן בספרו על אמונה ובטחון: משל למה הדבר דומה, לשני אוהבים שכרתו ביניהם ברית, כדי שלא תשתכח האהבה, וקבעו יום אחד לשמוח בו יחדו כשבת אחים גם יחד. כן יום השבת שכל ששת ימי המעשה טרוד האדם בעניינים גשמיים, זה פונה לעסוק בעצי הזית שלו, וזה פונה לכרמו, לכן קבע הקב"ה את יום השבת לנוח בו ולעסוק בו בתורה ובעבודה, והשכינה שורה בישראל להתענג עמם, ולחלק להם מברכותיה ומשפיעה שפע גדול של ברכה וטובה רוחנית וגשמית הנמשכת לכל ימי השבוע, והזוכים לה הם רק אלו הבאים להתראות עם הכלה, שהיא שבת המלכה, מדי שבת בשבתו.

אגרת השבת

האגרת ששלחה השבת אל רבנו ה"אבן עזרא" וספור הדברים נדפסו לראשונה בסוף שלחן ערוך של האריז"ל (פפד"מ, תנ"א) ואחר כך נדפסו בהעתקה מדויקת בסוף ספר "מבחר מאמרים" (לר' נתן ב"ר שמואל הרופא, ליוורנו תק"צ) מספר כתב יד שנכתב בלידא בשנת ה'קמ"ב: [גם בספה"ק נועם מגדים (כי תשא) מצינו שבימי הגאון החסיד הראב"ע ז"ל היה מין אחד ועיקם ועיקש לומר דשבת התחלתו מיום השביעי ולילה שלאחריו והביא ראיות של מינות ואפיקורסות לדבריו הנידחין. והראב"ע ז"ל סתר דבריו מעוקשים לחוק דתינו ודעתינו כדעת "חז"ל הקדושים".

"ויהי בשנת ארבעת אלפים ותשע מאות ותשע עשרה בחצי ליל שבת בארבעה עשר יום לחודש טבת, ואני אברהם הספרדי הנקרא בן עזרא, הייתי בעיר אחת מערי האי הנקרא קצה

הארץ, שהיא בגבול השביעי מגבולות הארץ ביושבת. ואני הייתי ישן ושנתי ערבה עלי, ואראה בחלום מלאך, והנה עומד לנגדי כמראה גבר וכידו אגרת חתומה. ויען ויאמר אלי: קח זאת האגרת ששלחה אליך השבת. ואקוד ואשתחוה לה' ואברך את ה' אשר כבדני זה הכבוד הגדול, ואתפסנה בשתי ידי, וידי נטפו מור, ואקראנה ותהי בראשיתה בפי כדבש למתוק, אך בקראי הטורים האחרונים חם לבי בקרבי וכמעט יצאה נפשי, ואשאל את העומד לנגדי: מה פשעי ומה חטאתי, כי מיום אשר ידעתי את השם הנכבד והנורא אשר בראני ולמדני מצוותיו - לעולם אהבתי השבת, ובטרם בואה הייתי יוצא לקראתה בכל לבי, גם בצאתה הייתי משלחה בשמחה ובשירים, ומי בכל עבדיו כמוני נאמן, ומדוע שלחה אלי זאת האגרת? ויען ויאמר לי ציר השבת: הגד הוגד לה את אשר הביא תלמידך אתמול אל ביתך ספרים פירושי התורה ושם כתוב לחלל ליל שבת, ואתה תאזור מתניך לכבוד השבת להלחם מלחמת התורה עם אויבי השבת ולא תשא פני איש. ואיקץ ותפעם רוחי עלי, ונפשי נבהלה מאד, ואקום וחמתי בערה בי, ואלבש בגדי וארחץ כפי, ואוציא הספרים חוצה אל אור הלבנה, והנה כותב שם בפירוש: 'ויהי ערב ויהי בקר', והוא כי כאשר היה בקר יום שני, אז עלה יום אחד שלם אתמול, כי הלילה הולך אחר היום. וכמעט קט קרעתי בגדי וגם קרעתי זה הפירוש, כי אמרתי טוב לחלל שבת אחד ולא יחללו ישראל שבתות הרבה אם יראו הפירוש הרע הזה, גם נהיה כולנו ללעג וקלס בעיני הגוים. ואתאפק בעבור כבוד השבת, ואדור נדר אם אתן שנת לעיני אחר צאת יום הקדוש עד שאכתוב אגרת ארוכה לבאר מתי ראשית יום התורה, להרים מכשול ולהסיר פח ומוקש, כי כל ישראל הפרושים גם הצדוקים יודעים כי לא נכתבה פרשת בראשית להגיד מעשה השם ברוך הוא בכל יום רק בעבור שידעו שומרי התורה איך ישמרו השבת כאשר שבת השם הנכבד לספור ימי השבוע, והנה אם היה סוף יום הששי עד בוקר יום השביעי - יש לנו לשמור הלילה הבאה. והנה זה הפירוש מתמה כל ישראל במזרח ובמערב, גם הקרובים גם הרחוקים, גם החיים וגם המתים. והמאמין בפירוש הזה, השם ינקום נקמת השבת ממנו, והקורא אותו בקול גדול, תדבק לשונו לחכו. גם הסופר הכותב אותו בפירושי התורה - זרועו יבוש תיבש, ועין ימינו כהה תכהה, ולכל בני ישראל יהיה אור".

וזה דבר האגרת

אני שבת עטרת דת יקרים / רביעית בעשרת הדברים / ובין השם ובין בניו אני אות / ברית עולם לכל דורים ודורים / ובי כל מעשיו כלה אלהים / וכן כתוב בראשית הספרים / ולא ירד ביום השבת אזי מן / למען אהיה מופת להורים / אני עונג לחיים על האדמה / ומרגוע לעם שוכני קברים / אני חדות זכרים גם נקבות / וששים בי זקנים עם נערים / ולא יתאבלו בי

האבלים / ובי לא יספדו על מות ישרים / והשקט ימצאו עבד ואמה / והגרים אשר הם בשערים / ינוחון כל בהמות הם ביד איש / כסוסים כחמורים כשורים / וכל משכיל בינו הוא מקדש / וגם מבדיל חשובים כנוזרים / בכל יום ימצאו שערי תבונה / ביומי נפתחים מאה שערים / מכובד מעשות דרך / וכן מן מצוא חפץ ודבר כל דברים / ושמרתוך בכל ימים / למען שמרתני מאד מימי נעורים / בזקנותך שגגה נמצא כך / אשר הובאו אל ביתך ספרים / ושם כתוב לחלל יום שביעי / ואיך תחשה ולא תדור נדרים / לחבר אגרת דרך האמונה / ותשלחה אל כל העברים.

נפש יהודי יותר גדולה מהשבת

יהודי חולה שנמצא בסכנה, מחללין עליו את השבת כדי להצילו. זאת אומרת נשמה של יהודי גדולה וחשובה מן השבת. ומצד שני כתוב בתורה ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מחלליה מות יומת וכו', א"כ ממתין יהודי שחילל שבת. ולפי זה משמע שהשבת חשובה יותר מנשמה של יהודי. כך שאל מו"ר ראש הישיבה כמוה"ר יהודה צדקה זצוק"ל.

ותירץ, כי ברגע שאדם חילל שבת כתוב בתורה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה, כלומר הנפש היהודית פרוחה ממנו, ובמקומה נכנסת נפש בהמית, לכן לא מחללין את השבת על נפש כזאת טמאה. ומה שאמרו מחללין שבת, זה על נשמה טהורה השומרת שבת, שעליה אמרו - חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

ובעין זה כתב הרב "צפנת פענח" והביא לה ראייה ממשה רבנו ע"ה שבר את הלוחות, והרי הלוחות מעשה אלהים המה וכו', ויש בהם קדושה גדולה, וכיצד שבר אותם. אלא שראה משה שהאותיות פורחות באויר, וא"כ אין יותר קדושה בלוחות ואפשר לשבור אותם. גם כאן כאשר אין באדם את הנשמה היהודית אלא רק נפש בהמית, ולכן אפשר לסקול אותו. ועוד ראייה מבית המקדש שאמרו לו לנבוכדנצר קמה טחון טחנת, כלומר השכינה הקדושה והאור הגדול שקדשו את בהמ"ק כבר נסתלקו מן המקום, ולכן יכול להחריב את המקדש.

בשבת מתגברים אצל האדם כוחות הנפש

הרב "שער בת רבים" האריך בענין זה שיום השבת יש לו מעלה גדולה ואפשר להתעלות בו ביראת ה' מה שלא נוכל להגיע אליו בימות החול, וכמו שרואים בירושלמי (דמאי פ"ד ה"א) שמפרש הטעם שעם הארץ נאמן על המעשרות בשבת כי אפילו עם הארץ אימת שבת עליו, וזה מרומז ג"כ במילה הראשונה של התורה ש"בראשית" זה אותיות "ירא שבת" (תיקו"ז דף ס"ט), והיינו שבשבת מתגברים באדם כוחות הנפש שלו ולכן יש לו יותר יראת שמים, ויש ע"ז

עוד רמז בפסוק (תהלים קי"א י') "ראשית חכמה יראת ה'" - דהיינו שבמילה הראשונה של התורה שהיא "בראשית" יש בה רמז ליראת ה'.

ולכן כאן שאנחנו רואים שיום השבת הוא יום כ"כ גדול יש חובה כפולה לנצל את היום הזה כמה שיותר - שכל לימוד תורה ויראת שמים בשבת מביא להתעלות גדולה הרבה יותר מימות החול, כיון שהנפש של האדם מצד עצמה כבר יש לה כוחות יותר גדולים והיא גבוהה יותר.

משלו של המגיד מדובנא

המגיד מדובנא אומר משל ע"ז לאחד שעזב את משפחתו והלך לגור בארץ אחרת, לאחר כמה שנים הוא התגעגע למשפחתו ורצה לברר מה שלומם, חיפש מי שבא מהארץ ההיא לשאול אותו על משפחתו, עד שיום אחד מצא עני שבא מהארץ ההיא כדי לאסוף כסף, הוא בא אצל העני הזה לשאול אותו בשלום משפחתו א"ל העני אני מאוד ממנהר ללכת לקבץ כסף ואיך אוכל לשבת לדבר אתך, א"ל תגיד לי כמה כסף אתה יכול לקבץ כאן, א"ל ג' זהובים, א"ל קח ג' זהובים ועכשיו תוכל לשבת ולדבר אתי. ישב העני לדבר אתו וסיפר לו על כל המשפחה שלו, ועל כל הקורות אותם בכל השנים האלה.

לאחר זמן אמר לו העני, קשה לי לספר יותר כי אני חלש ואני רוצה לשתות יין, א"ל אביא לך יין, אח"כ א"ל העני אני רעב ורוצה לאכול, א"ל אביא לך ג"כ לאכול, לאחר ששתה ואכל, נרדם, והבעה"ב ממשיך לדבר אליו ולשאול אותו ואין קול ואין עונה, כעס עליו בעה"ב וכי נתתי לך לאכול ולשתות כדי שתרדם אח"כ, הלא נתתי לך רק בשביל שיהיה לך כח להמשיך לספר לי על משפחתי.

וכך הוא הנמשל: הקב"ה ברא את האדם ונתן לו נשמה שמקורה מתחת כסא הכבוד והיא עזבה את העולם העליון וירדה למטה לעוה"ז, והקב"ה מחכה כל הזמן לראות שהאדם יעשה מעשים טובים, אבל כיון שהגוף יש לו הרבה טרדה בצרכי הפרנסה אין לו הרבה זמן לעסוק בתורה ומעשים טובים, ולכן נתן לנו הקב"ה מתנה את יום השבת שיום זה אסור במלאכה וצריך לנוח ולשבות בו, וכך יוכל לשמוע על הנשמה שירדה למטה שהיא עושה מעשים טובים, ויש לנו גם מצוה לקדש על היין ולאכול סעודות שבת וכך יהיה לנו כח אח"כ לעסוק בתורה, אמנם יש בני אדם שאוכלים ושותים ואח"כ מבלים את רוב היום בשינה ודברים בטלים, וע"ז טוען הקב"ה וכי הכוונה במצות אכילה ושתיה בשבת היתה בשביל הגוף - שאח"כ תלך לישון?! הרי עיקר המטרה היתה לטובת הנפש שתוכל לעסוק בתורה, וכך הנשמה תוכל להתחבר להקב"ה שזהו המקור שחוצבה משם.

ענין קדושת שבת

בכל יום חייב אדם לחשוב ולזכור קדושת השבת, כדי שיזכור עניני אחריתו, על דרך שאמרו (אבות ב' י') שוב יום אחד לפני מיתתך, שאלו תלמידי רבי אליעזר לרבי אליעזר, וכי אדם יודע איזה יום ימות ואיך אתה אומר שוב יום אחד לפני מיתתך, והשיב להם, כל שכן שיישוב היום, דכיון שאינו ידוע מתי ימות ישוב היום שמא ימות למחר, ויהיה כל ימיו בתשובה, וזה שכתב תהא זוכרו מאחד בשבת שאם יזדמן לך מנה יפה תכין לשבת ועל דרך זו הוא שיזכור מאחד בשבת, שהוא בבחרותו, מה שעתיד לתקן מנה יפה לנפשו לעולם שכולו שבת וכולו ארוך, ושמעתי מכבוד הרב רבי אברהם הלוי נרו יאיר ויזהיר, שעל זה אמר שמאי: מחד בשביך לשבתך, באחד בשבת תתחשב ותן לכך לשבת הבאה, כי ששה ימים הם ששים שנה שהם חיי רוב בני אדם, ומחד בשביך, שהוא יום הראשון, שהם עשר שנים הראשונות, צריך להכין צדה לדרכו ועל זה נאמר (שמות כ' ט') "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" ואומר, כל מלאכתך בריבוי לך, פירש על המלאכה הרוחנית מלאכת התורה והמצות, שהיא שלך, ואינה לזולתך, מה שאין כן לשאר המלאכות הגופניות, שכולם ישארו לזולתו, וכן על המן. (שמות ט"ז כ"ו) "ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו", שהוא רומז לעולם שכולו שבת, ואין שם עשית תורה ומצות, אלא קבלת שכר, כדפירשו רבותינו זכרונם לברכה (עבודה זרה ג' א') מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ורבי יצחק אמר, שלא תהא מונה כדרך שאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת, נתן זכירה אחרת נקלה מאוד לכל הימים, ולזה אמר שיהא מונה לשם שבת, שימנה ביום ראשון היום יום אחד בשבת, ביום ב' היום וכו', נמצא מזכיר שם שבת בכל יום ויום שכל הימים יונקים מיום השבת, שהוא נקודת המרכז, שעליה תסוב עגלת הששת ימים, נמצא השבת שורש לכל ששת ימי השבוע, ולכן בכל יום חייב להשפיע בו מקדושת השבת, לטעם זה דקדק רבי שמעון בר יוחאי שאמר, ימי השבת דאינון ימי השבוע קיימין לישראל, הרי שקראן ימי השבוע וימי שבת, כי הנקודה שהיא השבת מתגלמת בימי השבוע ולכן הם נקראים ימי השבת.

איתא במדרש, שפעם אחת נפטר רב אחד ונתראה לתלמידו בחלום וראה התלמיד שהיה לו כתם על מצחו, אמר לו מפני מה אירע לך כך, אמר לו מפני שלא היה נוהר מלדבר בברכה אחת מעין שבע, וכשהחזן אומר קדיש, ושלא היה נוהר לגלח ציפורניו בערב שבת.

כתב בספר הקדוש ראשית חכמה (קדושה ד' א') קדושת שבת נכללת בשלשה דברים שהם: מחשבה, דיבור, מעשה, שלשה דברים הנזכרים בקדושה, פירש רבי שמעון בר יוחאי

בתיקונים (תכ"ב ס"ח ב') שהם נשמה, רוח, נפש, מחשבה כנגד הנשמה, דבור כנגד רוח, מעשה כנגד נפש, זה לשונו, בארבע יסודות הגוף שורה הוי"ה, וזהו מה שכתוב (ישעיה מ"ג ז') "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", "בראתיו" זה על הנשמה הקדושה שהיא עולם המחשבה, "יצרתיו" זה רוח המדברת שמזה חיות מדברים, עשיתיו זו נפש ששם עשייה, ועליו שורה רמ"ח מצוות.

נמצא שכוונתו יתברך לקדשנו בשלש קדושות, כדי שנקדש נפשנו ורוחנו ונשמתנו מקדושת האצילות הנשפע בכל העולמות, והיינו (ויקרא י"א מ"ד) "והתקדשתם וכו' כי אני ה' אלהיכם", וכן (ויקרא י"ט ב') "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה' אלהיכם", ושלש תיבות אלו, "אני ה' אלהיכם", הם נגד נפש רוח נשמה והכוונה כי ממנו יתברך נשפעת הנפש הרוח והנשמה, וכל שלש בחינות אלו קדושות שהם מתדבקים בו והוא בהם. והטעם שאמר בכינוי שכנגד הנשמה אלהיכם, מפני שאין התדבקות לאדם בשם יתברך אלא על ידי הנשמה, שהוא מעולם המחשבה, וכשיזכה אל הנשמה העליונה, שאז מתדבק בבוראו, אז הקדוש ברוך הוא מתכנה שהוא אלוהו שלו והשכינה שורה עליו, ודרך זה צודק בכל המקומות שזכרו בפרשת קדושים, אני ה' אלהיכם, שהכוונה שהשלש מידות הנוכרים, הם כלל כל העשר ושוכנות על הנשמה המתקנת המצות, ולכן בריש פרשת קדושים אמר: קדושים תהיו כי קדוש אני, פירוש כמו שאני קדוש כך תהיו קדושים, והכוונה על התקדש האדם עצמו בנפש רוח ונשמה על ידי המצות ותורה ותיקון מחשבותיו וכונותיו, ובוה אני ה' אלהיכם שהם המדות הנוכרות שוכנות בכם, והיינו מה שפירשנו בפרק קמא (אות ה') וצריך שיהיו הנשמות כלי מוכן לקבל קדושתו, כדפירשנו במאמר תנחומא (קדושים ב') ושלשה אלו משפיעים בבריאה עשיה ויצירה וכנגד שלשה עולמות אלו צייתה תורה והתקדשתם והיתם קדושים כי קדוש אני.

כתוב באורח חיים סימן ש"ז סעיף י"ז כתב: אסור ללמוד בשבת ויום טוב זולת בדברי תורה. ועין בכף החיים סימן ש"ז אות ק"כ שבת: טוב ללמוד קבלה בשבת כמו שהיו נוהגים הקדמונים והטעם הוא כי הקבלה בעולם האצילות, אשר הוא משפיע בתחתונים ביום השבת, והנה עולם האצילות הוא קדש גמור, אשר אין שם קליפה כלל וזה רמוז בפסוק "השתחוו לה' בהדרת קדש" (תהלים כ"ט ב') ראשי תיבות קבלה, והוא באצילות הנקרא קדש, וכן השבת נקרא קדש, והוא עולה עתה באצילות הנקרא קודש גמור, אשר שם הוא סוד השתחויה, לכן ירמוז בתיבות אלו קבלה, ומי שאינו יודע קבלה ילמוד זהר או אדרא או תיקונים, כידוע הקבלה היא מן הזהר.

כתב באורח חיים סימן רצ"ב ב': אומרים צדקתך, ואם חל בו יום שאילו היה חול לא היו אומרים בו במנחה נפילת אפים אין אומרים צדקתך.

כף החיים אות טו. והטעם שתקנו לומר צדוק הדין על שמת משה רבנו באותה שעה, טור בשם רב שלום, ויש מדרשים מוכיחים שלא מת באותה שעה, ומה שאומרים צדקתך, בשביל הרשעים שחוזרים לגיהנם, ועיין בית חדש שהרבה להוכיח דבערב שבת מת משה אלא שנקבר בשבת בעת מנחה, ועיין זוהר שכתב דגם יוסף ודוד מתו באותה שעה, וזה לשונו בזהר: בגין כך תלתי צידוקי דיני הכא, חד איהו דיוסף זכאה קדיש לכל הנני, ודא איהו "צדקתך כהררי אל" (תהלים ל"ז) דא יוסף דאיהו בלחודוי כהררי אל ככולהו טורין עלאין וחד משה נביאה מהימנא ודא איהו דכתיב "וצדקתך אלהים עד מרום" (תהלים ע"א י"ט) בגין דאיהו נטיל לכל סטרין ימינא ושמאלא, וחד איהו דוד מלכא ודא איהו דכתיב צדק צדקתך צדק לעולם (תהלים קי"ט קמ"א) עיין בטור שכתב דמנהג בני אשכנז להפכם אלא שכתב דמנהג ספרד יותר נכון שבזה הסדר כתובים בספר תהלים, וכן כתב בשער הכוונות. וכתב בספר התניא מנהגנו לאומרו מעומד לפי שהוא במקום צידוק הדין ויש מקומות שאין אומרים אותו בבית האבל. לפי שבאותה שעה נפטרו ג' צדיקים משה יוסף ודוד ורמו "צדקתך כהררי אל משפטך" ראשי תיבות גימטריה יוסף "צדקתך אלהים עד מרום" רמז למשה שעלה למרום ונקרא אלהים כמו שאמר הכתוב (שמות ז, א) "ונתתיך אלהים לפרעה" (תהלים קי"ט קמ"ב) "צדקתך צדק לעולם" רמז לדוד שרמוזו בתיבת צדק ותיבת לעולם.

השבת נקראת אות

הסיבה לכך שהשבת יש בה מעלה גדולה כל כך, שהנה הפסוק (ל"א י"ז) אומר "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם" - השבת נקראת אות בין הקב"ה לישראל, והאות היא על האמונה, וכמו שממשיך - כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, וכיון שזה יסוד האמונה שהקב"ה ברא את העולם וממשיך להנהיג את העולם לכן זה אות בין הקב"ה לישראל, ובזמן הזה יש לנו כוחות נפש גבוהים יותר.

אומר החפץ חיים ע"ז משל לאדם שפותח חנות ותולה שלט בפתח שידעו מה יש כאן, ואפילו אם הוא הולך מהעיר לכמה ימים כולם יודעים שעדיין זה המקום שלו וכאן יש לו עסק מסויים, אבל אם הוא יוריד את השלט ומעביר אותו למקום אחר אז יודעים שהוא הלך לגמרי וכבר לא גר כאן, והנמשל בזה הוא לכל איש ישראל שמאמין בהקב"ה ומקיים מצוות - אפילו אם הוא נכשל קצת בעבירות, הרי כל זמן שהוא שומר שבת זה כמו השלט שמעיד עליו שהוא

יהודי מאמין בה', אבל אם ח"ו הוא לא שומר שבת הוא מסלק מעליו את האות שיש בינו להקב"ה והוא כבר לא שייך בכלל לעם ישראל.

זכך כותב הרמב"ם (הלכות שבת פרק ל' הלכה ט"ו) השבת ועבודת כוכבים ומזלות כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים ומזלות עכ"ל, וא"כ נלמד מכאן כמה חמור הוא מי שמחלל את השבת, ומצד שני כמה גדול הוא מי שמשמר את השבת כהלכתה ומנצל את הזמן שלו לדברי תורה, ויה"ר שזוכה תמיד לנצל את ימי השבוע בקדושה ולהתעלות בהם וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו אכ"ר.

ערך התורה והמצוות

החפץ חיים מביא משל לסוחר כפרי שהיה בא לעיר למכור ארגזי סחורה של פירות משובחים ויקרים, אך היה לו קשה בזמן שפרק והוריד סחורה גם להוריד סחורה וגם לספור כמה ארגזים הוא הוריד, לכן מצא עצה לקח קערה גדולה ופרוטות כסף ואמר כי על כל ארגז שהקונה יקבל, ישים בקערה מטבע ובסוף יספרו את המטבעות, התחילו לשים מטבע אחר מטבע והכפרי הזה ראה שהקונה עסוק במלאכתו אז הוא הושיט ידו לקערה ולקח ממנה חופן מטבעות ושמח מאוד שחשב שהצליח לגנוב, אך מה עשה הטיפש הזה - הרי על כל פרוטה היה יכול לקבל דינרי זהב ונמצא שהחליף דינרי זהב בפרוטות.

והנמשל הוא כי האדם שלומד תורה יש בידו אלפי מצוות שערכן יקר מאוד, וחושב שאם הצליח בין הדברים לדבר איזה דברים בטלים או לשמוע איזה חידוש מענייני העוה"ז שהוא הרוויח בזה הון רב, והאמת שמפסיד עי"ז הרבה מאוד כדוגמת הכפרי הזה, ולכן צריך להזהר מאוד שלא לדבר דברים בטלים כלל ובפרט בשעת לימוד תורה, ומה גם שהמשנה באבות (פ"ג מ"ז) נתנה לזה עונש חמור מאוד שאמרה המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, ובגמ' (הגיגה דף י"ב:) אמרו שכל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים - ואלו גחלים שלא נכבים וכל הזמן יהיו בפיו ויצטער צער מרובה ב"מ. (דרש יהודה)

משל של המכתב מאליהו

הרב בעל המכתב מאליהו כותב על הפסוק (תהילים א' ב') "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה" - כלומר האיש שמאמין שהתורה מהשמים אז כל חפצו יהיה לתורת

ה', וכל מעשיו הגשמיים יהיו משמשים לצורך עבודת ה' וישתדל רק ללמוד תורה ולקיים מצוות, כי הוא דומה לאותו אדם שאמר לו המלך שיכנס לאוצרו למשך כמה שעות ויקח מהאוצר מה שירצה אבנים טובות ומרגליות, אותו אדם חשב שזה רק אשפה ושהמלך סתם מעמיס עליו עבודה קשה, מה עשה הטיפש הזה כל היום היה הולך בטל ומסתובב בחדר אנה ואנה והיה אוסף מעט מאוד דברים, כי לא רצה שכשיצא בסוף היום שיהיה לו משא כבד, וכשהגיעה שעת היציאה מיהר לאסוף את הדברים הקלים הללו ויצא שמח וטוב לב כמנצח בקרב, על חכמתו הרבה שהצליח לרמות את המלך, וכשהגיע לביתו החל לספר לאשתו ולקרוביו על חכמתו הרבה, וכששמעו קרוביו את אשר עשה תיכף התחילו כולם צוחקים ואומרים לו שוטה שבעולם, גנזי מלכים היו בידך וכ"כ בקלות איבדת את כולם, ואז הוא התחיל להבין מה שעשה והתחיל לצעוק אבל זה כבר היה מאוחר כי המלך לא יסכים להכניסו שוב וכך הפסיד טובה גדולה.

והנמשל מובן על האדם שניתן בידו כלי חמדה וזוהי התורה שהיא יקרה מכל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות וכמ"ש (משלי ג' ט"ו) "יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה", א"כ ודאי שצריך להיות חכם ולנצל את האוצר היקר הזה ועי"ז נוכח לרב טוב הצפון בתורה, וה' יזכנו לילך בדרכיו ולעבדו בלבב שלם אמן. (דרש יהודה)

"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קָדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לָהּ" (לה, ב)

השבת תשמש לקדושה וטהרה ולימוד תורה, וזהו העונג שנצטוינו לענג את השבת

אדם עובד קשה בששת ימי השבוע ומצפה ליום השבת שינוח בו, אך לא זו מטרת השבת, דאם כן הרי המנוחה היא גם עבודה, כי נח בשבת, כדי שייצבור כוחות לעבוד בששה ימים, והדבר דומה לסוס עבודה שנותנים לו כמה שעות לנוח, שהמטרה היא כדי שיעבוד אח"כ ביתר שאת וביתר עוז, וברור שהמנוחה היא בעצם עבודה, אבל מטרת השבת היא אחרת ככתוב: "ויום השביעי שבת לה". לא נאמר שבת לגוף, אלא שבת לה' וכן אמרו: "כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מיצרים", לא נאמר: "כל המתענג בשבת", אלא המענג את השבת, שצריכים לענג ובמה מענגו- בתורה, כאמרם: "לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה", כי האדם בששה ימים אין לו פנאי ללמוד, כי עסוק בעבודתו, אך כשמגיע יום השביעי, צריך לחשוב שכל מלאכתו עשויה, ככתוב: "ועשית כל מלאכתך", וכי אדם יכול לעשות כל מלאכתו בששה ימים, אלא כשמגיע השבת צריך לחשוב שכל מלאכתו

עשויה, שאפילו לא ירהרר בעסקיו ובודאי שלא ידבר בהם, אלא כל דיבורו ועיסוקו יהיה בתורה. וכן כתוב "כי אקח מועד אני מישרים אשפוט", דהיינו שבורא העולם שופט את האדם בצדק וביושר, ולוקח את המועד והשבת לדוגמא, אם האדם עוסק בתורה בשבת, הרי מקבל שכר לא רק על השבת, אלא גם על עבודתו בששת הימים, ולא יענש על ביטול תורה שביטל בששת ימי המעשה, כי יכול לטעון שהיה טרוד בעבודתו ולכן לא עסק בתורה, ואם לא היה טרוד בודאי שהיה עוסק, והראיה - שבשבת שיש לו חופש מעבודתו יושב ועוסק בתורה, אך אם בשבת מתבטל ומבזבז זמנו לבטלה, הרי נענש גם על ביטול תורה שביטל בששת ימי המעשה, ולא יכול לטעון שלא היה לו זמן, כי בשבת אכן היה לו זמן ולא עסק בתורה, וזהו אמרם: "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", כי המן סיפק להם כל צרכיהם ולא היתה להם דאגת הפרנסה וישבו ועסקו בתורה, לכן ביום שבת קודש שאין דאגה לפרנסה, הרי צריך לעסוק בתורה וזה דומה לאוכלי המן. וזהו אמרו: "וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'", שהשבת תשמש לקדושה וטהרה ולימוד תורה, וזהו העונג שנצטוו לענג את השבת, ומי שעוסק בתורה בשבת, הרי מקבל שכר גם על אכילתו ושאר צרכיו, כי כולם מתקדשים וזהו עונג שבת האמיתי.

מדוע צריכה התורה ללמדנו כי בששת ימים יש לעבוד, ולא מסתפקת בציווי לשבות ביום השביעי

ואפשר לבאר על פי מה שמסופר על הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" זיע"א שהגיע באחד ממסעותיו אל עיר אחת ששם היה מוקם מפעל ענק ובו היו מועסקים הרבה מבני העיר, אבל דא עקא, בעל המפעל שהיה רחוק מתורה ומצוות התעקש שהמפעל ישאר פתוח בשבת. שמע זאת ה"חפץ חיים" והחליט ללכת ולדבר על לבו ולהסביר לו את גודל העוון של חילול שבת. נענה בעל המפעל והשיב: יום יום הנני מרויח סך ארבעת אלפים רובל האם רצונך שאפסיד סכום דומה מידי שבת בשבתו.

השיבו ה"חפץ חיים", ולהפסיד את בית החרושת כולו בשל חילול השבת עדיף בעיניך, הלא כתוב מפורש אומר "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות". ואינו מובן, מדוע מודיעה לנו התורה מה נעשה כל השבוע, די אם תאסור עלינו לעבוד בשבת ובשאר הימים נעשה כרצוננו, אלא, כך אמרה תורה, רצונך שתהיה לך עבודה ששה ימים, שבות ממנה בשבת, שאם לא כן, גם בששת הימים לא תוכל לעבוד.

השיב האיש בלעג, וכי סבור הרבי שפסוק בחומש הוא שמחזיק את בית החרושת שלי....

בלית ברירה עזבו ה"חפץ חיים" והלך.

לא עבר זמן והבולשביקים נכנסו לרוסיה ונטלו ממנו את כל מפעליו, והוא עצמו ניצל בנס ונמלט על נפשו ערום וחסר כל. או אז שיגר מכתב ל"חפץ חיים" והתודה לפניו בזה הלשון: עכשיו אני רואה שדבריך צודקים ונכונים, כי פסוק בחומש אכן קובע את גורלו של בית הרושת.

השבת באמצע השבוע כמלך באמצע חיילותיו

דע כי יום השבת באמצע השבוע כמלך באמצע חיילותיו, שלשה ימים דה"ו מלפניו ושלשה ימים אב"ג מאחוריו וכן חמה באמצע שבתי, צדק, חמה, נגה, מאדים, לבנה, כוכב, שצ"מ חנכ"ל ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה שמש בשבת צדקה לעניים וכן העולם שבעה אקלימים והאמצעי הוא ארץ ישראל. [ספר קדמון, תורת החיד"א].

"כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמֵת" (לה, ב)

והגית בו יומם ולילה" - היינו הלימוד יהיה כמנין "בו"

פירש בספר "ויאמר אברהם", דהנה חז"ל אמרו שישלש אדם את יומו דהיינו 8 שעות יעסוק בתורה. 8 שעות יעבוד לפרנסתו. ו-8 שעות לשינה. אבל ח"ו שלא יעבוד על חשבון זמן לימודו. ורמזו כן בפסוקים "והגית בו יומם ולילה" - היינו הלימוד יהיה כמנין "בו" שהוא 8 שעות. וכתוב ואז תצליח, "אז" בגימטריא 8. וזהו תצליח בפרנסה. וכתוב "ישנתי אז ינוח לי" - אם אדם ישן כמנין "אז" - 8 שעות אז ינוח לי.

וכן אמרו "זכרנו ה' בו לטובה" - אין טוב אלא תורה. וזהו "בו לטובה", "בו" בגימטריא 8, והיינו 8 שעות בתורה. "ופקדנו בו לברכה", היינו שיהיה ברכה בפרנסה, שהוא כמנין "בו" שעובד 8 שעות. והושיענו בו לחיים טובים - שע"י שישן כמנין בו - 8 שעות אז גורם לו חיות - חיים טובים, שנותן לו כח ללמוד ולעבוד.

וע"ז רמז הפסוק כל זה יעשה האדם דבר בעתו, אבל כל העושה בו מלאכה - אם ב-8 שעות של התורה, שזה כמנין "בו" הוא עושה מלאכה יומת. לכן יזהר שלא יגע בשעות לימוד התורה.

מו"ר הסטייפלר בחר לקבל מכות אכזריות כדי שיוכה לא לחלל שבת

סיפר הסטייפלר, כשהייתי מגויס לצבא הרוסי, והגיעה השבת הראשונה שלי בצבא, ניגשתי אל המפקדים ואמרת להם בנוסח חד משמעי: יהיה מה שיהיה, אני לא אחלל את השבת! המפקדים נדהמו מהתעוזה של היהודי, תפסוהו והביאוהו לפני המפקד הראשי שלהם, שאמר לו: האם אתה חושב שבצבא עושים מה שרוצים? הנך צריך להעניש באופן חמור רק בשל כך

שהעזת להוציא את המילים הללו מן הפה! אבל, וכאן הפתיע המפקד את כל הנוכחים, אני מוכן לאפשר לך לשמור את השבת, בתנאי אחד.

כאן קטע אותו הסטייפלר בדבריו, ואמר מיד שהוא מוכן לקבל עליו כל תנאי, העיקר שיאפשר לו שלא לחלל שבת. למשמע הדברים העלה המפקד חיוך שטני על שפתיו, כמי שיודע איזה תנאי הוא הולך להשמיע עתה בפני היהודי. אם אתה רוצה לשמור שבת, תצטרך לעבור בין שתי שורות של חיילים קוזאקים, וכל אחד יכה על ראשך בכת הרובה שלו. אם תקיים את התנאי הזה, הינך רשאי לשמור את השבת שלכם. צריך רק להדגיש ולומר שהחיילים הקוזאקים לא היו 'סתם' חיילים פולניים או רוסיים, אכזריותם הנוראה כלפי היהודים היתה לשם דבר, והפחד הגדול ביותר של כל יהודי היה להתקל בחייל קוזאקי. והסטייפלר, כמובן, אמר הן. הוא מוכן לקיים את התנאי וכך עשה. החיילים הקוזאקים מצידם הבינו איזו הזדמנות באה לפניהם, והיכו אותו - כל אחד בתורו - מכה ניצחת על ראשו. "הדקות הללו שבהן עברתי בין שורות החיילים, היו לי לעונג רוחני עילאי במיוחד, כשידעתי שהמכות ניחתות עלי בשל רצוני לשמור את השבת", אמר הסטייפלר.

מעשה באותו חסיד שהיה גלגול צלפחד שגדל לו גדר מצלף וממנה הייתה פרנסתו

יש לפרש ע"פ המעשה שמובא בגמ' (שבת דף ק"נ:) על אותו חסיד שנפרצה לו פרצה בתוך שדהו ונמלך עליה לגדרה ונזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו נס ועלתה בו צלף במקום הפרצה וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ומפני מה זכה החסיד לנס כזה - מפני שעמד בנסיון ולא רק שלא עשה מעשה לגדור אלא אפילו לא הרהר במחשבתו כלום במשך השבת על ההפסד שנגרם לו. ולמה עלה לו דוקא צלף? זה יובן לפי מה שפירש האר"י ז"ל שאותו חסיד היה גלגול של צלפחד, וצלף חד זה אותיות של צלפחד וזוה שעמד בנסיון עשו לו נס מין השמים להראות ולפרסם את הדבר.

ולפ"ז יש לפרש הכתוב "ששת ימים תעשה מלאכה" - ע"י אחרים - מאליה, ואפילו ע"י נס, וזה בזכות שביום השביעי יהיה לכם קודש" - שאם תדע בנפשך שהיום השביעי הוא קדוש ואין לחללו בשום אופן אז תזכה שתעשה לך מלאכתך ע"י אחרים.

דמעות רותחות של החפץ חיים זצ"ל בענין שבת עשו פלאות

הגאון רבי אריה ליב גרוסנס זצ"ל ראב"ד לונדון, בהיותו בחור למד בישיבת 'כנסת בית יצחק' קאמניץ אצל הגאון האדיר רבי ברוך בער לייבוויץ זצ"ל. וכך סיפר: דרכו של רבי ברוך בער היתה, לומר את השיעור בביתו, ולאחר השיעור היו הבחורים חוזרים ללמוד בישיבה. יום

אחד השתתף בשיעורו של רבו תלמידו של הגאון הצדיק רבי ישראל מאיר הכהן בעל החפץ חיים זי"ע לאחר השיעור התעכב אותו תלמיד כדי לשוחח עם רבי ברוך בער, וגם אני נשארתי לשמוע, ורבי ברוך בער ביקש ממנו לספר איזה מעשה שראה אצל רבו החפץ חיים. פתח אותו תלמיד וכך סיפר:

יום אחד הגיע יהודי אחד לעיירה ראדין, מקום מגוריו של החפץ חיים ז"ל, ושפך את מר לבו על אודות בנו, שאין לו עוז ותעצומות לעמוד בקשרי מלחמה עם יצרו הרע הבוער בקרבו, ולאחרונה כבר נכשל בחילול שבת ר"ל. החפץ חיים הזדעזע, ואמר שיקרא לבנו כי ברצונו לשוחח עמו. הבחור הגיע לחפץ חיים ונכנס פנימה, ולאחר זמן קצר יצא הבחור מחדרו בעינים נפוחות מבכי, ואף אחד לא ידע מה אמר לו החפץ חיים, אך היה ניכר מיד שאותו בחור נהפך לירא ושלם ומני אז הקפיד מאוד על שמירת השבת. עד כאן סיפר תלמיד החפץ חיים לרבי ברוך בער, ורבי ברוך בער שיבח מאוד עובדא יקרה זו.

ברבות השנים עלה הרא"ל גרוסנס לכהן פאר כראב"ד לונדון, והוזמן יום אחד לדרוש ברבים בכנס באמעריקא דברי חיזוק על שמירת השבת, וסיפר את הסיפור הנ"ל על החפץ חיים זצ"ל ועל גודל הכאב שנגע אל לבו כאשר היה מדובר בענין חילול שבת, ואיך שדברים שיצאו מלב צדיק עשו רושם.

בסיום הדרשה, ניגש אחד מהמשתתפים להרא"ל גרוסנס ושאלו, האם הרב יודע מה אמר החפץ חיים לאותו בחור? ענה הרב גרוסנס בשלילה, אמר לו: "אני הוא אותו הבחור!" והוסיף ואמר: "ואספר לך מה אמר לי החפץ חיים", וכך סיפר בהתרגשות:

"כאשר שמע החפץ חיים שהתדרדר מצבי עד שהגעתי לחילול שבת ר"ל, היה החפץ חיים מזועזע עד עומק נפשו, ולקח את ידי והתחיל לשפשפה ואמר רק מילה אחת, ש-ב-ת!! וכך חזר על מילה זו מעומק הכאב שבלבו: ש-ב-ת, ש-ב-ת, ש-ב-ת!! ושני מעיינות של דמעות התחילו לבצבץ מעיניו ונפלו על ידי, והמשיך החפץ חיים לקונן: ש-ב-ת, ש-ב-ת, ש-ב-ת!! ומרח ושפשף את דמעותיו החמות בידי, והרגשתי כמו סכינים שחותכים את בשרי! וכך המשיך החפץ חיים בזעקת לבו על הכאב של השבת עד שקיבלתי על עצמי שאת השבת אני בחיי כבר לא אחלל!! ורק לאחר מכן עזב החפץ חיים את ידי. (אוצר פלאות התורה)

חלום פלא של המהרש"ם על חילול שבת

סיפר המגיד הירושלמי הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל באחת משיחותיו, שכאשר עבר על כתבי היד של זקנו הגאון המהרש"ם זצ"ל שהיה רב בברעזאן, מצא פתק כתוב בכתב ידו על

חלום פלא שהיה לו בליל שבת קודש בעוד שכיהן רב בק"ק יאזלאביץ, והיה כתוב שם, שפעם אחת חלם שהוא עצמו עומד בבית דין של מעלה, וראה איך דינים שם אברך אחד מבני קהילתו על אשר חילל את השבת במלאכת איסור. ונגמר דינו של אותו אברך למיתה בידי שמים בשל עון זה.

בשבת בבוקר שקל המהרש"ם בדעתו האם לספר לאותו אברך מה שחלם בלילה או לא, וגמר בדעתו שיעשה סימן, שאם יגש אליו האברך אחר התפילה לשוחח עמו בדברי תורה אזי יספר לו מה שחלם בלילה שלפניו, ואם לא יגש לא יספר לו כלום.

אחר שגמרו להתפלל, עזבו רוב המתפללים את בית הכנסת, ונשאר המהרש"ם ללמוד את פירושו של האור החיים על פרשת השבוע, והנה לפתע ניגש אליו אותו אברך וברכו בברכת 'גוט שבת', אמר לו המהרש"ם שימתין לו מעט כי רוצה לשוחח עמו על ענין מסוים. מיד פרץ האברך בבכי, והחל לספר את אשר אירע עמו אמש בכניסת השבת, שישב ולמד ביום שישי ומקטרו בידו וכך המשיך ללמוד, ולא שת אל לבו שבינתיים כבר שקעה חמה והתקדש היום, ושאף בפיו מהמקטרת והמשיך לעיין בתלמודו. פתאום הבחין שכבר קידש היום ונבהל מאוד על זה שנכשל בעון חמור של חילול שבת. ולכן בא להרב לבקש ממנו דרך תשובה וכפרה על מעשיו.

מיד סיפר לו המהרש"ם על החלום. והתפרץ האברך בבכי מר ובדמעות שליש הרב הרגיע אותו וסידר לו פדיון נפש ותיקון תשובה המבואר בפוסקים למי שנכשל בעון חמור זה, ואכן נשאר אותו אברך בחיים ולא אירע לו מכשול.

"לֹא תִבְעֲרוּ אִשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת" (לה, ג)

"רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין" - אפילו נשמה שחטאה הרבה ג"כ מטלטלין ומוציאין אותה בשבת מהגהינם, "חוץ מן הנר הדולק בשבת" - נשמה כזאת שהיתה מחללת שבת ומבעירה אש בשבת אותה לא מוציאים מהגהינם בשבת

רבי חיים פלאג'י ביאר בדרך רמז ע"פ הזוהר את המשנה במסכת שבת (דף מ"ד.) שאמרו מטלטלין נר חדש אבל לא ישן, רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת, וביאר: שהנשמה של האדם נקראת נר וכמ"ש (משלי כ' כ"ז) "נר ה' נשמת אדם" וזהו "מטלטלין נר חדש" - שמטלטלין את הנשמה שהיא חדשה ולא חטאה הרבה ומוציאין אותה בשבת מגהינם לגן עדן, "אבל לא ישן" - נשמה כזו שהיא ישנה וחטאה הרבה בכמה גלגולים

לא מטלטלין ומוציאין אותה בשבת, "רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין" - אפילו נשמה שחטאה הרבה ג"כ מטלטלין ומוציאין אותה בשבת מהגהינם, "חוץ מן הנר הדולק בשבת" - נשמה כזאת שהיתה מחללת שבת ומבעירה אש בשבת אותה לא מוציאים מהגהינם בשבת, ולכן זה שמבעיר אש בשבת עי"ז הוא מבעיר לעצמו ג"כ את אש של הגהינם למעלה.

כשיש שלום בבית לא יהיה הבערת אש בשבת

הרב חויתה שלי זצ"ל בספרו "מעשה חושב" הביא שסופי תיבות "תבערו אש בכל מושבותיכם" היא תיבת שלום. ובא להורות שעל ידי שיש שלום בבית לא יהיה הבערת אש בשבת. דהנה אם ח"ו אין שלום בבית והאשה לא הספיקה להדליק את נרות השבת בזמן, ויראה מבעלה שמא יכעס עליה, עלולה היא להדליק את נרות השבת ביום השבת. וכן אם שכחה לחמם את האוכל קודם השבת, מחמת יראתה מבעלה תבוא להבעיר אש בשבת לחמם המאכל.

הכועס מדליק את אש הגהינם, והדבר חמור ביותר ביום השבת

עוד אפשר לומר על פי דברי הזהר הקדוש (תיקון מ"ח) שהפסוק "לא תבערו אש... ביום השבת" מדבר גם כן על הכעס שהכועס מדליק את אש הגהינם, והדבר חמור ביותר ביום השבת, שאש של גהינם שובתת. והבאנו פעם רמז לכך בס"ד, כעס בגימטריא 150, ובדרך כלל הכעס הוא בין שני אנשים שביחד שווה 300, והשטן נמצא ביניהם - יחד = 301, וכן אש גימטריא 301. וזהו שאמר הכתוב בלשון רבים "לא תבערו אש" ודו"ק.

זה שנרמז "תבערו אש בכל מושבותיכם" סופי תיבות שלום, להורות שאם יש שלום, אין הבערה של אש הכעס.

מעשה נורא ואיום על רבנו חיים ויטאל זצוק"ל בענין הכעס

ומסופר על רבי חיים ויטאל זצ"ל (שער הגלגולים הקדמה ל"ח) שבשנת ה'של"ב יצא עם רבו האר"י הקדוש יחד עם שאר תלמידיו לשדה לשמוע שם דברי אלוקים חיים מפי האר"י הקדוש. בדרך עברו ליד קבר של גוי אחד קדמון שנקבר לפני יותר מאלף שנה, וראה האר"י שנפשו של הגוי נמצאת על קברו ורוצה להמית או לכל הפחות להזיק לרבי חיים ויטאל, ומחמת שהיו מסביבו של האר"י מלאכים רבים ונשמות צדיקים שלא ישוערו במספר, לא היה יכול אותו גוי להזיקו ולהתקרב אליו כלל. על כן האר"י ציוה את ר' חיים ויטאל שבדרך חזרה לא יחזור דרך אותו קבר של הגוי.

והנה כשהיו בשדה לפתע החל ויכוח בין ר' חיים ויטאל לבין הרב יאודה משען זצ"ל שהיה מתלמידי האר"י, ונתכעס עליו. ואז מיד נכנסה בו נפש הגוי והתחילה להחטיא אותו עד שלא רצה לשמוע את דרשת האר"י. והתחיל האר"י לבכות, כיון שראה ברוח קדשו שכל אותם

מלאכים ונשמות הצדיקים שהיו הולכים עם המהרח"ו הלכו להם, ונכנסה בו נפש אותו גוי שרצה להזיק לו. האר"י היה בצער באמרו האם הלך לו תיקון העולם שעד היום חשבתי שתיקון העולם ייעשה על ידי המהרח"ו, וכי כל היגיעה שיגיעתי בו עד היום הלך לטמיון. כל אותו הלילה האר"י לא ישן מרוב צער ודאגה.

אח"כ חזר המהרח"ו לצפת והלך לביתו לישון, וכשבא לקום הרגיש שכל אבריו חלשים ואין לו כח, וככל שעבר הזמן הרגיש יותר חולשה. בני ביתו של המהרח"ו לקחו אותו לביתו של האר"י ועד שהגיע לביתו פרחה נשמתו. האר"י השכיבו על המיטה והוציא את כל האנשים מהחדר וגם הוא יצא. והרבה בתפילה ותחנונים לפני ה' יתברך שיחזיר לו את נשמתו. אח"כ רק האר"י נכנס לחדרו והמשיך להתפלל עליו ולנסות להחזיר בו חיות, עד שבאמצע היום חזרה למהרח"ו נשמתו וקם המהרח"ו ובירך ברכת מחיה המתים.

רואים אנו עד כמה צריך להיזהר ממידת הכעס, וכבר אמרו חז"ל (עיין זוהר חדש נח, כ"א) שאדם שכועס עובר על אוהרת הכתוב (תהלים פא, י): "לא יהיה בך אל זר", ובזוהר מובא שכשכועס נשמתו מתחלפת ח"ו.

מעשה ברב המלבי"ם עם היהודי הכופר שעישן בשבת,

מסופר על המלבי"ם שפעם אחת ישב בפתח ביתו ביום השבת ועבר על ידו יהודי זקן כופר, ומקטרת עשן בידו. ניגש אל הרב המלבי"ם והשתחוה לפניו, ואמר לו שבת שלום אדוני...

אמר לו הרב המלבי"ם בדרך צחות "עכשיו אני מבין מדוע הארכת ימים עד עכשיו". תמה הזקן, למה? השיבו הרב: "הפסוק אומר 'שונא מתנות יחיה' ואמרו חז"ל בגמרא (שבת י, ע"ב) שהקב"ה אמר מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושמה שבת..."

האור שהודלק באיסור לא האיר לרבי עקיבא איגר כלל

רבי עקיבא איגר חיתן את אחד מבניו בעיר פינסק. מובן שהמון אנשים מתושבי העיר באו לשהות במחיצתו של גדול הדור ששהה במקום. לפתע הופתעו הנאספים כאשר רבי עקיבא איגר נכנס לחדר שבו נערכה הסעודה והכריז בקול: "כל כך חשוך כאן". הנאספים כולם התפלאו מאוד, כי בערו שם נרות רבים. לאחר שחקרו ודרשו אצל בעל האכסניה, התברר כי אכן הודלקו הרבה נרות לפני השבת, אך שכחו לסגור את החלון. וכשכולם שהו בתפילה, הנרות כבו.

כאשר חזר בעל האכסניה לביתו, מפני הבושה ולכבודו של האורח הגדול אמר לגוי להדליק את הנרות, דבר שהיה אסור על פי ההלכה. או אז הבינו כל הנאספים, כי האור שהודלק באיסור לא האיר לרבי עקיבא איגר כלל, ולכן היה נראה לו המקום חשוך...

"וַיָּבֵאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ" (לה, כא)

שההתלהבות שלו מהמצוה לא תרד

מבארים את זה בשני פנים, פירוש אחד: יש אדם שרוצה לעשות מצוה ומתלהב לעשות, כמו צדקה - שרוצה לתת בכמות גדולה, ואחרי זמן, ההתלהבות ירדה בחצי, ואחרי זמן, ירדה עוד יותר, אמנם זה לא טוב, אלא צריך שלא יפסיק את ההתלהבות שלו מהמצוה, ולכן אמר כאן "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו" - שהוא התלהב שיביא למלאכת המשכן כמות מסוימת, ולא תחשוב שאחרי זמן ירדה ההתלהבות שלו, אלא מה שנדבה רוחו אותו הוא הביא, וזהו "הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקודש", ומכאן ילמד האדם שההתלהבות שלו מהמצוה לא תרד - אלא הוא צריך להבעיר את הניצוץ וההתלהבות שלו למצוה כדי שהרצון שלו למצוה ישאר כבתחילה.

פירוש שני: אדם שיש לו נשמה טובה הוא מתלהב במצוה ואומר הלוואי אם היה לי כעת יכולת והייתי עשיר והיה לי את הכסף הדרוש, הייתי עושה את כל המשכן על חשבוני מההתחלה ועד הסוף, אבל אין לי, ומחשבה טהורה כזאת שאדם מתלהב ורוצה בכל לבו לעשות ואין לו, הקב"ה מצרפה למעשה ומחשיב לו כאילו הוא באמת עשה את הכל - כי רואה את ההתלהבות שלו שבאמת הוא רוצה.

ולכן אמר (להלן ל"ה כ"ט) "כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה" - שהאדם מתלהב ורוצה לעשות את הכל על חשבוננו, הקב"ה אומר כיון שאתה כ"כ מתלהב למצוה במחשבה ורצונך לעשות את הכל, אני מחשיב לך "הביאו בני ישראל" - שכאילו אתה הבאת את הכל. (רבנו יהודה מועלם זצ"ל)

דרוש לשבת שקלים

באחד באדר משמיעים על השקלים

ד' פרשיות כנגד ד' מוחין:

פרשיות אלו שזוכים להם עם ישראל משבת מברכים של אדר ואילך, סימנם שזופ"ה שהם: שקלים, זכור ופרה, החודש. והם ארבע, כנגד ארבעה מוחין שיש בכל פרצוף ופרצוף בעולמות העליונים, וכנגד זה יש באדם ארבעה מוחין, והם: **הכמה בינה**, **חסדים וגבורות**. **פרשת "שקלים"** היא כנגד מוח החסדים דדעת, שאותו מתקנים ע"י הצדקה והחסד שאנחנו עושים.

פרשת "זכור" היא כנגד מוח הגבורות דדעת, שאותו מתקנים ע"י הגבורות והדינים שאנחנו משתמשים בהם כנגד הרשעים, כגון מחיית עמלק והמון, שכידוע מכים אותם ע"י הגבורות הקשות הנרמזות בברכת האל הרב את ריבנו והדן את דיננו וכו', שיש שם חמש נ"ו, שכל נ"ו היא גבורה קשה כנודע, כנגד חמש גבורות מנצפ"ך.

פרשת "פרה" היא כנגד מוח הבינה, שמתקנים אותו ע"י הטהרה והקדושה, ופרשת פרה היא מטהרת את האדם, שהתשובה היא באמא העליונה המטהרת ומנקה את האדם מעוונותיו.

פרשת "החודש" היא כנגד מוח החכמה שמתקנים אותו ע"י ראש חודש, כמ"ש ראשית חכמה, כי החכמה היא בראש כנודע, כי חדשי השנה כולם הם כנגד אברי הראש, וכמש"כ רבנו האר"י ז"ל בדרושי ר"ה, תשרי כנגד הגולגולת, חשון כסלו כנגד ב' אזניים, טבת שבט כנגד ב' עיניים, אדר כנגד החוטם, והפה נתקן כמה שמקדשים ישראל את החודש בפיהם. והם האברים המנהיגים את כל גופו של האדם לתורה ולמצוות, ה' יזכנו לתקן הכל.

כנגד ד' חושים:

עוד נודע שאלו הפרשיות ג"כ כנגד ארבע אותיות הוי"ה ב"ה, וכנגד ארבעה חושים שבאדם ראייה, שמיעה, ריח, דיבור, והם הכנה לקראת השנה הבאה עלינו לטובה המתחדשת בחודש ניסן ראש לחדשים.

זרמז נפלא רמזו בזה כי ד' החושים הנ"ל שמקומם בעי"ן, חוט"ם, אז"ן, פ"ה, גי' פורי"ם כי פורים הוא הכריח התיכון שבין הפרשיות שכן ב' פרשיות לפניו וב' פרשיות לאחריו.

טעמים לנתינת מחצית השקל

א. משמיעין על השקלים:

הטעם שנותנים מחצית השקל באדר וכבר מתחילים בקריאת פרשת שקלים קודם ר"ח, מפני שבזמן שבית המקדש היה קיים היו משמיעים על השקלים באחד באדר לשקול מחצית השקל לכל אחד מישראל, ולהביאם לבית המקדש כדי שיקריבו קרבנות מתרומה חדשה ממעות מחצית השקל החל מראש חודש ניסן, דאמר קרא "זאת עולת חודש בחדשו", אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה, וגמרינן בגמרא (מגילה כט:): בגזירה שוה שחודש זה הוא חודש ניסן, וכיון דבניסן בעי להקריב מתרומה חדשה, לכך מקדימין ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו. ואנחנו משלמים פרים שפתינו בקריאת הפרשה של "כי תשא" דכתיב בה ענין השקלים.

ב. להקדים שקליהם לשקלי המון:

עוד אמרו בירושלמי פ"ק דמגילה, אמר ר' שמעון בן לוי, צפה הקב"ה שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל, אמר, מוטב שיוקדם כספן של בני לכספו של אותו רשע, לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים.

ג. כנגד עשרת אלפים ככר כסף ששקל המון:

בתוס' (שם דף ט"ז) ד"ה "ודחי" כתבו, ז"ל: שמעתי שעשרת אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל שהיו שש מאות אלף, ע"כ. ביאור דבריהם הוא כי כשנחשוב סכום כל חצאי השקלים אשר נותנים ס' ריבוא כל ימי חייהם שהם חמשים שנה, [כי שנות האדם שבעים שנה, צא מהן עשרים שנה, כי החיוב מבין עשרים ומעלה, ישארו חמשים שנה], והרי כל אחד מישראל נותן במשך ימי חייו "מִנְהָ" למחצית השקל של קודש, [כי מחצית השקל הוא ב' דינרים, וחמשים פעם ב' דינרים הוא מנה], ולפי"ז ששים איש נותנים בחייהם ששים מנה שהם ששים אלפי כסף, א"כ ששים ריבוא מישראל עולה עשרת אלפים ככר כסף.

ד. זוקף את ראשם בני תשא:

במדרש תנחומא, מובא: בפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, משאני מת איני נזכר. אמר לו הקב"ה: חייך, כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה כשקורין אותה כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך. ע"כ.

וצריך להבין מה עניין זקיפת ראשם של ישראל כאשר הם קוראים פרשת שקלים? נקדים לבאר את מאמר חז"ל (נדה יג) אמר רב אסי, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ופירש רש"י: כי "גוף" שם מקום המיוחד לנשמות העתידיים להיות נולדים. %לכל אדם יש למעלה כדוגמתו למטה

ראוי לדעת, כותב ה'בני יששכר', שאף על פי שהנשמה יורדת להתלבש בגוף האדם למטה בעולם הזה, שורש הנשמה נשאר למעלה במקורה, ששמו "גוף". ואותו חלק הנפש אשר בשמים ממעל מאיר לאשר בארץ בגוף האדם, והחלק אשר בארץ משתוקק למקורו אשר בשמים. ואם כך, נמצא שיש לכל אדם שני חצאי נפשות - אחד למטה, בתוך הגוף הגשמי, ואחד למעלה, בשמים. וזהו שפירש המגיד ממעזריטש על הפסוק "עשה לך שתי חצוצרות כסף" - "חצוצרות" - שתי חצאי עורות, שהם שני חלקי הנפש, למטה ולמעלה, "כסף" - שהם נכספים ומשתוקקים זה לזה.

על פי זה, מבאר הרב, את מאמר חז"ל (ברכות יח) "אמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע, וזו היא מלכות שמים שלימה". והנה, חלק הנפש אשר למטה בעולם הזה כלול מרמ"ח אברים, וכן חלק הנפש שלמעלה בשמים, גם הוא כלול מרמ"ח אברים רוחניים, וכאשר מוסר האדם את נפשו לה' באהבה, מאירים שני חלקי הנפש, וכך מתחברים רמ"ח אברים של מטה עם רמ"ח אברים שלמעלה, ומקבלים "מלכות" [496]. וזהו פירוש מאמר חז"ל: "הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, יפנה ויטול ידיו, ויניח תפילין ויקרא 'קריאת שמע', [כתב השל"ה הקדוש בקיצור דיני קריאת שמע: ויארך באחד ויכוין שהוא מוסר נפשו ורוחו ונשמתו על קדושת שמו הגדול. ומי שמכוין כן בשעת קריאת שמע נחשב לו כאילו נהרג על קידוש השם יתברך], שכן כאשר האדם מוסר את נפשו ב"קריאת שמע", הוא מחבר את שני חלקי נפשו, רמ"ח אברים שלמטה עם רמ"ח אברים שלמעלה, שביחד הם בגימטריא "מלכות" - ולכן זוהי מלכות שמים שלימה". לפי זה יתבאר מדוע ציוה הקב"ה לתת דוקא תרומה לה' מחצית השקל, לא יותר ולא פחות, הדל לא ימעיט והעשיר לא ירבה. שכן אותו חלק נפש של האדם אשר למעלה בשמים, אינו צריך תיקון, כיון שאינו נפגם מחטא האדם למטה. ורק החצי של הנפש, הנמצא בעולם הזה, שנפגם מחטא האדם, הוא שצריך תיקון. ולכן, עיקר עבודת האדם היא לתקן חלק זה של הנפש, הנמצא למטה, כדי שיוכל לחברו עם חלק הנפש שנמצא למעלה בשמים. וזהו שנצטוו ישראל לתת מחצית השקל, כי "שקל" בגימטריא ארבע מאות ושלושים, כמו גימטריא של "נפש", ומכאן שמחצית השקל שהצטרפו ישראל לתת הוא כנגד מחצית הנפש אשר למטה בעולם הזה, שצריך תיקון.

לפי זה יתבאר הכתוב "כי תשא את ראש בני ישראל" שהוא מלשון לרומם. כלומר, כאשר תרצה לשאת ולחבר את נפשות ישראל למטה עם החלק הנפשות שלהם למעלה בשמים, אז "ונתנו איש כופר נפשו לה' מחצית השקל" - צריך לתת מחצית השקל, שהוא כנגד מחצית הנפש, שנמצאת כאן למטה בעולם הזה וצריכה תיקון, ועל ידי כך ניתן לרומם את הנפש שנמצאת למטה ולחברה עם הנפש הנמצאת למעלה בשמים.

משה רבנו שורש הדעת וע"י פר' שקלים מעוררים בחי' הדעת:

ומוסיף ה"בני יששכר", שמשה רבנו הוא בבחינת הדעת הכללית של ישראל, לכן בזמן שהיה משה רבנו בחיים, השפיע הוא לכלל ישראל מבחינת הדעת, ולימד את בני ישראל דעת איך לחבר את חלקי הנפשות אשר בארץ לרא"ש בני ישראל, היינו שורשם העליון אשר בשמים ממעל.

ואולם חשש משה רבנו פן כשייגנו אורו, אור הדעת, שוב לא יהיה לישראל הדעת הזו, וזה ששאל את הקב"ה: רבוננו של עולם, כשאני מת, אין אני נזכר, כלומר, לאחר פטירתו שוב לא היה מי שיחבר את נפשות ישראל לשורשם העליון. אמר לו הקב"ה: חייך, כשם שאתה עומד עכשיו, ונותן להם את פרשת שקלים, ועל ידי כך אתה זוקף את ראשם, דהיינו - מחבר את חלק נשמתם שלמטה שם שורש נשמתם שלמעלה, כך גם לאחר פטירתך מן העולם, בכל שנה ושנה, כאשר ישראל קוראים לפני את פרשת שקלים, אני מחשיב לך כאילו אתה עומד שם באותה שעה, וזוקף את ראשם.

ובכל שנה מתעורר בכל עדת ישראל, נשמת משה רבנו בחינת הדעת, ללמדם דעת ותבונה והשכל, לקשר עצמם בדביקות צורם ויוצרים, ואיך יקבלו עליהם עול מלכות שמים שלימה, כי זה כל האדם. ולכן קוראים פרשת שקלים בהגיע חודש אדר, שבחודש זה קיימו וקבלו היהודים מחדש קבלת התורה מאהבה במסירות נפש, כי עד היום היה מודעה רבא לאורייתא, ובזמן הנס קבלו עליהם ועל זרעם באהבה את התורה (שבת פח). וזה שמוכא בזוהר הקדוש (ח"ב קצ"א): "וקבלו היהודים - זה משה רבנו, כלל היהודים שקיבל מגילת אסתר מסיני".

נמצא, כי תכלית קריאת פרשת שקלים היא לעורר על ידי הקריאה, את התחברות נפשות ישראל למטה עם שורש הנשמות שלמעלה, וזאת על יד שיקבלו ישראל על עצמם עול מלכות שמים שלימה למסור נפשם למען קונם, הבורא יתברך שמו. ולפי זה נבין מה שדקדק המלך אחשוורוש לומר לאסתר המלכה: "עד חצי המלכות וינתן לך", שלא רצה שתהיה מלכות שלימה, ולא רצה שתהיה עבודת ישראל במסירות נפש, שידע שעל ידי זה תהיה מלכות שמים שלימה, ימחק זרע עמלק, ואז תעבור ממשלת זדון מן הארץ.

ה. פדיון נפשנו מהס"א וגונדא דיליה:

ידוע מה שאמר רבנו האר"י זיע"א, כי כל שנה ושנה מתגברת אותה קליפת המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד, והקב"ה הקדים את מצות השקלים לאבד את מחשבת המן לשקול עשרת אלפים ככר כסף. א"כ, כמו שבפעם הראשונה הקדושה התגברה על הס"א, וע"י מצות השקלים פדינו עצמנו ונפשותינו מיד המן וגונדא דיליה, כן בכל שנה ושנה כאשר קוראים בציבור פרשת שקלים, מכניעים את הס"א והמן הרשע, ופודים נפשינו מן הס"א ומקליפת המן, ומתעלים בקדושה. והוא מש"כ "כי תשא את ראש בני ישראל" וה' בראשם, ומתעורר ענין בנין ביהמ"ק, ויה"ר שנוכה לקיים מצות שקלים בפועל, אמן.

ז. להנצל מעין הרע של המן:

טעם נוסף לקריאת פרשת שקלים, משום שהמן הרשע בדק באיזה חודש ישים ויתן עין הרע על עם ישראל, והחליט שחודש אדר מסוגל לזה וכו', לכן נותנים בחודש אדר זכר למחצית השקל שזה הועיל בעבר נגד עין הרע של המן מעם ישראל.

ז. לכפר על נפשותיכם:

בירושלמי (שקלים פ"א) כתוב על הפסוק "זה יתנו מחצית השקל בשקל הקודש", כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו כזה יתנו. ומבואר בתוס' חולין (מב). שהראה הקב"ה למשה מטבע של אש לא משום שהיה קשה לו להבין מה הוא "מחצית השקל", אלא תמה משה כיצד מסוגלת מחצית השקל להיות כפרה על חטא זה. ואז הראה לו הקב"ה מטבע של אש שכידוע אומרים המפרשים שצריך לעשות המצוות ובפרט הצדקה בחמימות באש אהבת המצוה.

הבעש"ט המשיל ע"ז משל, לאחד שלמד מלאכת צורפות הכסף והזהב והמורה הראה לו את כל הפרטים הנצרכים למלאכה, אבל לא אמר לו שצריך לשים אש תחת הכסף או הזהב להתוך אותם כי דבר פשוט הוא מאד. ולאחר מכן כשהתלמיד עשה כל פרטי המלאכה לא שם אש, וברור שלא נעשה דבר.

זהו שהראה לו הקב"ה למשה מטבע של אש, כלומר נתינת המטבע לבד לא תעזור לכפר על נפשותיכם אלא רק ע"י החמימות והאש, אז יכפר על האדם.

ח. שקלים מלשון משקל:

עוד ביאור נפלא מובא בכתבי הרי"ח הטוב, שענין השמעת השקלים הוא מלשון משקל מאזנים, כי אמרו רבותינו בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ולכן צריך שישראל יעשו תשובה קודם,

כדי שיהיו ראויים להגאל. וזו כונתם ז"ל כי באדר משמיעים על השקלים, דהיינו שהאדם "ישקול" מעשיו מאשר חטא על הנפש, כמה מצוות יש בידו, וכן כמה עבירות יש בידו, כדי שיחזור בתשובה ויהיה ראוי לגאולה.

ט. והאלילים כרות יכרתון:

ועוד ביאר הרי"ח הטוב, כי שקלים גי' ת"ף, כמנין פלוניית (לילי"ת), כדי שנשבור כחה וכל גונדא דילה, והאלילים כרות יכרתון, וזה ענין של מחיית עמלק בחודש זה.

י. מדת הענוה:

עוד רמזו בענין הבאת השקלים בשוה העשיר והעני, להורות חיוב הענוה כי גדול וקטן שם הוא, על כן העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט, כולם שווים בחובתם וזכותם בעבודת הבורא.

טעמים לנתינת 'מחצית' ולא שקל שלם

חנה יש לדקדק מדוע צוה הקדוש ברוך הוא את עם ישראל שיביאו מחצית השקל ולא שקל שלם, והלא דבר שלם יש בו יותר חשיבות, כמצות לקיחת אתרוג דדוקא בשלם ולא בחסר, וכן בשבת מקפידים לקחת שני ככרות שלימות וצ"ב למה נשתנה ענין מחצית השקל. במפרשים הובאו כמה טעמים לכך.

א. לכפר על מכירת יוסף:

מצות מחצית השקל באה לכפר על עוון מכירת יוסף, וסכום מכירת יוסף היה עשרים גרה כסף, כמובא במדרש (ב"ר פר' פ"ד סי' ח"י): א"ר יהודה בר סימון אמר הקב"ה לשבטים אתם מכרתם בנה של רחל בעשרים כסף, לפיכך יהיה כל אחד ואחד מגיעו בקע לגולגולת, הה"ד (שמות לח) בקע לגולגולת מחצית השקל. ומפרש המתנות כהונה ע"פ הירושלמי, שעשרים כסף הם חמשה שקלים, וא"כ מגיע לעשרה אחים מחצית השקל לכל אחד ואחד, ולזה כתוב מחצית השקל בה' הידיעה, לרמז על אותו מחצית השקל שהגיע לכל אחד מהשבטים במכירת יוסף.

ב. במקום שעבוד מצרים:

עוד מבארים, ע"פ הידוע שיש חמש גבורות קשות והם חמשה שמות אלהים, ושם אלהים גי' פ"ו, וחמש פעמים פ"ו יעלה ארבע מאות שלושים, כמנין שקל. ומכיון שהיינו בשעבוד מצרים רק חצי מהזמן, לכן החצי השני צריך לתקן אותו ולכפר עליו ע"י מצוות מחצית השקל. והענין הוא, כי חצי מארבע מאות שלושים עולה כמנין מאתים חמש עשרה, ועם הכולל עולה רי"ו, כמנין "גבורה", וכידוע שהגבורות הם עיקר הדינים. והנה אדם יחיד לבדו אינו יכול לבטל

את כל הגבורות הקשות, אלא צריך את האחדות של כלל ישראל, ורק עי"ז יתבטלו כל הדינים ויתמתקו ה' שמות אלהים, ואז נזכה לגאולה שלימה בקרוב.

ג. רמז לאחדות:

עוד יבואר דמצות מחצית השקל שמביאים דוקא מחצית, לומר כי כל אחד מישראל בפני עצמו אינו אלא מחצית, ורק כאשר יתחבר עם רעהו באהבה ובלב שלם, אזי הוא מקבל השלמתו, ושניהם כאחד הם שלם. ובזה רמזו הנודע אשר בחרו כל מדפיסי הספרים לכתוב כינוי לשם השם הנכבד בצורת שני יודין כזה [י-י] כי בהתחברות שני יהודים יחדיו שורה שכינה ביניהם. אמנם אם הנקודות אחד מעל השני הרי זה כסימן סוף פסוק.

ד. לכפר על חטא העגל:

טעם נוסף יש בו, הנה נודע כי עם ישראל חטאו בחטא העגל חצי יום, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פרק ר' עקיבא) על הפסוק (שמות לב, א) "וירא העם כי בושש משה" לשון בא שש, לאחר שעברו שש שעות שראו שמשה לא בא אז עבדו עבודה זרה, לכן נצטוו זה כנגד זה להביא מחצית השקל לכפר על המעשה הרע שעשו בחצי יום.

ה. הנשים לא חטאו בעגל:

ועוד יש לומר שמכיון שהאנשים חטאו בחטא העגל ולא הנשים, שהרי הנשים לא רצו לתת מתכשיטיהן לעשיית העגל. והרי איש ללא אשה נחשב לחצי גוף, נמצא שרק חצי גוף עבד עבודה זרה לכן נצטוו לתת רק מחצית השקל.

ו. כל ישראל ערבים:

עוד ביאור על פי מה שמובא במדרשים שבחטא העגל לא חטאו ישראל קדושים, ורק הערב רב שעלו עמם הם עשו את העגל. אבל כל ישראל ערבים זה לזה, ולכפר על חטא זה שלא מיחו ישראל בידי הערב רב, וחטאו בסיבת הערבות, לפיכך נתחייבו במחצית השקל.

ז. לכפר על עשרת הדברות:

עוד פירוש יש בזה, שהרי השקל עשרים גרה, נמצא שמחצית השקל שווה לעשר גרה לכפר על עשרת הדברות שעברו עליהם [דעת זקנים מבעלי התוס'].]

ח. לכפר על נפשותיכם:

עוד יבואר לפי הא דמחצית השקל הוא לכפר על נפשותיכם, יובן דדוקא מחצית, לפי חשבון דרביעית דם היא הנפש. ומשקל רביעית דם הוא כ"ה סלעים, ואם נחשב מספר מחצית השקל של חמשים שנה יעלה בדיוק כ"ה סלעים. ועבודת המקדש היתה עד גיל חמשים כמו

שנאמר: "ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה". [או שחשבון חמשים שנה יחשב מבן עשרים עד בן שבעים, דימי שנותינו שבעים שנה].

ט. להכריע העולם לכף זכות:

איתא בגמ' קידושין (דף מ'), ונפסק ברמב"ם הל' תשובה (פ"ג ה"ד): לעולם יראה אדם את העולם כולו, חציו זכאי וחציו חייב, עשה עבירה אחת הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה, עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות. רמז להכרעת העולם כולו לכף זכות היא מחצית השקל.

י. משמיעין מלשון כינוס (אחדות):

על ידי שכל איש יהודי נותן מחצית, מתחברים כל המחציות להיות שלם אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. וזהו תשובת המשקל לקטרוגו של המן "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", היא אחדות ואהבת ישראל. ולפיכך אמרו חכמים "משמיעין על השקלים" ולא מכריזין, כי משמיעין הוא לשון כינוס והתאספות כמו שכתוב (שמואל-א טו) "וישמע שאול את העם".

מעשה על ר' חיים מוולוז'ין בענין הנ"ל:

מעשה אשר פלש המצביא הגדול נפוליאון קיסר, מצרפת לרוסיה, עם צבא אדיר שהיו בו למעלה מחצי מיליון אנשי חרב מלומדי מלחמה, היה זה בחודש תמוז תקע"ב אחרי הצלחות מרשימות ביותר, רוב מדינות אירופה כבר נכנעו למרותו של נפוליאון, אולם החלטתו של נפוליאון אם להסתער על לב הממלכה הרוסית לוותה בהתלבטויות רבות. שמע נפוליאון על גדלותו וחכמתו הרבה של הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, וכאשר הגיעו נפוליאון וצבאו לחניית לילה סמוך לוולוז'ין ביקש נפוליאון להפגש ולהתייעץ עם רבי חיים. הוא פנה אליו ושאלו: "מה דעתך על עתיד מלחמה קשה זו שפתחתי בה, האם תסתיים אף היא בניצחון כביר, או חלילה אסון נורא מוכן לי אי שם בדרכי".

השיבו רבי חיים, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לנסיך אחד שעשה פעם את דרכו במרכבה אדירה רתומה לארבעה סוסים אבירים ומשובחים. והנה בהגיעו לתוך יער עבות מעדו רגלי אחד הסוסים לתוך ביצה טובענית, ומשך אחריו גם את שאר הסוסים, והמרכבה התהפכה על צידה, כל מאמצי העגלון והמשרתים לחלצם מן הבוץ עלו בתוהו. עברו שעות אחדות והנה איכר פשוט מתקרב עם עגלתו הרעועה, רתומה לשלשה סוסים כחושים ודקים מאד, ואף הם החלו מועדים ושוקעים בביצה, אולם האיכר שלף מיד את שוטו, הצליף על הסוסים אחת

ושתים, אלו אזרו את שארית כוחם, נעו לכאן וזו לשם, ופתאום משכו את העגלה אל מחוץ לביצה, ויהי הדבר לפלא בעיני הנסיך ומשרתיו.

ניגש הנסיך אל האיכר ותמה באזניו, לי יש ארבעה סוסים אבירים ומיוחסים ולך שלושה צנומים ודקים ולפלא הוא איך דוקא הסוסים שלך נחלצו ברגע אחד מן הבוץ, ואילו שלי כבר שעות מתבוססים בבוץ ולא יודעים איך להמלט מצרה זו. הסביר לו האיכר, הסוסים שלך מיוחסים המה, כל אחד מהם נטלת מהטובים מדינה, ממדינות שונות, לפיכך כשאתה מצליף על גבן, מושך כל סוס והמובחרים שבכל לרוח אחרת ואינם מצליחים להתאחד למען המטרה. מה שאין כן הסוסים שלי הדלים והכחושים, כולם ממשפחה אחת, אמא ושני בניה, לכן כשמכה אני את האחד גם השנים האחרים נחלצים מיד לעזרתו.

והנמשל, אמר רבי חיים: כיוצא בזה בענין שאנו דנים בו. אתה המלך נפוליאון דומה לנסיך ההוא, לרשותך צבא אדיר מחומש ומאומן היטב, אלא שאינו עשוי מעור אחד, מורכב הוא מצבאות אוסטריה, פרוסיה, ספרד ואיטליה, שנלוו אל הצבא הצרפתי אשר תחת פיקודך, לפיכך מתאמץ כל אחד מהם להסב לעצמו את תהילת הנצחון, ועוד ששמח בנפילת עמיתו בן ארץ אחרת. מה שאין כן צבא רוסיה, אף כי דל וצנום הוא באמצעים, כיון שמאוחד הוא, בנוי הוא כמקשה אחת, מבני עם אחד הלוחמים להגנת ארץ אחת ארצו שלו, הרי כל אחד חש בסכנה המשותפת עליו ועל חברו גם יחד, ועושים יד אחת לחרף נפשם על הצלחתם וניצחונם. "מכאן הוד מלכותו נובע הפקפוק שלי בניצחונכם" סיים רבי חיים מוולוז'ין את פרשנותו על עתיד המלחמה. ואכן התברר שצדק, וחכם עדיף מנביא. [אבי הישיבות]

עניני צדקה

מטבע דומה לאש:

כתב הנועם אלימלך, כי בשעת נתינת מעות יש לזכור כי כל מטבע דומה לאש שכמו האש בכוחה לשרוף ולהשמיד, או לחילופין להשתמש בה לתועלת, כגון לבשל בה אוכל וכדומה, כך גם הממון אם נותנים אותו למטרה רצויה, לשם צדקה וגמילות חסדים, הרי הוא מביא תועלת מרובה לאדם, ואם משתמשים במטבע זו דברים אסורים אזי היא עלולה לשרוף ולגרום נזקים גדולים. לכן כשאדם נותן צדקה ידע כי זוהי ההשתמשות הכי טובה בכסף שעל ידה הוא מקבל שפע של טובה בעולם הזה ובעולם הבא. [נועם אלימלך]

וצדקה תציל ממות:

מובא באבות דרבי נתן (פרק ג') מעשה בחסיד אחד שטבעה ספינתו בים. רץ רבי עקיבא לבית דין להעיד על אותו חסיד שטבע כדי להתיר את אשתו להנשא ולא תחשב לאשת איש.

והנה עוד לא הספיק רבי עקיבא להעיד, ראה שהחסיד הזה הגיע לבית הדין ואמר לו ידעתי שאתה תלך להעיד עלי, לכן מיד הגעתי לכאן שידעו שאני חי. שאלו ר' עקיבא מי הציל אותך, ענה צדקות שהייתי רגיל לעשות, הם שהצילו אותי, כי כשנכנסתי במצולות הים שמעתי שגל אחד אמר לחבירו רוצו ונעלה אותו, משום שעשה צדקה כל ימיו. באותה שעה פתח רבי עקיבא ואמר ברוך אלוקינו שבחר בתורתו שעומדת לעד, וצדקה תציל ממות.

בזכות הצדקה:

ידוע דעל ידי שאדם מפריש מכספו לצדקה בזה הוא מונע מעצמו מללכת לרופא חלילה עבור איזה טיפול וכדו', בפרט כשהטיפול כרוך בהוצאות מרובות. ולכן טעות חמורה היא לחשוב שבמקום לתת כסף לצדקה היה אפשר לקנות סלון יפה לבית, כי האדם לא יודע מה נגזר עליו בשמים.

מעשה על רבנו מרדכי שרעבי בענין הנ"ל:

ומסופר על מו"ר ועט"ר המקובל האלקי רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל, שיום אחד פנה אליו יהודי בדמעות שלישי ואמר לו שיש לו גידול בגוף ב"מ, וצריך לעבור ניתוח בעוד שבועיים. הסתכל הרב על הצילום ואמר לו, בעזרת ה' לא תצטרך לעשות ניתוח, רק תתן שתיים עשרה אלף לירות עבור התיקון שנעשה. למרות שבדרך כלל היה הרב מבקש ששים לירות אבל במקרה הזה למרבית הפלא ביקש הרב סכום גדול. באותו יום הלך החולה, לוח את הכסף ונתן לרב את כל הסכום הנדרש.

מיהר הרב לחלק למוסדות ולאברכים את כל הכסף, ועשה תיקון. לאחר שבועיים אמר לו הרב תאמר לרופאים שאני מבקש שלא יעשו ניתוח לפני שעושים צילום חוזר. הלך ואמר לרופאים כדברי הרב ולא הסכימו, וטענה בפייהם - יש לנו צילום ברור מפעם שעברה, ושום דבר לא ישתנה. לאחר הפצרות רבות הסכימו הרופאים לצילום חוזר ואכן נדהמו למראה עיניהם כשראו שאין שום דבר בגופו ושלחוהו לביתו לחיים ולשלום.

נסע האיש שוב לביתו של הרב, להודיעו על הבשורה הטובה, אמר לו הרב דע לך שנגזר עליך בשמים להוציא סכום של שתיים עשרה אלף לירות. התפללתי להקדוש ברוך הוא שהסכום הזה תוציא למקומות טובים ולא עבור טיפולים ורופאים, ובחסדי ה' נענתי בתפילה.

רמז במילה 'מחצית':

ידוע שבחודש זה המן הרשע רצה להשמיד ח"ו את עם ישראל. וצוה אותנו הקב"ה ליתן מחצית השקל כדי להקדים לשקלי המן ולבטל את המיתה מעל עם ישראל ע"י מצות מחצית

השקל, ויש רמז לצדקה זו שמצלת מן המיתה במילה "מחצית", דהנה הצ' שבאמצע תיבת מחצית היא צדקה. וע"י הצדקה מרחיק את המות, שהרי האותיות הרחוקות מהצ' הם מ' בתחילה ות' בסוף, אותיות מ"ת, והאותיות הקרובות הם ח"י הסובבים את הצ' הרומזת לצדקה, ובזה רמז שהצ' שהיא מצות הצדקה מרחיקה את המות ומקרבת את החיים אליה, ע"י מצוה יקרה זו של מחצית השקל.

מעוֹת במקום מוֹת:

בגמ' מגילה אמרו: אין מדקדקין במעוֹת פורים, אלא כל הפושט את ידו נותנים לו. ומבארים מאמר זה ע"פ מש"כ בתהלים (לג): "הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו, להציל ממות נפשם ולהחיותם ברעב". דהנה כאשר נגזר ח"ו על האדם גזר דין מוֹת, יש כח ע"י תפילת הצדיקים לבטל הגזרה הזו, וכן ע"י מצוֹת הצדקה יש כח לבטל את הגזרה. דהנה גזר הדין היורד מן השמים הוא אותיות מוֹת, וע"י תפילת הצדיק והצדקה זוכים להמשיך אות ע' ומכניסים אותה באותיות מו"ת ונעשה "מעוֹת". וזה רמזו בפסוק הנ"ל 'הנה עין ה' אל יראיו', כלומר אות עי'ן היא אצל הצדיק יר"ש 'להציל ממות נפשם' של הרשעים, ולהכניס אות העי'ן בין אותיות מו"ת, ונעשה מעו"ת. וז"ש אין מדקדקין במעוֹת פורים, כל הפושט נותנים לו אות עין ומצילים אותו מן המוֹת, אמן. [המגיד מקוונין]

צדקה קודם התפילה:

גם מעוֹת גי' תפלה (ע"ה), שקודם התפלה יתן מעוֹת בסוד "ואני בצדק אחזה פניך", ואז יזכה שתשמע תפילתו ויבטלו מעליו כל גזירות קשות ורעות.

וגם את המת יחצוֹן:

עוד רמז במחצית השקל על ענין הצדקה, דהנה 'מחצית' הוא אותיות מת-חצי. כלומר אותיות חצי מהמילה מחצית מפרידים בין אותיות מת. והוא על דרך הפסוק "וחצו את כספו וגם את המת יחצוֹן". כי צדקה תציל ממות, ולכן ע"י "וחצו את כספו" לצדקה, זוכה הוא שגם "את המת יחצוֹן", כלומר יחלקו ויפרידו אותיות מת, ויהפך למחצית השקל, ויזכה לחיים ארוכים.

וזהו שאמר הכתוב "זה יתנו מחצית השקל... ולא יהיה בהם נגף", כלומר ע"י הצדקה יהיה כופר לנפשו ולא יהיה בהם נגף, כי אם חיים ארוכים מלאים ברכת ה'.

מצות מחצית השקל מכפרת על חטא העגל וכתוב בו כי תשא את ראש ב'י לאהר אותיות רא"ש באים אותיות שב"ת וזה שאמר כי תשא את רא"ש וא"כ היא מרמזת לשבת וזכות השבת ושמירתה מכפר על על חטא העגל

חז"ל (ירושלמי שקלים ט:) גילו לנו, שמצוות מחצית השקל תרומה לה', באה לכפר על חטא העגל: לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל... רבי יוחנן בן זכאי, לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה.

ו**כתב** בעל חידושי הרי"ם בספר "הזכות" מפרש: "כי תשא את ראש בני ישראל", שהוא רמז על שבת קודש, כי אם מנשאים אותיות רא"ש לאותיות שלאחריהן מקבלים אותיות שב"ת אחרי ר' היא ש', אחרי א' היא ב', אחרי ש' היא ת', הרי אותיות שב"ת.

נמצינו למדים, כי מצות מחצית השקל היא רמז על שבת קודש, ואם נצרף לכך מה שמבואר בירושלמי ובמדרש כי מחצית השקל הוא כפרה על חטא העגל, הרי מבואר כי שמירת שבת היא כפרה על חטא העגל. וכן כתב השל"ה הקדוש בפרשתנו לבאר הטעם שהקהיל משה את ישראל לצוות להם על השבת, כי היא כפרה על מה שחטאו בעגל. ומבאר הטעם לכך על פי מה ששינונו בגמרא (שבת קיח:): "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו.

והרי זה מצטרף לפסוק הראשון בפרשתנו: "כי תשא את ראש", שהוא רמז על שבת קודש, ולמצות מחצית השקל שהיא גם כן רמז על שמירת שבת, כדי לכפר בכך על חטא העגל.

ו**כתב** ה"בני יששכר" (שבתות מאמר א סימן י) לבאר מאמר חז"ל (שבת קיח:): "אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון, שנאמר (שמות טז-כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט, וכתוב בתריה (שם יז-ח) ויבא עמלק". וצריך להבין הקשר בין שמירת שבת ראשונה ובין שליטת אומות העולם בישראל.

ו**ביאר** ה"בני יששכר" על פי הקדמה מדברי ה"מגלה עמוקות" (פרשת לך לך דף טז.), לבאר מה שהראה הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים (בראשית טו-י): "ויקח לו את כל אלה ויבתר אותם בתוך", על פי הידוע שישנם שבעים אומות העולם, והנה הם נחלקים לשני חלקים, ל"ה אומות הם משמאל של הקדושה, ושרו של עשו הוא סמא"ל ממונה ועומד עליהם, ולעומת זה ישנם ל"ה אומות מימין של הקדושה, ושרו של ישמעאל הוא רה"ב ממונה ועומד עליהם.

נמצא לפי זה כי שבעים אומות הם אל"ה מול אל"ה, כלומר ל"ה אומות מימין עם א' העומד עליהם וכן ל"ה אומות משמאל עם א' העומד עליהם, ואמנם ישראל עם קודש נמצאים בתווך באמצע בין שני אל"ה, וזהו רמז הכתוב: "ויקה לו את כל אלה" - הם שתי פעמים אל"ה של שבעים אומות, "ויבחר אותם בתוך", שביתר אותם לשני חלקים והכניס את ישראל בתווך בין שניהם. וזהו רמז הפסוק (תהלים כ-כח): "אלה ברכב ואלה בסוסים", היינו אל"ה מול אל"ה שהם שבעים אומות, "ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר.

מוסיף על כך ה"מגלה עמוקות" דבר פלא, כי מטעם זה יום המנוחה של ישראל עם קודש הוא בשבת קודש, ואילו להבדיל אלף הבדלות יום חגם של הישמעאלים הוא ביום ו' שהוא צד ימין של שבת קודש, ויום חגם של בני עשו הוא אדום הוא ביום א' צד שמאל של הקדושה, וישראל שהם באמצע ניתן להם למורשה יום שבת קודש. וזהו שכתוב (ויקרא כב, לב): "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - "בתוך" דייקא, כי בני ישראל נמצאים באמצע בין עשו וישמעאל, עד כאן. נמצינו למדים מזה, כי קדושת שבת באמצע מבטלת קליפות ישמעאל ועשו שהם מצד ימין ושמאל של הקדושה וממונים על ע' אומות. הנה כי כן זהו שאמרו חז"ל: "אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון". כי אם היו שומרים שבה הראשונה היו מבטלים קליפות עשו וישמעאל שמצד שמאל וימין של שבת קודש, שהם השורש של כל השבעים אומות, ושוב לא היתה כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

ומוסיף ה"בני יששכר" על כך רמז נאה שב"ת בגימטריא זרזי"ר עור"ב, והביאור בזה על פי מאמרם בגמרא (ב"ק צב): על הפסוק (בראשית כח, ט): "וילך עשו אל ישמעאל, לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו". ומפרש ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן מ) כי קליפת עשו נקראת "עורב" וקליפת "ישמעאל" נקראת זרזיר והתחברו יחד כי הם בני מין אחד להילחם כנגד הקדושה, על כן שב"ת בגימטריא זרזי"ר עור"ב ללמדנו ששבת בקדושתו מבטלת שתי הקליפות של עשו וישמעאל.

וכותב ה"מגלה עמוקות", "וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל". כי ישמעאל בהיותו הזוהמה של אברהם בעל החסד, הנה הוא חסד מצד הקליפה שהיא קליפת חמור, ועשו שהוא הזוהמה של יצחק בעל הגבורה, הרי הוא גבורה מצד הקליפה קליפת שור. והנה שתי קליפות הללו עשו וישמעאל הן קליפות קשות הממונות על שבעים אומות העולם, כי שרו של עשו ממונה ועומד על ל"ה אומות שהם מצד שמאל גבורה דקליפה, ושרו של ישמעאל ממונה על ל"ה אומות מצד ימין חסד דקליפה, ולכן אסרה תורה לחברם יחד: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", כי יש סכנה גדולה לחבר שני כוחות הללו, שהם שורש הטומאה של שבעים שרי אומות העולם.

מעֵתָה נבין דברי נעים זמירות ישראל במזמור: "מזמור שיר ליום השבת", המבוסס כל כולו בשבח קדושת יום השבת: "כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און". ויש לדקדק במה שבחר להכפיל לשונו להזכיר פעמיים: "כי הנה אויביך" - "כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו", והיה יכול לומר בקיצור: "כי הנה אויביך ה' יאבדו יתפרדו כל פועלי און".

אך לפי האמור יש לומר כי דוד המלך רמז בכך, על הכוח הגדול של קדושת שבת להפריד בין שתי בחינות של אויבי ה', ל"ה אויבים מימין שתחת קליפת ישמעאל ול"ה אויבים משמאל שתחת קליפת עשו, וזהו שאמר: "כי הנה אויביך ה', הם ל"ה אומות מימין עם ישמעאל העומד עליהם, שכן כי הנה אויביך יי ראשי תיבות בגימטריא ל"ה עם עוד א' שהוא ישמעאל. והוסיף לומר: "כי הנה אויביך יאבדו", הם ל"ה אומות משמאל עם עשו העומד עליהם, שכן כי הנה אויביך יאבדו ראשי תיבות גם כן בגימטריא ל"ה עם עוד א' שהוא עשו, ועל שניהם יחד אמר: "יתפרדו כל פועלי און", בכוח שבת העומדת בתווך ביניהם הם נפרדים ומתבטלים.

הנה כי כן יאירו עינינו להבין מדוע שמירת שבת היא כפרה על חטא העגל, כי בחטא העגל התחברו שני כוחות הטומאה של עשו קליפת שור וישמעאל קליפת חמור, שהרי מטעם זה יצא העגל בצורת חצי שור וחצי חמור. אולם על ידי שמירת שבת הרי אנו מפרידים בין שני כוחות הטומאה, בין ישמעאל קליפת חמור מימין ובין עשו קליפת שור משמאל, ובכך יש תיקון נפלא לחטא העגל כי יתפרדו כל פועלי און.

קריאת התורה לפרשת שקלים

קודם קריאת פרשת שקלים אומרים זה

לשם יזוּד קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתֵיהּ

זו"ן יאהדונה

בְּדוּזִילוֹ וּרְזִימוֹ	וּרְזִימוֹ וּדְזִילוֹ
יאההויהה	איההויהה

לְיִזְדָּא שֵׁם י"ה אר"א בר"ה זו"ן

בְּיִזְדָּא שְׁלִים

יהוה

בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְשִׁמֵּעַ קְרִיאַת פְּרֻשַׁת שְׁקָלִים כְּמוֹ שֶׁתְּקַנּוּ לָנוּ חֻכְמִים וְכְרוֹנָם לְבִרְכָה לְתַקֵּן שָׂרֵשׁ מַצְוֵה זוּ בְּמָקוֹם עֲלִיּוֹן לַעֲשׂוֹת נְחֵת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ, וְלַעֲוֹרֵר שְׁקַל הַקֹּדֶשׁ הָעֲלִיּוֹן לְפָדוֹת נַפְשֵׁינוּ וְנַשְׁמֹתֵינוּ מִן קַלְפַת הַזֶּמֶן וְגוֹנְדָא דִּילֵיהּ. וּבִסְגָלַת קְרִיאָה נֶאֱמָנָה זֹאת, נִזְכָּה לְהַכְנִיעַ כּוֹחוֹת הַסְּמָרָא אַחֲרָא וְקַלְפַת (לִילִית) הָעוֹלָה גִּימ' שְׁקָלִים, וְלִמְחוּתָם מִן הָעוֹלָם. וְתָרוּם וְתִגְבִּיהַ קְרַנְנוּ לְמַעְלָה עַל יְדֵי מִשָּׁה עֲבָדְךָ כְּמוֹ שֶׁהַבְּטַחְתָּנוּ כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבְחֻסְדְּךָ תִּבְנֶה בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּינוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, לְאַשְׁרֵר וּלְקַיֵּם מִצְוֹת שְׁקָלִים בְּפַעַל. וַיְהִי גַעַם אֲדָנִי אֲלֵהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָהוּ:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כִּי תִשָּׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ
כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה יֵאָהֲדוּנְהִי בְּפִקֹּד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה
בָּהֶם גִּנּוּף בְּפִקֹּד אַתֶּם: זֶה ׀ יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־
הַפְּקֻדִים מִזֹּצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים זָרָה
הַשֶּׁקֶל מִזֹּצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה יֵאָהֲדוּנְהִי: כָּל
הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן
תְּרוּמַת יְהוָה יֵאָהֲדוּנְהִי: הָעֶשְׂרִי לֹא־יִרְפֶּה וְהַדָּל
לֹא יִמְעִיט מִמִּזֹּצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה
יֵאָהֲדוּנְהִי לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: וְלִקְזֹזֹת אֶת־כֶּסֶף
הַכֶּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה
יֵאָהֲדוּנְהִי לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:

ביאור ההפטר

תוכן ההפטר

יהודע הכהן כרת ברית עם המלך והעם שיעבדו את ה', וכן כרת ברית בין המלך והעם שהיו העם נאמנים למלכם.

אחר כך ניגשו כל העם לבית הבעל שברו והרסו את הצלמים הרגו את מתן כהן הבעל, את עתליהו המיתו בחרב, והושיבו על כסא המלוכה את יהואש, שעשה את הישר בעיני ה' כפי שלימד אותו יהודע הכהן.

יהואש הציע בתחילה לכהנים שהם יקחו לעצמם את השקלים שתורמים בני ישראל, וכן כספי ערכים וחרמים, והם יחזקו את בדק הבית. אך כשראה שהכהנים לא חיזקו את בדק הבית, הציע יהואש לכהנים שלא יקחו יותר את הכסף, אלא יתנו אותו לבדק הבית, הכהנים הסכימו לדבריו.

ולכן יהודע הכהן לקח ארגו אחד, עשה חור במכסה והציב אותו ליד המזבח, ואז כל מי שבא לבית ה' שם בארגו את תרומתו. וכשראו שהכסף בארגו רב, באו לקחו את הכסף ונתנו אותו לעושי המלאכה לגודרים ולחוצבים ולכל תיקון הנחוץ בבית, הם בחרו אנשים נאמנים ולכן לא חישבו איתם אלא סמכו עליהם.

מכסף זה לא קנו כלים לבית המקדש כגון מזרקות, חצוצרות כלי זמר וכדומה, אלא השתמשו בו לבדק הבית בלבד.

אך כסף אשמות וחטאות, שהוא כסף שאדם הפריש לקנות אשם או חטאת ונתר לו כסף, ניתן לכהנים וקנו בו עולות, את הבשר הקריבו על המזבח ולעצמם לקחו את העורות.

מלכים ב פרק יא פסוק יז - פרק יב פסוק יז.

וַיְכַרְתּוּ יְהוּדָע הכהן שהיה בזמן יואש מלך יהודה, והוא כרת בתחילה **אֶת־הַבְּרִית**

בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לַהֲיֹת המלך והעם **לְעַם לַיהוָה**

שיהיו כולם נאמנים לעבודת ה' ולהסיר הבעלים, ואח"כ כרת ברית וַיִּבֶן הַמֶּלֶךְ וַיְבַן הָעָם שיהיו
העם נאמנים למלכם (רש"י): ידוכנגד הברית הראשונה אומר וַיָּבֵאוּ כָּל-עַם הָאָרֶץ
בֵּית-הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ וַיִּתְּצוּ וְהִרְסוּ אוֹתוֹ וְאֶת-מִזְבְּחֹתָיו (מִזְבְּחֹתָיו קרי)
וְאֶת-צִלְמֵי שִׁבְרוּ הַיֵּטֵב בחוזק (מ"צ) וְאֶת מַתָּן כְּד שמו כִּתְּנוּ הַפֶּעַל
הָרָגוּ לְפָנָי הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשֶׂם הַכֹּהֵן פְּקֻדֹת מְמוֹנִים עַל-בֵּית יְהוָה
כפי שתיקן דוד, כי עתליהו ביטלה סדר משמרות הבית (רש"י): יט וכנגד הברית השניה בין המלך ובין העם אומר
וַיִּקַּח אֶת-שָׂרֵי הַמְּאוֹת וְאֶת-הַכֹּהֲנִים הַגְּבוּרִים הַאֲדִידִים וְאֶת-הָרָצִים
הַמְּוֹשְׁלִים (מלבי"ם) וְאֵת כָּל-עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת-הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה
וַיָּבֵאוּ הָרֶדֶד-שֶׁעַר הָרָצִים אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל-פֶּסֶא
הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׁמַח כָּל-עַם-הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקֵטָה נחה, ולא נתעוררה
עוד מלחמה בעבור זה [על הריגת כהן הבעל וניתוח העבודה זרה], כי וְאֶת-עֵת לֵיהוֹ שְׁהִיטתה לב בעלה
יהוורם מלך יהודה אחרי תועבות אביה ואמה איזבל הַמִּיתוּ בַּחֶרֶב בֵּית מֶלֶךְ (הַמֶּלֶךְ
קרי) והעם שמחו בהריגת עתליהו ולא היה עוד מי שיעורר מלחמה (מ"ד):

יבא בֶּן-שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאֵשׁ בְּמֶלְכּוֹ [א]: ב בְּשַׁנַּת-שֶׁבַע לַיהוֹאֵשׁ

עיונים והארות

יהוידע המתקן. רבי אלעזר אומר בעליית בית
המקדש היה טמון, ר' שמואל בר נחמן אמר בתאים
היה טמון, א"ר נראין דברי ר' אלעזר בימות החמה

א. בן שבע שנים יהואש במלכו. בשנת כ"ג ליואש
בדק את הבית, הרי קנ"ה שנים משבנאו שלמה
עד שבדקו יואש. משנולדה קללה בימי שלמה נולד

מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ יְהוָה בְּן אֲחִיזֵה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם

וַיִּשֶׁם אִמּוֹ עֲבִיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע: וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶשֶׁר בְּעֵינָי

יְהוָה כָּל-יָמָיו אֲשֶׁר בַּן הוֹרָהוּ לְמַדּוֹ יְהוֹדָע הַפֶּהּן וְאַחֲרֵי מוֹת יְהוֹדָע

הַשְּׁחִית דְּרָכּוֹ (מ"צ ו"ד) [ג]: דַּרְךְ הַבְּמֹת יָחִיד לֹא-סָרוּ לֹא בּוֹטְלוּ שֶׁהִקְרִיבוּ עֲלֵיהֶם לְשֵׁם ה'

עיונים והארות

להשתחות למלך, ועשאוהו אלוה, אמרו לו: הנכנס לבית קדש הקדשים שעה אחת מסוכן למות, ואתה נחבאת בו שש שנים, כדאי אתה להיות אלוה, אז שמע המלך אליהם (רש"י).

ג. ויעש יהואש הישר בעיני ה' כל ימיו אשר הורוהו יהודע הכהן - אמר הכתוב "כל ימיו אשר הורוהו יהודע הכהן", לשון הוראה ולא לשון לימוד, שהוראה פחותה מלימוד, ולכן במות מורוהו סטה מן הדרך.

ויש מפרשים "הורוהו" מלשון "הורים", כמו שאמרו: "אשא עיני אל ההרים" - אל ההורים, שהמלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו.

ונראה שתיבות "כל ימיו" מוסב על יהודע, שכל ימי חייו של יהודע הורוהו ללכת בדרך הטובה, אבל בסוף ימיו החמיץ, שקבלוהו לאלוה.

והטעם שקיבלוהו לאלוה, אמרו לו: אלוהי שאתה אלוה לא היית יוצא לאחר שבע שנים מבית קדשי הקדשים. אמר להם: כן הוא, וקיבל על עצמו ליעשות אלוה והשחית לנפשו, שנאמר: "ויהי לתקופת השנה עלה עליו חיל ארם", וכתוב: "ואת יואש עשו שפטים", אל תקרי "שפטים" אלא "שפוטים" דהיינו עונשים כבדים. וזה כדי להראות שאיננו אלוה. ואנו רואים מכאן עד כמה יכול היצר לבלבל את האדם (מעם לועז).

ודברי ר' שמואל בימות הגשמים. אמר דוד כי אתה תאיר נרי ביהושבע, וה' יגיה חשכי ביהודע (סדר עולם).

בן שבע שנים יהואש במולכו. כידוע יהושבע בת המלך יורם אחות אחזיה, כאשר ראתה את מעשיה האכזריים של אמא שלה (עתליה) שהשמידה כל זרע המלוכה (כמסופר בפרק יא פסוקים א-ג) נכמרו רחמיה על יואש בן אחזיה וגנבה אותו מתוך בני המלך המומתים, והחביאה אותו בבית קודש הקודשים במשך שבע שנים.

בן שבע שנים יהואש במולכו - הכתוב מספר כאן שלאחר שהחביאו את יואש בבית קדש הקדשים במשך שבע שנים, הכתירוהו להיות מלך. והטעם שהמתינו עד שהיה בן שבע, כיון שקודם לכן אין עדיין לתינוק דעת, ואפילו לענין מקח וממכר, וכמו שאמרו במשנה (גיטין ה, ז): "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר", וזה דוקא משהיה בני שש ובני שבע, וכאן למלוכה המתינו עד שהיה בן שבע.

ועוד טעם שהמליכוהו בהיותו בן שבע, שאחת לשבע שנים היו מפנים את קדש הקדשים והיו משלשלים את האומנים בתיבות, ולכן לא יכלו עוד להצפינו שם, שלא ידעו האומנים ויגלו הסוד (מעם לועז).

ב. אבל משמת יהודע, אז באו שרי יהודה

עֹד הָעַם מְזַבְּחִים וּמִקְטָרִים בַּבָּמֹת וּנְאֻסְרוּ מִשִּׁנְבְּנָה הַבַּיִת (מ"ד) וְעַנְשָׁם כִּרְתִּי:
 ה' וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יְהוָה אֵל־הַכְּהֹנִים כֹּל־כֶּסֶף הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר־
 יוֹבֵא בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף עֹזֵר הוּא מַחְצִית הַשְּׁקָל שְׁנֹאמַר בּוֹ כֹל הַעֹוֵבֵר עַל הַפְּקוּדִים וְכֹן
 אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֲרֹכּוּ שֶׁהַתְּנָדָב וְאִמֹר עֲרֹכִי עָלַי, וְכֹן כֹּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה
 עַל לֵב־אִישׁ לְהָבִיא נִדְבָה בֵּית יְהוָה כְּגֹוֹן הָאוֹמֵר הִרִי עָלַי מִנְּה לְבָדֵק הַבַּיִת (רש"י):
 וְכֹל הַכֹּסְפִים הָלְלוּ יִקְחוּ לָהֶם הַכְּהֹנִים לְעֲצֻמָם אִישׁ מֵאַת מִכָּרוּ יָדִידוֹ וּמִיֹּדְעוֹ
 וְהֵם תְּמֹרֵת זֶה מֵהַכֶּסֶף שֶׁלָּהֶם יִחְזְקוּ אֶת־בְּדֵק הַבַּיִת יִתְקַנּוּ כֹל מִקּוֹם הַצְּרִיךְ תִּיקֹוֹן
 לְכֹל אֲשֶׁר־יִמְצָא שָׁם בְּדֵק שְׁבוּר אוֹ רְעוּע (ע"פ מ"ז) שְׁנֵתְגַלָּה ע"י בְּדִיקָה: ז וַיְהִי
 בַּשָּׁנָת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יְהוָה רָאָה הַמֶּלֶךְ שׁ לֹא־חִזְקוּ
 הַכְּהֹנִים אֶת־בְּדֵק הַבַּיִת: ח וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוָה לְיְהוֹיָדָע
 הַכְּהֵן וּלְכַהֲנָיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מַדּוּעַ אֵינְכֶם מְחִזְקִים אֶת־בְּדֵק
 הַבַּיִת וְעַתָּה אֶל־תִּקְחוּ־עוֹד כֶּסֶף לְעֲצֻמְכֶם מֵאַת מִכָּרֵיכֶם מִיִּדְיָכֶם,
 וְאֵל תִּחְזְקוּ הַבַּיִת מִשְׁלָכֶם, אֵלֹא כִּי־לְבַדֵּק הַבַּיִת תִּתְנַהֲוּ תִתְּנוּ אֵת הַכֶּסֶף שֶׁל הַתְּרֹמוֹת
 וְהַנְּדָבוֹת בְּמִקּוֹם מִיּוּחַד וּמוֹכֵן לְבָדֵק הַבַּיִת: ט וַיֹּאמְרוּ הַכְּהֹנָיִם [ד] לְבַלְתִּי

עיונים והארות

שבו בתשובה מע"ז בכל לב ע"כ לא יאה לקרוא
 בנין ב"ה על שמם לא לכם ולא לנו לבנות בית
 אלקינו (כמבואר שם בפסוקים בעזרא ששלחו

ד. ויאתו הכהנים לבלתי קחת כסף מאת העם -
 בתחילה רצו שלא יקרא בנין ובדק הבית על
 שם המתנדבים בעם כי עדיין היו הרבה שלא

קַח־תֶּכֶסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבַלְתִּי חֲזַק אֶת־בְּדֶק הַבַּיִת מִדְּהַסֵּף
 שלחם: וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֲחָד אֲרָגוֹ (מ"ז) וַיִּקַּב חָר נֶקֶב צַר
 בְּדַלְתּוֹ בְּדַלַת הָאֲרוֹן וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ בַּיָּמִין (מִיָּמִין קָרִי)
 בָּבֹא־אִישׁ בֵּית יְהוָה וּנְתַנּוּ־שָׁמָּה מִיַּד כְּשֶׁמֶקְבָּלִים הַכֶּסֶף הַכֹּהֲנִים
 שֹׁמְרֵי הַפֶּהף מִזְוֹזוֹת שַׁעֲרֵי הָעֶזְרָה (מ"ז) אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית־יְהוָה:
 וַיְהִי כִּרְאוֹתָם יוֹם (רס"י) כִּי־רַב הַכֶּסֶף בְּאֲרוֹן וַיַּעַל סֶפֶר פִּקּוּד
 הַמִּלְדָּה וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרּוּ עָשׂוּ בַכֶּסֶף צוֹרֵת מִטְּבַע (מ"ד) שִׁיחָא עוּבֵר לְסוּחָר וַיִּמְנּוּ
 אֶת־מִטְּבַעוֹת הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה: יב וּנְתַנּוּ אֶת־הַכֶּסֶף
 הַמֵּתָכָן הַמְּנוּי וּסְפוּר (רס"י) עַל־יַד (יְדֵי קָרִי) עֲשֵׂי הַמִּלְאָכָה הֵם הָאוֹמְנִים
 הַגְּדוֹלִים הַפְּקָדִים (הַמִּפְקָדִים קָרִי) הַמְּמוּנִים (מ"ד) בֵּית יְהוָה וַיִּוְצֵאֵהוּ

עיונים והארות

ע"כ לא נתנו למחזיקי התורה ולא קבלו כהנים נדבות ולא יכלו לחזק ע"כ העמידו ארון ונתנו לבדק הבית (תורת משה לחת"ס)

ה. ויהי כראותם - סוד הענין הוא, כי בהיות נמשך החסד בריבוי אל המלכות אז מתגלה ומתחלק על ידי "סופר המלך" שהוא יד הגדולה כי הכתיבה ביד ימין. ועל גביו "הכהן הגדול" שהוא סוד החכמה מקור החסד. והכל במנין, וגם בלבוש הראוי לו, כי אין דבר יורד מלמעלה אלא במספר ובלבוש המגין הגונז והמגביל, וז"ס "ויצורו וימנו את הכסף הנמצא בית ה'. (רמ"ד וואלי).

לאמור כך לכותים) ע"כ בנו הכהנים על שמם אך אח"כ כשהי' לבבם שלם יאותו הכהנים שיקרא על שם כל ישראל ולא על שם הכהנים לבד כמ"ש מג"א בשם ס' חסידים בה' בית הכנסת שיותר זכיה וטובה איש שיקרא מעשה טוב שלו על שם הציבור ויזכו רבים על ידו וזכות הרבים תלוי בו ע"כ ויאותו הכהנים שנהנו ושמחו בו:

ויאתו הכהנים - נ"ל בתחילה היתה תורה חביבה עליהם יותר מבדק הבית ע"כ הי' נותנים נדבותיהם לכהנים מחזיקי תורה והם מכספם החזיקו בדק הבית אך אח"כ בעו"ה נדלדל כבוד התורה כתי' וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות

את הכסף בשכר האומנים **לְחַרְשֵׁי** לאומני (מ"ז) **הָעֵץ וְלַבָּנִים** האדריכלים שעל פיהם נעשתה מלאכת הבנין (רש"י) **הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה: יְדֹ וְלַגְּדָרִים** לבונים גדרות וחומות, והם תלמידי האדריכלים **וְלַחֲצֵבֵי הָאֶבֶן מִן הַהַר (רש"י) וְלַקְּנֹת עֵצִים וְאֲבָנֵי מַחְלָב** כי הוצרכו עוד אבנים חצובות **לְחֹזֵק אֶת־בֵּית־יְהוָה וְלְכָל** שאר הדברים הנצרכים **אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֹזֵקָה** לחזק אותו (מ"ד): **יָד אֶךְ לֹא יַעֲשֶׂה** בתחילה מהכסף הזה לצורך **בֵּית יְהוָה** כלי שְׂרֵת (מ"ד), כמו **סָפוֹת כֶּסֶף** כלים העשויים כצורת כדים (מ"ז) לקבל הדם או הזין והנסכים **מִזְמָרוֹת** כלי שיר (רש"י) **מִזְרָקוֹת** ספלים לזרוק בהם הדם (מ"ז) **הַחֲצֵצְרוֹת** לתקוע בהן על המזבחות **כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית־יְהוָה** רק אחר שהשלימו והיה נותר עשו בכסף זה כלי שרת (מ"ד): **טו כִּי־בַכֶּסֶף הַנֶּאֱסָף לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאכָה יִתְּנָהוּ וְחִזְקוּ־בּוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה: טז וְלֹא יִחְשְׁבוּ** לא עשו חשבון **אֶת־הָאֲנָשִׁים [ו] עִם הָעוֹבְדִים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתֵּת לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאכָה** הבונים והגודרים **כִּי יָדוּעַ הוּא שׁ בְּאַמְנָה** **הֵם עֹשִׂים** כי לכך בחרו בהם מתחילה (רש"י): **יז כֶּסֶף אֲשֶׁם** מי שהיה מפרש ממון לאשמו

עוֹנִים וְהַאֲרוֹת

המלאכה, לפי שהם דוגמא של מעלה בענין התחלוקת החסדים והשכינה שורה עליהם, ואם היו מבקשים חשבון מהם כאילו מבקשים מן השכינה עצמה וחושדים אותה ח"ו שלא תהיה השפעתה כפי קבלתה. (רמ"ד וואלי).

ו. הנה מאחר שהתיקון הזה היה לשם שמים ולצורך גבוה, לפיכך היתה עליו השראת השכינה שהיא סוד ה"אמונה" ועל כל העוסקים בו, וזהו הטעם שלא היו מבקשים שום חשבון מן האנשים שהכסף היה מתחלק על ידיהם לעושי

וְכִסֶּף חַטָּאוֹת או כסף לחטאתו ונשאר מן הממון, הכסף הנשאר לֹא יוּבָא בֵּית יְהוָה

לבדק הבית כי אם לַכֹּהֲנִים [ז] יְהִיוּ לַקַּחַת מֵהֶם עוֹלוֹת, הַבֶּשֶׂר לְעוֹלָה וְהַעוֹדוֹת לַכֹּהֲנִים (רש"י):

שאלות ברש"י על הפרשה

א. ויקהל משה - מתי זה היה?

תשובה

ב. למה הקדים ציווי שבת לפני ציווי עבודת המשכן?

תשובה

ג. ואת בגדי השרד לשרת בקודש - מי הם בגדי השרד? ומהיכן למד זאת רש"י?

תשובה

ד. הסבר: ויבאו האנשים על הנשים.

תשובה

ה. הסבר: חח.

תשובה

ו. הסבר: טו את העוים.

תשובה

ז. והנשאם - מדוע כתוב חסר יו"ד?

תשובה

ח. בנה של מי היה חור?

תשובה

ט. הסבר מה אומר רש"י על אהליאב שעבד עם בצלאל.

עיונים והארות

שהוא נר"ן של אדם, אינו מן הדין שיקחו ממנו לתיקון החצוניות והכלים שהוא סוד "בדק הבית" כי מעלין בקדש ולא מורידין, ולכן יקחו עולות, כי העולה היא לתיקון הפנימיות היותר חשוב. שהוא סוד המחשבה, דהא כלא לגבוה סלקא. (רמ"ד וואלי).

ז. כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' לכהנים יהיו - פשוטו כבר ידוע, שהמפריש מעות לחטאתו ולאשמו ולקח את הבהמה ונתרו מן המעות, המותר הזה לא יובא לבדק הבית, אלא לכהנים יקחו ממנו עולות לקיץ המזבח. והסוד הוא, כי החסר שנמשך לתיקון הפנימיות

- תשובה
- י. ויעש בצלאל - וכי הוא לבדו עשה?
תשובה
- י"א. הסבר: נבוב לוחות.
תשובה
- י"ב. הסבר: במראות הצובאות.
תשובה
- י"ג. למה הכפילות: המשכן משכן?
תשובה
- י"ד. הסבר: עבודת הלויים.
תשובה
- ט"ו. מה צווה משה את בצלאל לעשות תחלה ומה אמר לו בצלאל ומה עשה לבסוף?
תשובה
- ט"ז. ויביאו את המשכן אל משה? למה הביאו אותו למשה ולא הקימו אותו?
תשובה
- י"ח. ויברך אותם משה - במה ברכם?
תשובה
- י"ט. מהם שני הכתובים המכחישים זה את זה ובא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (בפרשת פקודי)?
תשובה

שאלות מספר בן איש חי שנה ב'

- א. מהיכן לומדים שצריכים להיות זהירים בתפילת המנחה? ובמה צריך להזהר בה?
תשובה
- ב. כנגד מה תקנו את תפילת המנחה? ומתי זמנה? ומדוע?
תשובה
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין מנחה גדולה? ומדוע?
תשובה
- ג. מה הן שעות זמניות ואיך מחשבין אותן?

- תשובה
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
- תשובה
- ד. איזה חוב צריך לפרוע לפני המנחה?
- תשובה
- ה. האם נותנים צדקה לפני המנחה? ואיך נותנים אותה? ואיזה תפילין מניחים במנחה? ובמה יזהר?
- תשובה
- ו. מה היא המחלוקת בין חכמים לרבי יהודה בעניין עד מתי אפשר להתפלל מנחה? ומאי נפקא מינה לגבי תפילת ערבית?
- תשובה

